

”Mää en oo hyvin, mää oon helvetin hyvin viihtynyt – noin suomeksi sanottuna”
YHTEISÖLLISYYS JA ASIAKASLÄHTÖINEN TYÖTAPA
ASUKKAIDEN NÄKEMÄNÄ HELSINGIN KAUPUNGIN
VANHAN VIERTOTIEN ASUMISYKSIKÖSSÄ

Kari Kallio-Mannila

”Mää en oo hyvin, mää oon helvetin hyvin viihtynyt – noin suomeksi sanottuna”
YHTEISÖLLISYYS JA ASIAKASLÄHTÖINEN TYÖTAPA
ASUKKAIDEN NÄKEMÄNÄ HELSINGIN KAUPUNGIN
VANHAN VIERTOTIEN ASUMISYKSIKÖSSÄ

Kari Kallio-Mannila
Kevät 2016
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Kallio-Mannila Kari

”Mää en oo hyvin, mää oon helvetin hyvin viihtynyt - noin suomeksi sanottuna”
Yhteisöllisyys ja asiakaslähtöinen työtapa asukkaiden näkemänä Helsingin kaupungin Vanhan Viertotien asumisyksikössä, Helsinki, kevät 2016, 103 sivua, 5 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaisina asukkaat kokivat yhteisöllisyyden ja asiakaslähtöisen työtavan Vanhan Viertotien asumisyksikössä Helsingissä. Asumisyksikkö on uusi ja aloitti toimintansa tammikuussa 2013. Se on veraten iso ja asukkaita on tällä hetkellä 97. Asumisyksikkö lähtee asunto ensin -periaatteesta, jonka mukaan oma asunto on lähtökohta sosiaalisessa kuntoutumisessa. Yhteisöllisyys ja asiakaslähtöinen työtapa ovat asumisyksikön toiminnan peruseriaatteita.

Tutkimus oli laadullinen. Tutkimusaineisto kerättiin käyttäen teemahaastattelua ja haastattelut tehtiin syyskuussa 2013 järjestämällä kolme ryhmä- ja kaksi yksilöhaastattelua yhteensä kymmenelle asukkaalle. Aineisto analysoitiin käyttämällä teoriaohjaavaa sisällönanalyysimenetelmää.

Kaikkien haastateltavien mielestä oma asunto on oleellinen tekijä heidän elämässään. Oma asunto yhdessä yhteisöllisten tekijöiden kanssa loi turvaa ja vakautta sekä lisäsi viihtyvyyttä heidän elämässään. Yhteisöllisyyttä löydettiin eri asioista, kuten naapureista, yhteisistä säännöistä, työntekijöistä ja osallistumisesta eri ryhmämuotoiseen toimintaan, jota asumisyksikössä on tarjolla. Useimmille haastatelluille yhteisöllisyys oli tärkeää luoden pohjaa toipumiselle. Asiakaslähtöinen työtapa madalsi kynnystä kysyä apua ja varmisti, että asukkaat kohdataan arvostavasti yhteisön tasavertaisina jäseninä. Asiakaslähtöisen työtavan mahdollistama kanssakäyminen työntekijän kanssa nähtiin myös tärkeänä. Se toteutui kahdenkeskinä tapaamisina sekä toimimalla yhdessä ryhmätoiminnassa. Asukkaat arvostivat mahdollisuuttaan vaikuttaa asumisyksikön toimintaan.

Useimmat haastatelluista pitivät osallistumista ryhmätoimintaan ja eri kokouksiin tärkeänä, mutta painottivat sen vapaaehtoisuutta. Osallistuminen olisi tärkeää voimaantumisen kannalta, mutta asukas saattaa tarvita voimaannuttamista osallistuakseen. Muutos lähtee yksilöstä, mutta saattaa tarvita ulkopuolisen pitkäjänteisen tuen.

Asiasanat: Asumispalvelut, yhteisöt, yhteisöllisyys, asiakaskeskeisyys, osallistaminen

ABSTRACT

Kallio-Mannila Kari

“Haven’t gotten along well, but damn well, like we say in Finnish” How residents experience the sense of community and customer-oriented work in the housing unit of Vanha Viertotie in Helsinki. 103 p., 5 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2016.

Diaconia University of Applied Sciences, Degree Programme in Social Services, Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the thesis was to find out how the residents experience the sense of community and the customer-oriented work in the housing unit of Vanha Viertotie in Helsinki. The housing unit is new, started in January 2013, housing 97 residents. It uses so called the housing first principle, which means that provide housing first and combine it with supportive treatment services. The sense of community and customer-oriented approach are the principles in running the housing unit.

The study was qualitative. The material was collected using semi-structured theme interviews. The interviews were carried out in September 2015 by arranging three group interviews and two individual interviews for altogether ten residents. The data analysis was accomplished by using content analysis and theory oriented analysis.

All interviewees emphasized the importance of an apartment of their own. An own apartment, together with other residents, workers and common rules, offered safety and steadiness in their lives. The sense of community was essential for most of them and it was visible in various sources like neighbours, workers and activity in different groups. Own activity was crucial help in increasing satisfaction in their residence, but also helped them in their rehabilitation. Furthermore, the interaction between the workers and the residents was found important. It consisted of face to face encounters and also broader relationships, for instance in acting together in different groups. The residents valued the possibility to affect the content of the different activity groups, good manners of both workers and residents and the principle of self-governing. They also wished to be confronted as equal members of the community.

Most of the interviewees found it important to participate in the different groups and meetings, but they also reminded that the participation is voluntary. Participation would be important for empowerment, but sometimes one needs empowerment to participate. The change starts from the individual itself, but the workers’ persistent support may be important.

Key words: housing first principle, community, sense of community, customer-oriented work, participation

Sisällys

1 JOHDANTO	7
2 ASUNNOTTOMUUDEN VASTAINEN TAISTELU	9
2.1 Asunnottomuus	9
2.2 Asunto ensin -periaate	11
3 INHIMILLISEN ELÄMÄN JÄLJILLÄ	13
3.1. Taustaa	13
3.2 Yhteisö ja yhteisöllisyys.....	13
3.2.1 Käsitteiden historiaa ja teoriaa.....	14
3.2.2 Yhteisöt ja yhteisöllisyyden toteutuminen	18
3.2.3 Yhteisöllisyys asumisessa	21
3.3 Osallisuus ja osallistuminen	23
3.4 Asiakaslähtöinen työtapa.....	27
3.5 Asumissosiaalinen työ.....	32
4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	35
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN JA TUTKIMUSMENETELMÄT	37
5.1 Vanhan Viertotien asumisyksikkö.....	37
5.2 Tutkimuksen tavoite	39
5.3 Laadullinen tutkimus.....	40
5.4 Haastattelu tutkimusmenetelmänä	42
5.5 Aineiston analyysi, luotettavuus, tulkinta ja yleistettävyys	44
5.6 Tutkimuksen käytännön toteuttaminen ja sen eettisyys	49
6 TULOKSET	51
6.1 Yhteisöllisyyden vaikutus asumiseen	51
6.1.1 Asumisyksikkö ja yhteiset tilat – paikka yhteisölliselle asumiselle	51
6.1.2 Muiden asukkaiden vaikutus yhteisöllisyyteen.....	54
6.1.3 Oman toiminnan näkeminen osana yhteisöllisyyttä	56
6.1.4. Asumisyksikön sääntöjen vaikutus viihtyvyyteen	56
6.1.5 Työntekijät osana yhteisöä	57
6.1.6 Eri kokousten ja ryhmätoiminnan vaikutus yhteisöllisyyteen.....	58

6.1.7 Esteet kokouksiin ja ryhmätoimintaan osallistumiseen	62
6.2. Asiakaslähtöisen työtavan merkitys asukkaalle.....	65
6.2.1 Tehty työ osana asiakaslähtöistä työtapaa	65
6.2.2 Asumisyksikön hyvät käytännöt	69
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	71
8 POHDINTA, OMA AMMATILLINEN KASVU JA JATKOTUTKIMUS.....	84
LÄHTEET	87
LIITE 1 TEEMAHAASTATTELUN RUNKO.....	96
LIITE 2 KIRJE ASUKKAILLE	97
LIITE 3 ILMOITUS HAASTATTELUSTA.....	98
LIITE 4 VANHAN VIERTOTIEN ASUMISYKSIKÖN VIIKKO-OHJELMA	99
LIITE 5 ESIMERKKI LUOKITTELUSTA.....	100

1 JOHDANTO

Asunnottomuus on maassamme ongelma, jonka poistamiseksi on tehty ja tehdään paljon töitä. Päättäjät ovat luoneet erilaisia ohjelmia sen vähentämiseksi ja jopa poistamiseksi. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA i.a.a) mukaan PAAVO I asunnottomuuden vähentämishojelman tarkoitus oli puolittaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2011 mennessä, ja PAAVO II asunnottomuuden vähentämishojelman tarkoitus oli poistaa se kokonaan vuoden 2015 loppuun mennessä lisäämällä 1250 asuntoa ja tukiasuntoa pitkäaikaisasunnottomille. Tämä määrällinen tavoite ylitettiin, mutta itse tavoitteeseen ei päästy. Paavo I ylitti osittain asetetut tavoitteet (Asunto ensin i.a.a). On selvä, että tänä vuonna alkanut turvapaikanhakijoiden tulva tulee muuttamaan tilannetta ainakin väliaikaisesti.

Asiakkaan osallistuminen ja sen parantaminen ovat sosiaalityössä saaneet keskeisen sijan. Asiakkaan näkeminen yhdenvertaisena toimijana esimerkiksi sosiaalipalvelujen kehittämistyössä on seikka, jonka vähäisyyteen on pikku hiljaa herätty. On ristiriitaista, että sosiaalitoimistojen palveluprosessien ja käytäntöjen kehittämistyössä ei ole asiakkaiden kokemusasiantuntijuus mukana, vaikka sosiaalityössä pyritään muuttamaan työtapoja kohti asiakasosallisuutta ja ihmisen kohtaamisen taitoja. (Laitinen & Niskala 2013, 13.)

Yhteisöllisyys sekä asiakkaan osallistuminen ja siihen kannustava asiakaslähtöinen työ olivat keskeisessä asemassa opinnäytetyössäni. Pyrin perehtymään teemaan mahdollisimman laajasti ja kattavasti. Erityisesti paneuduin yhteisöllisyyden tarkasteluun. Myös asiakkaan osallistuminen ja asiakkaan kanssa tehtävä työ tulivat hyvin esiin.

Tein tutkimukseni Helsingin kaupungin Vanhan Viertotien asumisyksikössä, joka toteuttaa Asunto ensin -mallia ja jossa työnteko perustuu asiakaslähtöiseen työtapaan. Tärkeä elementti asumisyksikön toiminnassa on yhteisöllisyys, jolla pyritään sekä lisäämään asukkaiden viihtyvyyttä että lisäämään heidän osallisuutta.

taan esimerkiksi erilaisissa harrastusryhmissä. Olen ollut harjoittelijana asumisyksikössä aikuissosiaalityön opintojaksolla syksyllä 2013 sekä tehnyt joitakin työvuoroja asumisyksikössä niin sanottuna keikkalaisena.

Opinnäytetyöni oli laadullinen tutkimus. Tarkoitukseni oli selvittää puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla, kuinka asukkaat näkivät asumisyksikön yhteisöllisyyden ja asiakaslähtöisen työtavan. Aihe oli käytännönläheinen ja sillä oli suora yhteys työelämään. Tuloksia voidaan jatkossa käyttää asumisyksiköissä tehtävän asiakastyön suunnitteluun, kehittämiseen ja tarkasteluun. Toivon, että niitä voitaisiin käyttää myös Vanhan Viertotien asumisyksikön ulkopuolella esimerkiksi muissa kaupungin asumisyksiköissä. Yhteisöllisyydestä ja asiakaslähtöisestä työtavasta saatuja tuloksia voi hyödyntää myös esimerkiksi järjestö- ja vapaaehtoistyössä.

Opinnäytetyöni oli itselleni merkityksellinen, koska asukkaiden ääni saatiin kuuluviin asukastyön kehittämistä ajatellen, ja siten se voi auttaa heitä. Uskon, että asukkaat kokivat mielekkääksi päästä esittämään näkemyksiään ja kokemusasiantuntijuuttaan: kuinka yhteisöllisyys on käytännössä muodostunut, kuinka asukkaat kokevat tehdyn työn sekä miten näitä seikkoja voitaisiin edelleen kehittää ja parantaa. Oma ammatillisuuttani ajatellen pystyin syventämään tietojani asunnottomuudesta ja sen ilmiöistä, päihdeasioista, yhteisöllisyydestä ja sen kehittamisestä, syrjäytymisestä ja sen ehkäisemisestä, osallistumisesta ja sen esteistä, asukastyöstä asumisyksikössä sekä käytännön asioista liittyen asumisyksikössä asumiseen.

2 ASUNNOTTOMUUDEN VASTAINEN TAISTELU

2.1 Asunnottomuus

Asunnottomuuden määrittelyyn sisältyy sen kesto ja majoituspaikka. Pitkäaikaisasunnottomat ovat asunnottomien luokassa heikoimmin toimeentulevia ja usein moniongelmaisista, joiden asunnottomuus on kestänyt yli vuoden. Asunnottomat voidaan luokitella majoituspaikan laadun mukaan viiteen eri kategoriaan: ulkona ja ensisuoja-asuviin, asuntoloissa asuviin, laitoksissa asuviin, tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona asuviin sekä vapautuviin vankeihin, joilla ei ole vapautuessaan asuntoa. (Suonio & Kuikka 2012, 224–225.)

Asunnottomuus voidaan jakaa joko absoluuttiseen tai suhteelliseen asunnottomuuteen. Ensin mainittu tarkoittaa metsissä, rappukäytävissä, kadulla tai yömaajoissa asuvia. Jälkimmäinen tarkoittaa erilaisissa laitoksissa, hoito- tai turvakohteissa tai tuttavien luona asuvia. Ensin mainittuun ryhmään kuuluu lähinnä miehiä. (Huvinen, Juvonen, Sovijärvi, Karppinen & Vaaramo 2002, 15.)

Asunnottomuus on yksi niistä sosiaalisista uhkista, joita vastaan Suomessa on toimittu tehokkaasti. Vuodesta 1987 lähtien, jolloin viralliset ohjelmat alkoivat, asunnottomien määrä on huomattavasti vähentynyt. Suurin lasku on koettu maaseudulla osin maaltamuuton seurauksena. Asunnottomuuden torjunta keskittyykin nykyään kaupunkeihin. Kolme neljäsosaa maamme asunnottomista on kymmenessä suurimmassa kaupungissa. Kaupunkien asunnottomuus on suhteellisesti laskettuna kaksinkertainen maaseutumaisiin asuinalueisiin verrattuna. (Hänninen 2010, 162–163.) Asunnottomia oli maassamme vuoden 2014 lopussa noin 7100, joista pitkäaikaisasunnottomia oli noin 2400 (ARA i.a.b).

Asunnottomuuden poisto on oleellista monestakin syystä. Suomi on pohjoinen maa, jonka ilmasto asettaa asumiselle suuria vaatimuksia. Asunnon tarjoaminen sen tarpeessa olevalle on moraalisesti kestävä valinta. Asunnottomuus on strategisesti tärkeä sosiaalinen ongelma, sillä se on moniongelmaisuuksien keskeinen tekijä. Oikeus asuntoon on ihmisarvoisen elämän perustekijä. Asunnottomuuden

vähentäminen on taloudellisestikin ajatellen järkevää, koska sen vaikutukset sivuvaikutuksineen tulevat yhteiskunnalle todella kalliiksi. Asunnottomuuden vähentäminen lisää myös yleistä turvallisuuden tunnetta muissa asukkaissa. Asunnottomuutta voidaan pitää myös esteettisenä haittana, ja sen vähentäminen täten lisää yleistä viihtyvyyttä. (Hänninen 2010, 169–171.)

Yksi asunnottomuuden lähestymistapa on rakenteellinen ja psykososiaalinen lähestymistapa. Rakenteellisen tulkinnan mukaan asunnottomuudessa on lähinnä kyseessä tulonjaon epäoikeudenmukaisuudesta tai asuntopolitiikan vääristymistä. Psykososiaalisessa tulkinnassa kiinnitetään puolestaan huomio yksilön tai ryhmän heikkoon sosiaalis-taloudelliseen elämäntilanteeseen. (Huvinen ym. 2002, 15.)

Asunnottomuus on melko marginaalinen, mutta kuitenkin näkyvä yhteiskunnallinen ja sosiaalinen ongelma. Se on saanut sekä päättäjien että aktivistien kiinnostuksen: ainakin sanoissaan he korostavat asumisen olevan perusoikeus. He näkevät asunnottomuuden myös henkilökohtaisena turvallisuusasiana. Turvallisuushuoli on muotoiltu sisäasiainministeriön sisäisen turvallisuuden ohjelmassa, jossa syrjäytyminen nähdään keskeisimpänä uhkana. Tämä näkökulma hallitsi myös Matti Vanhasen toisen hallituksen hyväksymää pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaa PAAVO. (Karjalainen 2010, 138.) Ohjelma merkitsi paitsi osin uudenlaista ohjelmallista ratkaisutapaa myös selkeän erityisasuntojen ja palvelujen tuottamisnäkökulman kirjaamista valtakunnalliseen ohjelmaan (Karjalainen 2010, 143).

Yhtenä ohjelman keskeisenä tekijänä on asumisneuvontatoimi, jonka tavoite on vähentää asukkaan ongelmakäyttäytymistä parantamalla asumisen taitoja (Suonio & Kuikka 2012, 226–227). Ohjelmassa on osoitettu erityishuomiota ns. vaikeasti asutettaviin henkilöihin, joita ovat mielenterveysongelmaiset, päihdeongelmaiset sekä vapautuvat vangit. Asunnottomien syrjäytyneimmäksi ryhmäksi on useissa tutkimuksissa todettu vapautuneet vangit. (Karjalainen 2010, 138.)

Viime vuosina on siis todettu, ettei asunnottomuuden suurin ongelma ole enää asuntojen riittävyys vaan asumisen taidot, kuten siivoaminen ja taloyhtiön tai asumisyksikön sääntöjen noudattaminen. Asumisen taidot -hankkeen taustalla on halu kiinnittää huomiota asumisen perustaitoihin, jotta asumisen hallinta ja asunnon säilyttäminen onnistuisi, eikä varoituksiin – puhumattakaan hädöistä – tarvitsisi turvautua. (Lehtonen & Salonen 2008, 10.) Tämän vuoksi olisi erityisryhmien sijaan kenties parempi puhua riskiryhmistä, johon kuuluvilla on suurempi riski kokea asunnottomuus jossakin elämän vaiheessa. Tällöin riskeiksi katsotaan yhteiskunnan tasolla sosiaaliset tekijät, verkostojen puute ja henkilökohtainen haavoittuvaisuus. (Lehtonen & Salonen 2008, 29.) Erilaiset asunnottomuusriskit vaativat erilaisia toimenpiteitä palvelujärjestelmältä ja siksi päihdehuollolle, mielenterveyskuntoutukselle ja vapautuvien vankien kuntoutustoimintaan on laadittu laatusuosituksia. Näin on pyritty ennakoivaan työotteeseen asunnottomuuden hoidossa. (Lehtonen & Salonen 2008, 108–109.)

2.2 Asunto ensin -periaate

Edellä jo sivusin erilaisia ohjelmia, joita Suomessa on asetettu pitkäaikaisasunnottomuuden kitkemiseen. Ympäristöministeriö perusti työryhmän vuonna 2007 ja tavoitteeksi asetettiin pitkäaikaisasunnottomuuden puolittaminen vuoteen 2012 mennessä sekä pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen kokonaan vuoteen 2015 mennessä. Tavoitteeseen pyrittiin asuntoloiden muunto-ohjelmalla, jonka tarkoitus oli päästä eroon tilapäiseen majoitukseen tarkoitetuista asuntoloista ja rakentaa uusia tuettuja asuntoja, jotta jokaisella olisi oikeus yksityisyyteen: ”jokaisella on oikeus oveen, jossa lukee oma nimi”. (Asunto ensin i.a.b.)

Asunto ensin -periaate sai alkunsa Yhdysvalloissa nimellä Pathways to housing. Mallin lähtökohta oli, että asunto on perusoikeus; sitä ei tarvitse ansaita. Asunto on perusta psykososiaaliselle toipumisprosessille. Nimi ovelta -hankkeen työryhmä suomensi mallin periaatteet ja muokkasi ne suomalaiseen yhteiskuntaan ja palvelujärjestelmään sovellettaviksi. Yhtäläisesti yhdysvaltalaisen mallin kanssa Asunto ensin -periaate ei tarkoita pelkästään asuntoa, vaan päämääränä

on asumisen turvaaminen. Tätä kautta helpotetaan asunnottoman elämäntilannetta ja elämänlaatua, mikä edistää kuntoutumista. Oma asunto on vasta ensimmäinen askel kohti kuntoutumista ja voimaantumista. (Asunto ensin i.a.c.)

Asunto ensin -periaatteen mukaisesti luotiin pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma PAAVO I (2008–2011) ja sen perustana oli valtioneuvoston periaatepäätös 14.2.2008. Ohjelman tavoite oli harkittujen toimenpiteiden kokonaisuus, joka mahdollisti vaikeimman pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisen sekä kehitti asunnottomuuden ennaltaehkäisyä. Tavoite oli puolittaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2011 mennessä, ja ohjelma toteutettiin Asunto ensin -periaatteen mukaan. Määrällisen tavoitteen saavuttamisen lisäksi myös palveluvalikoima monipuolistui. (Kaakinen 2012, 3, 24.)

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelman PAAVO II (2012–2015) tarkoitus oli lisätä vuoteen 2015 mennessä noin 1250 asuntoa tai hoitopaikkaa pitkäaikaisasunnottomia varten sekä tarjota sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluja erityistukea tarvitseville ryhmille. Ohjelma pyrki nimenomaan lisäämään pysyvää – pääosin vuokralla – asumista, ja tavoite oli poistaa asunnottomuus vuoteen 2015 loppuun mennessä. Asuntolat ja vastaavat tilapäiset majoitustilat pyrittiin korvaamaan ajanmukaisilla tuki- ja palveluasunnoilla, mikä paransi päihdeongelmaisten ja mielenterveyskuntoutujien asumisoloja sekä mahdollisuutta kuntoutua. Myös asunnottomuuden ennaltaehkäisy nähtiin oleellisena ja tärkeänä. (ARA i.a.c.) Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelman väliraportin mukaan (19.2.2015) pitkäaikaisasunnottomuutta ei ole kokonaan kyetty poistamaan, mutta sen pysyvä väheneminen on pystytty toteuttamaan huolellisella suunnittelutyöllä (Karppinen, Jari i.a.).

Pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseen tähtäävä ohjelma PAAVO II (2008–2015) päättyi vuoden 2015 lopussa. Asunnottomuustyö jatkuu ja valmisteluprosessi vuosille 2016–2019 käynnistyi työnimellä AUNE. Valmistelutyö sitä varten alkoi seminaarityöskentelynä ja kokoustyöskentelynä jo vuonna 2014. (Asunto ensin i.a.d.)

3 INHIMILLISEN ELÄMÄN JÄLJILLÄ

3.1. Taustaa

Moni Vanhan Viertotien asukkaista on kokenut syrjäytymistä. Mielestäni on hyvä pohtia, mitä syrjäytyminen tarkoittaa ja luovatko yhteiskunnan rakenteet jo itsessään syrjäytyneitä. Tulevatko yhteiskuntaan siihen kuuluvat ”me” ja siihen kuulumattomat ”he”?

Yhteisö on puolestaan tullut yhä tärkeämmäksi tekijäksi, kun yhteiskunnan rakenteet ovat muuttuneet perinteistä yhteisöllisyyttä heikentävästi. Kasvanut työttömyys, työn perässä muuttaminen, perhesiteiden ja sukusiteiden heikentyminen sekä kovempi kilpailu työpaikoista heikentävät yhteisöllisyyden eri muotoja, kuten perheyhteisö, suku ja työyhteisö. Myös yhteiskunnan asenneilmapiiri on mielestäni tiukentunut ja jyrkentynt. Yhteisöllisyys pehmentää tätä muutosta ja luo ainakin osittaista turvaa syrjäytymistä vastaan.

Osallistuminen, asiakaslähtöisyys sosiaalityössä ja asumissosiaalinen työ omalta osaltaan tukevat syrjäytymisen vastaista taistelua antaen syrjäytymisvaarassa olevalle näkyvyyttä ja tuomalla inhimillisyyttä hänen elämäänsä. Lisäksi ne parantavat, kuten yhteisöllisyyskin, henkilön osallisuutta ja sitä kautta sosiaalisia suhteita. Jos ihminen ei pysty itse vaikuttamaan toimintaansa ja elämäänsä, hän saattaa pikku hiljaa vieraantua yhteiskunnasta ja sosiaalisista suhteista (Allardt 1986, 46).

3.2 Yhteisö ja yhteisöllisyys

Yhteisö on monimerkityksellinen käsite, jota voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Yleisesti ottaen sitä käytetään erilaisten ryhmämuodostelmien yleisnimityksenä. Yhteisyyden perustana voivat olla esimerkiksi taloudelliset, poliittiset, uskonnolliset ja alueelliset rajat sekä sukulaisuus ja harrastus. Yleisimmillään käsite yhteisö siis viittaa ihmisten välisen vuorovaikutuksen tapaan, yhteisyyteen,

ihmisten väliseen suhteeseen tai ihmisryhmän yhteisiin asioihin. Tutkimuksellisesti ajatellen tällainen käsitteellisyystaso on liian laaja, koska sillä ei ole tarpeellista erottelukykä. (Lehto 1990, 14–15.)

Yhteisön käsite voidaan luokitella sosiaalitieteissä eri tavoin, kuten toiminnan sisällön, tavoitteiden, vuorovaikutuksen luonteen, koon tai sijainnin mukaan (Kuusela 2001, 304–305). Yleensä yhteisön määritelmässä on mukana yhteenkuuluvuuden tunne. Yhteisön voidaan katsoa olevan alueellisesti rajattava yksikkö, sosiaalisen vuorovaikutuksen yksikkö tai yhteenkuuluvuuden ja muiden symbolista yhteenkuuluvuutta osoittavien ilmiöiden yksikkö. (Lehto 1990, 17.) Vaikka yhteisöt eroavat toisistaan esimerkiksi toimintamuodoltaan tai pyrkimyksiltään, on niille yhteistä melko pysyvä ja välitön vuorovaikutus. Siinä määrittyvät jäsenten väliset vuorovaikutussuhteet, yksittäisten jäsenten käyttäytymisen vapausasteet sekä jäsenten ja ei-jäsenten välisen vuorovaikutuksen säännöt. (Lehto 1990, 25.)

3.2.1 Käsitteiden historiaa ja teoriaa

Sana ”yhteisö” on kielessämme aikoinaan johdettu sanasta yhdistää (Niiniluoto 1998, 6). Yhteisöllisyys- ja yhteisökeskustelu tieteessä alkoivat jo 1800-luvulla Saksassa, jolloin sosiologi Ferdinand Tönnies julkaisi teoksen *Yhteisö ja yhteiskunta* vuonna 1887 (*Gemeinschaft und Gesellschaft*). Yhteisöllä hän tarkoitti yksilöiden ja ryhmien välistä solidaarisuutta ja sitoutumista, jota he pitivät tärkeänä. Yhteiskunnassa solidaarisuuteen perustuva sitoutuminen on puolestaan löyhempää ja sen korvaavat laskelmallisuus sekä kansalaisten elämää säätelevät lait. (Paasivaara & Nikkilä 2010, 9–10.) Jopa ihmisyyttä voidaan määritellä siten, että ihmiset ovat keskenään vuorovaikutuksessa toisiinsa, minkä mahdollistaa kosketus toisiin ihmisiin pitkin elämää erilaisissa yhteisöissä (Kumpulainen 2004, 16).

Tönniesin mukaan sosiaalisen toiminnan perustana ovat aina sosiaaliset suhteet. Sosiaalinen todellisuus perustuu puolestaan aina joko rationaaliseen tahtoon tai luonnolliseen tahtoon, joka luo pohjan ihmisen yhteiselämän organisatoriseksi muodoksi: yhteisö tai yhteiskunta. (Kurki 2002, 13.) Yhteisön perusta on luonnol-

linen tahto, ja yhteiskuntamuotoisen elämän perusta on rationaalinen tahto. Jälkimmäinen ilmaisee ihmisen kyvyn rakentaa keinotekoinen maailma, ja se heijastaa myös nyky-yhteiskunnan järkipärisyyttä. Luonnollinen tahto sen sijaan edustaa ihmisen aitoja ja kokemusperäisiä asioita. (Kurki 2002, 13.)

Tönniesille yhteisö on luottamuksen ja läheisten suhteiden tyysija, jossa vallitsee korkea moraalinen ja hyvyys käyttäytymisessä muita yhteisön jäseniä kohtaan. Yhteisöllisyys ilmentää ystävällisyyttä ja huomaavaisuutta muita kohtaan ja ilmenee siten tuttuutena, kohteliaisuutena ja luottamuksena. Näin jokainen yhteisön jäsen muodostuu merkitykselliseksi. Sen sijaan yhteiskunta on lähinnä keinotekoinen: sen jäsenet elävät itsekkäästi vain itselleen ja omaa etua ajatellen. (Kurki 2002, 13.)

Huomattava on, että ilman yhteisöllistä vuorovaikutusta – ilman yhteisön sosiaalista voimaa, joka muodostaa yksilöstä kokonaisuuden jäseniä – on mahdotonta kehittyä itsenäiseksi ja tunne-elämältään kypsiksi vakaiksi persooniksi. Toisaalta Tönniesin mielestä kehittyminen on mahdotonta ilman yhteiskuntakäsitteen luomaa etäännyttämistä: yhteisön käsite onkin siten käsitettävä kriittisenä käsitteenä, joka heijastuu vain vastakäsitteensä eli yhteiskuntakäsitteen kautta. (Kurki 2002, 14–15.)

Mitkä seikat sitten pitävät ihmisiä yhdessä ja saavat heidät toimimaan yhteisen päämäärän eteen? Tönnies löytää neljä ulottuvuutta, jotka peilaavat ihmisen suhdetta toveriinsa. Ulottuvuudet lähtevät vastinpareista ja ovat tuttuus – vieraus, sympatia – antipatia, luottamus – epäluottamus sekä riippuvuus – negatiivinen riippuvuus (huomattavaa: ei siis riippumattomuus, joka olisi jo lähtökohtaisesti yhteisöllisyydelle vierasta). Näiden ulottuvuuksien avulla hän määrittelee elementit, joista moraaliset arvot ovat määriteltävissä. Hänen mukaansa ne ovat tunteen puhtaus, joka johtaa edelleen totuuden puhumiseen; mielen syvyys – jalomielisyys, joka johtaa hyvyteen; sekä omantunnon eheys, joka liittyy uskollisuuteen. Tönniesin mielestä yhteisöllinen elämän muoto on ainoa oikea ja kestävä muoto elää, koska se on alkuperäisin. (Kurki 2002, 14.)

Sosiologi Max Weber katsoi modernisaatiossa olevan mahdollisuuden pyrkiä kohti kaupunkimaisen yhteisöllisyyden ihannetilaa, jossa kaupankäynti ja siihen liittyvät yhteisöllisyyden sopimukselliset muodot voisivat olla yhteisön perusta. Toinen saksalainen yhteiskuntatieteilijä Karl Marx puolestaan katsoi, että yhteisöllisyys rapautuu kaupunkimaisessa elämänmuodossa, koska kapitalismi saa ihmiset vieraantumaan luontaisesta suhteestaan työntekoon ja kanssaihmiisiin. (Saastamoinen 2009, 38.)

Jo Adam Smith havainnoi aikanaan 1700 -luvulla, että yhteiskunnassa ihminen on koko ajan riippuvainen toisten ihmisten yhteistyöstä ja avusta, vaikka ihmisellä ei elämänsä aikana olisikaan kuin muutama hyvä ystävä (Bauman 1997, 49). Fenomenologisen sosiologian koulukunnan perustaja Alfred Schutz katsoi, että kanssaihmiset muodostavat eräänlaisen jonon, jonka alkupisteeksi voi laittaa itsensä. Tällöin lähimpänä ovat ne kanssaihmiset, joiden kanssa henkilö on tekemisissä kasvokkain. Seuraava sektori on aikalaiset, jotka henkilö voi teoriassa tavata kasvokkain. Aikalaisten lisäksi ihmissuvun kartalla ovat myös edeltäjät, jotka muodostavat henkilön oman tradition sekä seuraajat, jotka traditiota jatkavat. (Bauman 1997, 51.)

On tärkeää erottaa läheisyyden suhteen myös henkinen ja fyysinen läheisyys. Fyysisesti lähellä on esimerkiksi kaupungeissa paljon ihmisiä, mutta harva heistä on henkisesti läsnä. Henkinen läheisyys muodostuu ihmisen kyvystä kokea yhteenkuuluvuutta – se tarkoittaa toisen ihmisen kaltaiseksemme havaitsemista, mikä edellyttää empatiaa. Se, että toiset ihmiset koetaan läheisemmiksi kuin toiset, saattaa johtaa erotteluun ”me ja muut”. Sosiologian kautta yhteisöllisyyttä lähestyttäessä esitetään meidän ja heidän välinen ero erona sisäryhmän ja ulkoryhmän välillä. Tällöin molempia vastinpareja tarvitaan. Ei ole olemassa ulkoryhmän tunnetta ilman sisäryhmän tunnetta ja päinvastoin – molemmat tunnetilat täydentävät toisiaan. (Bauman 1997, 53.) Tässä suhteessa on mielestäni määrittelyssä samantapaisuutta Tönniesin yhteisöllisyysteorian kanssa, jossa hänen määrittelemänsä yhteisökäsite määrittyi vastakäsitteensä eli yhteiskuntakäsitteen kautta.

Yhdessä toimimisen kautta kokemus toisista ihmisistä vahvistuu sekä osallisuuden vaikutus muiden hyvinvointiin tulee esiin. Yhteisöllisyys näyttäytyy kollektiivisena tunteena luoden me-henkeä. Tönniesin yhteisöllisyys nähdään usein ”aitona” yhteisöllisyytenä, joka on pikku hiljaa yhteiskunnan muuttuessa heikentynyt. (Thitz 2013, 23.)

Sosiologi Emile Durkheim lähti puolestaan teoriassaan yhteisöjen jaottelusta liikkeelle yhteisöä ja yhteiskuntaa koossa pitävästä solidaarisuudesta. Hänen mukaansa yksilö kasvaa yhteisökokemustensa myötä osaksi yhteisöä ja sen moraalista järjestystä. Traditionaalisissa yhteisöissä solidaarisuus oli mekaanista: niissä elämänmuoto oli kollektiivista ja ihmisten keskinäiselle solidaarisuudelle ei ollut suurta tarvetta, vaan yhteisöllisyys muodostui enemmänkin yhteisten tapojen ja perinteiden varaan. Modernissa yhteiskunnassa ihmiset ovat puolestaan enemmän tietoisia omasta asemastaan ja suhteestaan toisiin sekä työnjako on kehittyneempää. Tällöin solidaarisuus on orgaanista, jolloin sen jäsenet tarvitsevat enemmän toisiaan. Durkheim kuitenkin koki, että yhteisöt voivat kaikesta hyvästä huolimatta muodostua ahdistaviksi, jos niissä vaaditaan tiukkaa yhdenmukaisuutta. (Thitz 2013, 24–25.) Durkheimin yhteisöllisyydessä tunne on oleellinen käsite (Eräsaari 2009, 71).

Sosiologian kannalta yhteisöllisyys on ennalta arvattu reaktio elämän ja maailman yhä nopeammin etenevään muutokseen, jonka seurauksena yksilönvapauden ja turvallisuuden välinen epätasapaino kasvaa yhä enemmän. Elämässä olevat siteet hajoavat ja ovat entistä lyhytikäisempiä, mikä on hinta yksilön oikeudesta tavoitella yksilöllisiä pyrkimyksiä. (Bauman 2002, 203.) Mielestäni maailman yhä etenevä muutos aiheuttaa monelle yksilölle epävarmuutta ja yhteiskuntaan kuulumattomuuden tunnetta, mitä aletaan etsiä yhteisöistä. Tämä luo tilauksen myös yhteisöille, joilla on arveluttavat tarkoitusperät.

Yhteisöllisyydestä on kirjoitettu paljon ja sitä on tutkittu paljon. Saastamoisen (2009, 35) mukaan yhteisöllisyyskäsitettä on lähes mahdoton määrittellä yksiselitteisesti, koska sana yhteisö merkitsee eri ihmisille eri asiaa. Mielestäni perusajatuksien suhteen ovat kuitenkin säilyneet melko muuttumattomina. Käsite lähtee pitkälti liikkeelle sosiologiasta, jonka esimerkiksi Wilhelm Jerusalem määritteli

jo 1900-luvun alkupuolella teoksessaan 'Filosofian alkeet' tieteeksi, jossa esi-
neenä on ihminen sosiaalisena olentona ja pikemminkin ryhmä ihmisiä liittyneenä
yhteisöksi. Tällainen ryhmä on enemmän kuin tähän yhteisöön kuuluvien yksilöi-
den summa, ja ryhmä edustaa tietynlaista ajatuksen, tunteen ja tavoitteiden yh-
teisyyttä. Ryhmä vaikuttaa toisiinsa suuresti antamalla virikkeitä ja poistamalla
estoja. (Jerusalem 1920, 339.)

3.2.2 Yhteisöt ja yhteisöllisyyden toteutuminen

Yhteisöt voidaan jakaa kolmeen ryhmään yhteisön kiinteyden mukaan. Ensim-
mäisenä ovat muodolliset yhdistykset, kuten rekisteröity yhdistys. Se on ole-
massa, vaikka sen jäsenet eivät tuntisikaan suurempaa yhteenkuuluvuuden tun-
netta. Toisena voidaan nähdä toiminnalliset yhteisöt, kuten kansalaisliike, joiden
perusta on jäseniensä keskinäinen vuorovaikutus. Sen jäsenet kokevat yhteisöön
kuulumisen. Kolmantena voidaan katsoa olevan symbolinen yhteisö, jonka jäse-
net tuntevat jakavansa saman aatteellisen ajatusmaailman. On huomattava, että
yhteisöihin suhtautuminen ja itse yhteisöllisyys muuttuvat ajan myötä. (Paasi-
vaara & Nikkilä 2010, 10.)

Yhteisöllisyyttä käytetään yleensä yleisluonteisesti kuvaamaan ihmisten välistä
yhteistyötä ja sen muotoja. Sitä voidaan lähestyä myös toisenlaisen luokittelun
näkökulmasta. Makronäkökulma painottaa väestöalueellista näkökulmaa, jolloin
yhteisöllisyyden lähtökohta on esimerkiksi kylä tai kaupunginosa. Mikronäkö-
kulma painottaa yksilönäkökulmaa, jolloin yhteisö muodostuu yksilöistä. Yhteisö
on tällöin kuitenkin enemmän kuin siihen kuuluvat yksilöt: yksilön asenteet ja mo-
tivaatio vaikuttavat yhteisön yhteistyön määrään ja sitoutumiseen. (Paasivaara &
Nikkilä 2010, 11–12.)

Tietotekniikan myötä myös yhteisöllisyys on täytynyt määritellä osittain uudes-
taan. Wellman ja Giulia (2006, 169–170) esittävät sen kehityksen kolmiportai-
sena. Vanhimmat yhteisöt olivat niin sanottuja ovelta ovelle -yhteisöjä, joissa naa-
pureita saattoi mennä tapaamaan kävellen. Seuraava vaihe oli paikasta paikkaan

-yhteisöt, joissa yhteisön jäsenet liikkuvat oman lähialueensa ulkopuolelle tapamaan tuttaviaan. Nykyään vallitsee kolmas vaihe: henkilöstä henkilöön -yhteisö. Itse paikalla ei enää ole väliä, sillä ihminen on langattomassa maailmassa aina tavoitettavissa.

Nettiyhteisöt perustuvat yleensä enemmän yhteisen mielenkiinnon ympärille kuin esimerkiksi sukupuolelle tai sosioekonomiselle asemalle. Siten ne ovat verraten homogeenisia harrastuksen tai mielipiteen suhteen, mutta heterogeenisiä esimerkiksi iän, etnisen tausta tai sosioekonomisen aseman suhteen. Liikkumisen helpottuminen autojen ja junien myötä muutti aikoinaan paljon perinteistä yhteisöllisyyttä laajentaen sitä maantieteellisesti. Internet laajensi sen sijaan yhteisöllisyyttä radikaalisti, sillä liikkuminen netissä on lähes ilmaista, nopeaa ja yhteydenpito voi tapahtua jopa aikavyöhykkeiden yli. (Wellman & Gulia 2006, 186.)

Mutta voidaanko nettiyhteisöä pitää edes yhteisönä? Jos lähdetään varhaisesta Tönniesin määrittelystä, jossa yhteisöllisyyden ydin on lojaliteetti, toisten kunnioittaminen, totuuden puhuminen ja läheinen yhteisön välinen fyysinen vuorovaikutus, on se tällöin kaukana yhteisöllisyydestä. Monia perinteisen yhteisöllisyyden tunnusmerkkejä nettiyhteisössä toki on, kuten yhteinen kiinnostuksen kohde, vapaaehtoisuus ja yhteistoiminta.

Tutkija McMillan (1986) määritteli neljä kriteeriä yhteisöllisyyden (sense of community) määrittelemiseksi. Ensimmäinen kriteeri on jäsenyys (membership), joka tarkoittaa tunnetta kuulumisesta johonkin tai jakamista jonkun kanssa. Toinen kriteeri vaikuttaminen (influence) on kaksisuuntaisen vaikuttamisen käsite: toisaalta yksilö vaikuttaa ryhmään ja toisaalta ryhmä vaikuttaa yksilöön. Kolmantena kriteerinä tulee integraatio ja tyydyttyneet tarpeet: yhteisön jäsenen tulee saada lujuutta yhteisöön kuulumisensa kannalta ja jäsenyyden tulee olla palkitsevaa. Neljäs kriteeri on henkinen yhteys muiden kanssa: sitoutuminen muiden yhteisön jäsenten kanssa, mikä edellyttää yhteistä historiaa tai samankaltaisen menneisyyden kokemista. (McMillan ja Chavis 1986, 9–14.)

Yhteisön jäsenyys merkitsee tunnetta siitä, että kuuluu johonkin ryhmään ja on vuorovaikutuksessa tämän ryhmän jäsenten välillä. Yhteisöön kuuluminen on siis

kaksisuuntaista. Jäsenyys muodostaa rajan ulkopuolella oleviin, ja raja tuo samalla turvaa. Yhteenkuulumisen tunne on oleellista myös itsetunnon kannalta. (Hyypä 2002, 25.)

Yhteisön yhteenkuuluvuuden tunne on sidoksissa tarpeeseen kuulua yhteisöön ja tulla hyväksytyksi sen jäsenten toimesta. Niissä on usein yhteistoimintaa sekä yhteiset tavoitteet ja niissä jaetaan ainakin osittain sama arvomaailma. Yhteisön tärkein koossa pitävä voima on tunne kuulua johonkin, yhteenkuuluvuus. Myös toisista välittäminen on ominaista yhteisölle. Jäsenten välinen sidos on niin sanottua me-henkeä. (Nummenmaa, Karila, Joensuu & Rönholm 2002, 23.) Jonkinlainen me-henki on tärkeää sekä osallisuuden että yhteisöllisyyden kannalta (Myllyniemi 2008, 103). Yhteisössä toimimiseen kuuluu aina jonkinlainen erottautuminen yhteisöön kuulumattomista: olen ryhmässä ja sen ulkopuolella ovat ne toiset. (Raina 2012, 11).

Myönteinen yhteisöllisyys vahvistaa henkilön asemaa ja oloa – se on tällöin tärkeä voimanlähde. Myönteisessä yhteisöllisyydessä hyväksytään tavoitteellinen toiminta, ihmisten erilaisuus ja vuorovaikutukseen liittyvät rakenteelliset ristiriidat. Yhteisö saa voimaa yksilöiden erilaisuudesta. Sen sijaan kielteinen yhteisöllisyys tarkoittaa yhteisössä vallitsevaa yhdenmukaisuutta, joka on valvottua. Tällöin on vaarana, että yksilöt luopuvat identiteetistään ja sulautuvat ryhmään, jossa erilaisuus ja vaihtoehtoiset mielipiteet on tukahdutettu. (Paasivaara & Nikkilä 2010, 5.) Huonoon yhteisöllisyyteen liittyy vieraan ja toiseuden välttäminen. Myös jäsenten vallanhimo ja johtajan autoritaarisuus voivat olla vahingoksi yhteisölle. (Raina 2012, 26–27.) Yhteisössä esiin tulevia ongelmia ei tule tulkita ainoastaan negatiiviseksi seikaksi, vaan niiden esiin ottaminen kertoo usein yhteisön elävyydestä, kypsyydestä ja riittävästä avoimuudesta (Kumpulainen 2004, 17).

Edellä mainitut uhkat yhteisöllisyydelle olivat yhteisön sisältä lähteviä uhkia. Vaikka yhteisöllisyyttä arvostetaan ja siihen nykyään jopa pyritään, on olemassa myös ulkoisia uhkia yhteisöllisyyden kehittymiselle. Mäki-Tarkan ja Romusen (2001, 59) mukaan vallalla oleva individualismi saattaa olla yksi uhka yhteisöllisyydelle. Esimerkiksi nuoret joutuvat tekemään yksilöllisiä valintoja yhä nuorem-

pana: muun muassa koulussa omia itsenäisiä ainevalintojaan. Myöskään nykyisin vallalla oleva luokaton lukio sekä opiskelussa yhä enenevässä määrin käytetyt projektitehtävät eivät tue yhtenäishenkeä. Sen lisäksi Uusitalon (2007, 25) mielestä jotkut vanhemmat luopuvat kasvatusvastuustaan yhä aiemmin, eivätkä välitä, missä lapset iltojaan viettävät. Tämäkin osaltaan murentaa vanhaa yhteisöllisyyttä. (Uusitalo 2007, 25.)

3.2.3 Yhteisöllisyys asumisessa

Yhteisöllisen asumisen juuret ovat jo 1800-luvulla utopiasosialistisissa ja uskonnollisissa liikkeissä esimerkiksi Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Suomessa sen juuria voidaan katsoa olevan itäsuomalaiset suurperheet ja länsisuomalaiset ryhmäkylät. Myös teollistuminen vaikutti yhteisöllisyyden rakentumiseen ja muodostumiseen, kuten ruukkikylät. (Korpela 2014, 2–3.)

Asumisessa yhteisöllisyyteen on kiinnitetty huomiota erilaisissa asumismalleissa sekä myös itse rakentamisessa. Sellaista toimintaa, jonka tavoite on rakennushankkeen yhteisen organisoimisen lisäksi harjoittaa asumisen yhteydessä tapahtuvaa yhteistä toimintaa, voidaan kutsua yhteisölliseksi toiminnaksi. Tällöin yhteisöllinen elämä voi tarkoittaa yhteistä ajanviettoa, yhteisiä ruokailuja, yhteistä harrastustoimintaa sekä muuta yhdessä sovittua yhteistoimintaa. Yhteisöllisen toiminnan määrää ei ole ennalta määrätty, vaan se voi vaihdella suuresti eri yhteisöjen välillä tai yhteisön sisällä eri aikoina. Kukin yhteisö määrittää omat tavoitteensa ja toimintatapansa sekä niiden ehdot itse. On kuitenkin tärkeää, että yhteisöllisissä hankkeissa mukana olevat ovat tietoisia yhteisöllisistä tavoitteista, ymmärtävät oman panoksensa merkityksen ja sitoutuvat tavoitteisiin. Säännöistä on sovittava yhdessä selkeästi. (Korpela 2014, 37.)

Yhteisöllisyyden keskiössä on keskinäinen kunnioitus, myötätunto muita kohtaan, huolenpito sekä demokraattinen keskustelu, joka mahdollistaa erilaisten näkemysten esittämisen, mutta myös näkemysten avartamisen. On kuitenkin muistettava, että yhteisöllinen asuminen ei sovi kaikille, eikä sen ole tarkoitus olla yhteiskunnan turvaverkkojen korvike. Sen sijaan sen tarkoitus on mahdollistaa

se, että ihmiset löytäisivät lähiympäristöstään hyvän elämän ainekset. (Korpela 2014, 130–132.)

Tuettu yhteisöasuminen on yksi asumismalli, jossa on omat kunnianhimoiset tavoitteet yhteisöllisyydestä. Siinä pyritään ehkäisemään tai katkaisemaan asukkaan sairaan roolin omaksuminen. Päämääränä on helpottaa itsenäistymistä ja lisäksi lisätä vastuunottamista omasta elämästä. Asuinyhteisön toiminta on joustavaa ja avunanto mitoitetaan yksilöllisesti asukkaan avuntarpeen mukaan. Yhteisössä ei keskitytä vain ongelmiin, vaan asukkaiden on esimerkiksi pidettävä huoli yhteisistä tiloista. Vuorovaikutuksessa opitaan sosiaalisia taitoja sekä sietämään ja ymmärtämään ihmisten erilaisuutta. Kokemusten jakaminen ja yhteiselo muiden asukkaiden kanssa luo turvallisuutta ja ehkäisee yksinäisyyttä. Yhteisö rohkaisee omatoimisuuteen vähentäen täten passivoitumista, mikä lisää elämän laatua ja hallintaa. (Yhteisöasumisopas 1988, 26–27.)

Itse pohdin omaa suhtautumistani Vanhan Viertotien asumisyksikköön ja sen yhteisöllisyyteen, koska yhteisöllisyys ja sen näkeminen olivat keskeisiä tekijöitä opinnäytetyössäni. Yhteisöllisyyttä tukevia asioita asumisyksikössä ovat esimerkiksi yhteiset tilat, piha-alue, muut asukkaat, harrastusvälineet, ryhmätoiminta ja erilaiset kokoukset, kuten Korpelakin edellä toteaa. Asumisyksikössä on paljon erilaisia ja eri taustoista tulevia asukkaita, mikä luo omia erityisvaatimuksia yhteisöllisyyden rakentamiseen. Yhteisöllisyyteen kuuluu vapaaehtoisuus, joten ovatko työntekijät osa yhteisöä vai eivät? Hehän ovat siellä työsuhteen vuoksi. Mielestäni he olivat osa yhteisöä, koska he olivat tiiviisti yhteisön elämässä mukana, olivat tiiviissä vuorovaikutuksessa asukkaiden kanssa ja heillä oli asukkaiden kanssa sama päämäärä: asumisyksikön kehittäminen ja asukkaiden elämänlaadun parantaminen. Alueellisuus, vuorovaikutuksellisuus, yhteiset asiat ja yhteenkuuluvuuden tunne olivat tekijöitä, joita esimerkiksi Lehdon edellä mainituista yhteisön määritelmistä löytyi.

Opinnäytetyöni oli tiukasti rajattu tehtäväksi asumisyksikössä ja sen asukkaiden kanssa. Opinnäytetyössäni asumisyksikkö oli se tavallaan ulkopuolelta suljettu

maailma, jossa työni tein. Se näyttäytyi minulle tiiviinä yhteisönä, jonka yhteisöllisyyttä ja sen kehittämistä opinnäytetyöni kautta tutkin: koin sen olevan yhteisömitä suuremmassa määrin.

3.3 Osallisuus ja osallistuminen

Yhteisöllisyyteen liittyy tiiviisti osallisuus ja osallistuminen, joiden voidaan katsoa olevan oleellisia tekijöitä syrjäytymisen estämisessä. Bergerin ja Luckmannin (1997, 195) mukaan ihmisyyys ja siihen liittyvä inhimillisyys muodostuvat ihmisen yhteydestä muihin – sosiaalisuuden kautta. Identiteetti syntyy sosiaalisten prosessien kautta, jolloin se myös säilyy ja jopa uusiutuu sosiaalisissa suhteissa. Yhdessä ihmiset luovat inhimillisen maailman, pelkkä biologia ei siihen riitä.

Vanhan Viertotien asumisyksikössä on osallisuuteen ja osallistumiseen kiinnitetty paljon huomiota aivan sen perustamisesta lähtien. Asukkaiden osallistumista on pyritty madaltamaan perustamalla erilaisia harrastusryhmiä. (Hakkarainen 2013). Opinnäytetyöhöni liittyvissä haastatteluissa asukkaiden kanssa kävimme paljon läpi osallistumista ja sen esteitä.

Suomalaisen sosiologian vaikuttaja Erik Allardt määritteli alun perin vuonna 1976 julkaistussa klassikkoteoksessaan Hyvinvoinnin Ulottuvuuksia ihmisen hyvinvoinnin tekijät ihmisen perustarpeiden kautta (having, loving, being). Having eli omistaminen viittaa henkilön materiaaliin ja olemassa oleviin tekijöihin, kuten taloudelliset tekijät, työllisyystekijät, terveydelliset tekijät ja koulutus. Loving eli välittäminen viittaa puolestaan ihmisen sosiaaliseen tarpeeseen olla yhteydessä muihin ihmisiin, kuten perhe, suku, ystävät ja eri yhteisöt. Being eli oleminen viittaa ihmisen tarpeeseen kuulua yhteiskuntaan esimerkiksi osallistumisen, poliittisen aktiivisuuden ja työelämän kautta. (Allardt 1986, 50–51.) Osallisuus ja osallistuminen olivat hänenkin mukaansa ensiarvoisen tärkeitä ihmisen hyvinvointia ajatellen.

Osallisuus käsitetään suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa laajempänä käsit-

teenä kuin osallistuminen. Se on yhteiskuntaan kiinnittymistä ja kokemus jäsenyydestä. Sen vastakohta on osattomuus, jolloin yksilö on ulkona yhteiskunnallisista asioista, kuten työmarkkinat, sekä yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Osallistuminen liittyy sen sijaan konkreettisemmin yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin itseään ja läheisiään koskevaan päätöksentekoon. (Närhi, Kokkonen & Matthies 2013, 115–116.) Osallisuus on laajempi käsite verrattuna osallistumiseen. Osallistumiseen liittyy ajatus kansalaisesta aktiivisena toimijana, jolla on halu ja kyky vaikuttaa. (Oikeusministeriö 2010, 35.)

Osallistumiseen vaikuttaa omakohtainen kiinnostus ja into asiasta sekä tarjolla olevat mahdollisuudet osallistumiseen. Vahva motiivi osallistumiseen on usein mahdollisuus ja halu vaikuttaa asioihin. Osallistuminen sisältää ajatuksen ihmisestä aktiivisena osallistujana, joka osaa ja haluaa olla aloitteellinen. (Kohonen & Tiala 2002, 6.)

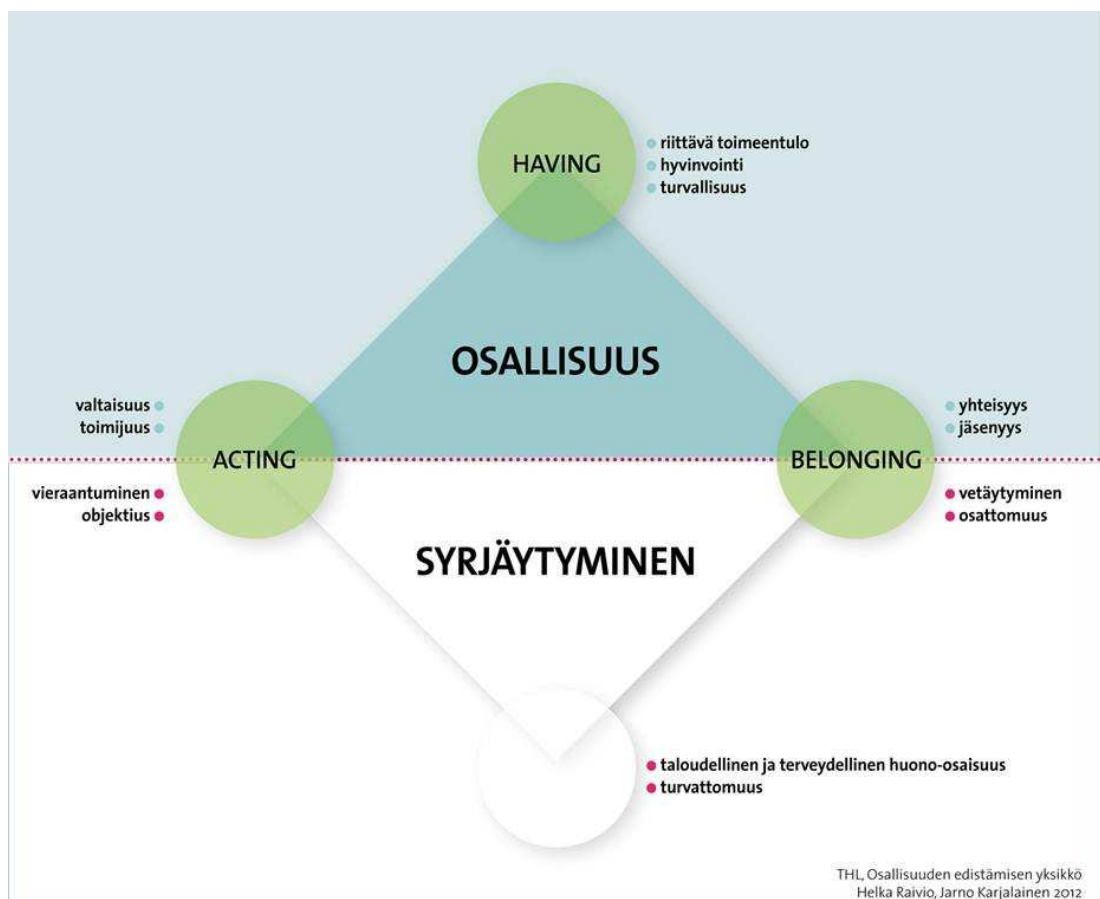
Osallisuus puolestaan voi liittyä laajempaan yhteiskunnan demokratian kehittämiseen tai se saattaa olla omaehtoista kansalais- tai järjestötoimintaa. Osallisuus pitää sisällään useita rooleja: henkilö voi olla osallisena asukkaan ominaisuudessa, esimerkiksi kunnallisissa asioissa tai asiakkaan roolissa palvelujen käyttäjänä, jolloin hänellä on myös asiakasosallisuus mahdollisen palvelun kehittämiseen esimerkiksi asiakaspalautteen kautta. Osallisuudelle on lähes mahdotonta löytää yksiselitteistä määritelmää. (Kohonen & Tiala 2002, 6.)

Osallisuus on viittaus subjektiiviseen tunteeseen voimaantumisenesta, joka tulee esiin osallistujien kiinnittymisenä yhteisöllisiin ja yhteiskunnallisiin seikkoihin ja tilanteisiin. Osallisuuteen tarvitaan materiaalisia ja sosiaalisia voimavaroja, jotka liittyvät tiedollisiin ja taidollisiin kykyihin. Nämä liittyvät valtaistumiseen. (Horelli, Haikkola & Sotkasiiva 2007, 219.) Suomen kielessä englanninkielinen sana empowerment voidaan jakaa kahteen osaan: voimaantumiseen ja valtaistumiseen. Ne kuvaavat osallisuuden tunteessa tarvittavia elementtejä: tunnetta ja pystymistä. (Gretschel, 2007, 245.)

Aito osallistuminen on prosessina kahteen suuntaan kulkeva. Toimiva osallistuminen lisää ihmisten ymmärrystä toisistaan, innostaa, parantaa luottamusta ja

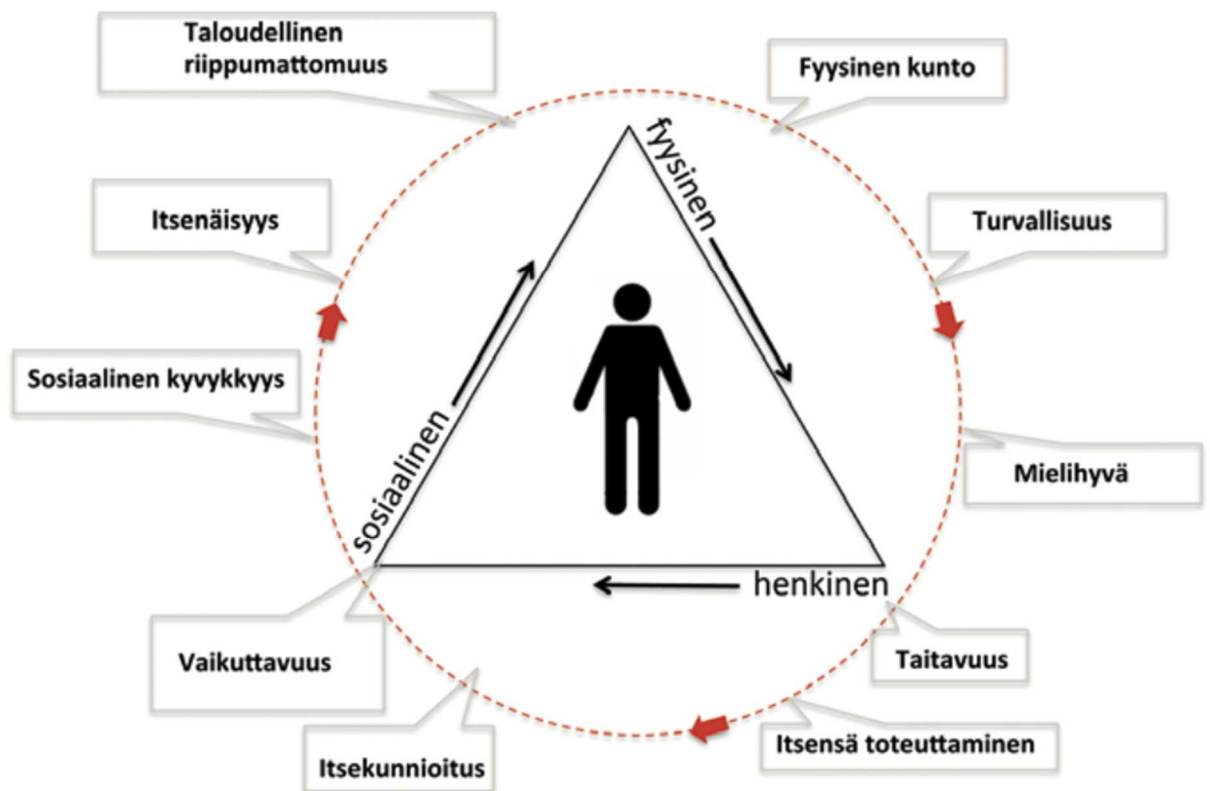
tekee mahdolliseksi niin sanotun hiljaisen tiedon jakamisen. Tärkeintä hyvässä osallistumisessa on avoimuus, vuoropuhelu sekä toisten ihmisten kohtaaminen hyvässä hengessä. (Koskinen 2007, 136.) Hyvinvoinnissa esimerkiksi rahan merkitys on verraten vähäinen, kun taas ihmissuhteiden merkitys on oleellinen (Saari 2012, 59).

Erik Allardtin edellä mainitun teorian pohjalta Helka Raivio ja Jarno Karjalainen loivat alla olevan kuvion osallisuudesta. Heidän mukaansa osallisuus on dynaaminen ja toimijuutta rakentava ja lisäävä käsite. Kuvion mukaan jokin osallisuuden tekijän (omistaminen – having; välittäminen – belonging; oleminen – acting) vajaus tarkoittaa syrjäytymisriskin kasvua ja osallisuuden heikkenemistä. Osallisuus ei toteudu, jos jokin osallisuuden ulottuvuuksista on vajaa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015.)

Kuvio 1. Osallisuus ja sen tekijät (Lähde: Helka Raivio ja Jarno Karjalainen 2012. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos)

Suomalaiset haluavat vaikuttaa ja osallistua heille tärkeiden asioiden suunnitteluun ja heitä itseään koskevaan päätöksentekoon. Kansalaisbarometrin mukaan aikuiset suomalaiset arvioivat omien ja läheistensä kokemuksista, että osallistuminen ja vaikuttaminen julkisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin asiakkaan toimesta toteutuu huonosti. Kansalaisista yli puolet piti tärkeänä mahdollisuutta vaikuttaa omaan asuinympäristöönsä, asuinkuntaansa ja koko yhteiskuntaan. Erityisen oleellisena nähtiin mahdollisuus vaikuttaa oman asuinympäristönsä asioihin. Osallistuminen esimerkiksi järjestötoimintaan lisää sosiaalista aktiivisuutta ja sitä myötä sosiaalista pääomaa, joka on yhteydessä hyvinvointiin. (Siltaniemi, Hakkarainen, Londen, Luhtanen, Perälähti & Särkelä 2011, 103, 116, 139.) Syrjäytymisen ja osallistumisen välillä on olemassa yhteys (Lehikoinen 2002, 101).

Kuvio 2. Asukkaan toimijuutta edistävät tekijät (Lähde: Sari Dhima 2014. Asuinalueen kehittämisen yhteistoimintamalli. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskusten raporteja 2 | 2014)

Edellä olevassa kuvassa esitetään aktiivisuutta mahdollistavat ja tukevat tekijät lähiöasukastoiminnassa kolmeen osaan (henkiset tekijät, sosiaaliset tekijät ja fyy-

siset tekijät), mutta tätä voi mielestäni soveltaa mihin tahansa asumisen kehittämistoimintaan ja ylipäättään toimijuuteen. Dhiman (2014, 83) mukaan mitä enemmän henkilöllä on toimijuutta edistäviä ominaisuuksia, kuten hyvä fyysinen kunto, turvallisuus, mielihyvä, taitavuus, itsensä toteuttaminen, itsekunnioitus, vaikuttavuus, sosiaalinen kyvykkyys, itsenäisyys ja taloudellinen riippumattomuus, sitä paremmat ovat hänen edellytyksensä olla aktiivinen toimija asumiseen liittyvässä toiminnassa.

3.4 Asiakaslähtöinen työtapa

Ihmisten kesken viestintä voi olla yksi- tai kaksisuuntaista. Jos kyse on yksisuuntaisesta viestinnästä, viestin vastaanottajalla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa viestin sisältöön. Kaksisuuntaisessa vuorovaikutuksessa osapuolet saavat yhteyden toisiinsa, jolloin kyse on todellisesta vuorovaikutuksesta. Vuorovaikutus on ajatusten ja tunteiden jakamista tilanteessa, jossa ollaan yhdessä ja tehdään yhdessä. Se on erityisen tärkeää sosiaalialan ammattilaisten toiminnassa. Tällöin työntekijä täydentää asiakkaan verkostoa, josta saattaa puuttua ihmisiä, joille voisi kertoa asioistaan tai kokea asioita. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 18, 19.)

Asiakaslähtöisyysperiaate on kirjattu sosiaalihuollon lainsäädäntöön (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301). Jokainen asiakas on erilainen ja vuorovaikutus on erikseen rakennettava niistä tekijöistä, jotka ovat tarjolla. Tavoite arvioidaan ja määritellään yhdessä asiakkaan kanssa. Tällöin on huomioitava sekä sanallinen että sanaton viestintä. Erityisen hankalia ovat tilanteet, joissa työntekijän on toimittava asiakkaan tahdon vastaisesti, jolloin riskinä on rakennetun luottamuksen mureneminen. Tällöin työntekijän on kyettävä perustelemaan ratkaisunsa ymmärrettävästi. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 20–23.) Terapiaa on myös intervention tekeminen eli potkitaan asukasta eteenpäin. On annettava asukkaalle vihje, että hän tarvitsee muutosta, ja tarve asukkaan muutokseen on myös työntekijän itse huomattava. (Puumalainen 2013.)

Vuorovaikutuksellisella tukemisella tavoitellaan asiakkaan voimaannuttamista, jolloin asiakas ikään kuin vahvistuu, kun hänen sisäiset voimavaransa lisääntyvät. On tärkeää, että asiakkaalla on oikeus ilmaista perustunteensa, kuten ilo, suuttumus, nautinto, hämmennys ja pelko. Suuttumus voi olla merkki asiakkaan voimavarojen loppumisesta. Tällöin esimerkiksi työntekijän ehdotus, joka tuntuu asiakkaasta vaikealta toteuttaa, voi purkautua suuttumuksena. On siis osattava reagoida ja punnita asiakkaan reaktioita ja asettaa ne oikeaan asiayhteyteen. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 44.)

Autettava on lisäksi saatava suostumaan tarjottuun apuun. On usein vaikeaa myöntää itselleen avuntarve tai ongelman olemassaolo. Lisäksi avuttomuuden tunne saattaa tuottaa häpeää. Autettavan minäkuva on usein rikki tai itsetunto on riekaleina. Tällöin auttajan on ikään kuin korjattava rikki oleva ihminen saamalla hänet uskomaan itseensä sekä toimimaan ja olemaan sopusoinnussa itsensä kanssa. (Lindqvist 2006, 21–22.)

DalMaso ja Kuosmanen (2008, 35) puhuvat samasta asiasta termillä subjektivoituminen. Asiakas on saatava näkemään oma ainutkertaisuutensa sekä tosiasia, että hän on tärkeä osa suurempaa yhteisöä ja oman itsensä herra. Tällöin hän kykenee paremmin kokemaan itsensä merkitykselliseksi ja kantamaan vastuuta omista valinnoistaan. He puhuvat esseessään sosiaalipedagogiikan tärkeydestä, jonka tavoite on tukea ihmisen kasvua täysivaltaiseksi kansalaiseksi, joka kykenee jatkossa itse kasvattamaan itseään. Sen idea on auttaa yksilö vapautumaan hänen toimintaansa ja ajatteluaan kahlitsevista ja rajoittavista tekijöistä. Se myös korostaa dialogin merkitystä auttamistyössä.

Työssään auttajan tulee nähdä kokonaisvaltaisuus, ja lähtökohtana tulee olla asiakkaan elämäntilanne, ei asiakas yksin. Tämän kaltainen toistensa täydentäminen vaatii kummaltakin osapuolelta valmiutta ja luottamusta toiseen: ei saa jäädä käsityksissään omiin bunkkereihin, vaan on oltava valmis muuttamaan näkökantojaan. Auttajan on kohdattava asiakas ilman ennakkokäsitysten muodostamia painolasteja, jotka saattaisivat vaarantaa tai estää parhaan mahdollisen lopputuloksen. (Kaljonen 2008, 53.)

Työ on nähtävä muutostyönä, jossa pelkkä taloudellinen apu ei riitä, vaan asiakkaan olosuhteita ja minäkuvaa parantamalla autetaan häntä paremman elämän rakentamisessa. Hänen heikkoja kohtiaan, kuten sosiaalisia suhteitaan ja terveitä elämäntapojaan, vahvistetaan tavoitteena hänen yhteiskunnallisen osallisuutensa palauttaminen. Tässä prosessissa asiakas on saatava itse uskomaan muutoksen mahdollisuuteen hyvän yhteistyön avulla. (Kaljonen 2008, 53–56.)

Auttajan tulee pystyä pitämään yksilöetiikkansa erillään ammattietiikasta, jotta työ ei johtaisi ahdaskatseisuuteen puhumattakaan vääränlaisesta vallankäytöstä. Ammattiminän on oltava suvaitsevainen, objektiivinen ja neutraali. Hyvä ihmistuntemus ja avoimuus, mutta myös hyvä itsensätunteminen mukaan lukien positiivinen minäkuva, ovat auttajalle ensisijaisen tärkeitä ominaisuuksia. (Lindqvist 2006, 61–62.) Oman persoonan käyttäminen työssä edesauttaa asiakassuhteen herkkyyttä ja spontaaniutta (Lindqvist 2006, 76).

Voimavarojen voidaan katsoa olevan tyydytetyjä tarpeita. Hyvä yleiskunto ja terveys sekä turvalliset elinolot auttavat jaksamiseen. Kokemus olla rakastettu ja tulla hyväksytyksi omana itsenään on voimaannuttava tekijä. Myös itsensä toteuttaminen sekä aikaisempi selviytyminen vaikeuksista ovat tärkeitä voimavaroja. Jos omat voimavarat ovat kunnossa, on helpompi kohdata vaikeuksia. Jos kykenee luottamaan itseensä ja omaan jaksamiseensa, kykenee myös etsimään helpommin ratkaisuja elämässään. Jos voimavarat ovat vähissä, on helposti tarve ulkopuoliselle tuelle. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 54–55.)

Inhimilliset voimavarat voidaan jakaa neljään osaan. Ensimmäisenä ovat emotionaaliset voimavarat, joita ovat tunnetason vahvuudet, kuten ilo ja hyvinolontunne. Ne luovat peruspositiivisen tilan, joka auttaa kaikessa toiminnassa. Toisena ovat sosiaaliset voimavarat, joita ovat rakkaus, kiintymys ja sosiaaliset suhteet. Ne ovat ihmisen vuorovaikutustaitoja. Kolmantena ovat älylliset voimavarat, joita ovat itsearvostus, itsesääätely, motivaatio ja sen suuntaaminen. Neljäntenä olevat toiminnalliset voimavarat ovat sitä, että tekee asioita, joista pitää ja saa tästä onnistumisen iloa. Se on myös kykyä kokeilla rajojaan. Tie onnellisuuteen voi tapahtua omien erityisvahvuuksien kautta. Onnellisuudella on myös tärkeää

tehtävä ihmisen terveyden kannalta. Positiivisuus auttaa itsesäätelystä ja itsehillinnässä. (Uusiautti 2013.)

Jos asiakkaan on vaikea puhua jostakin asiasta, työntekijän on saatava asiakas luottamaan häneen ja hänen kykynsä sietää hankalia asioita. Mitä enemmän asiakas luottaa työntekijään, sen helpompi hänen on luontevasti ottaa esille vaikeatkin asiat. Luottamus on oleellista ja se vaatii, että työntekijä kunnioittaa asiakasta ja myös osoittaa sen. Ihmisenä olemiseen tarvitaan toista ihmistä. Ihmiselle on oleellista, että hän tuntee, ettei ole asioidensa kanssa yksin. Hänelle on elintärkeää mahdollisuus peilata asioitaan. Myös läheisyys ja tunne kuulluksi tulemisesta luovat turvallisuutta. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 57–63.)

Sosiaalinen tuki toimii parhaimmillaan puskurina vaikeuksia vastaan. Vaikeuksien voittamiseen tarvitaan uskoa ja toivoa, jotka työntekijä pyrkii saamaan aikaan asiakkaassa. Tässä työssä auttavat työntekijän tieto, reflektointikyky, tunneäly, herkkyys, empatia ja menetelmätaidot. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 65, 71, 80.) Vanhan Viertotien asumisyksikössä on kiinnitetty asukkaiden kohtaamiseen huomiota. Näitä asioita käsitellään henkilökunnan kehittämistilaisuuksissa. Toisilla on kyky olla läsnä ja toisilla ei. Voimavarakeskeinen työote ei lähde analyttiselta pohjalta; sen keskeinen osa on positiivisuuden korostaminen ja läsnä olemisen taito. Oleellista on aitous ja myös hiljaisuuden kestäminen. (Hakkarainen 2013.)

Asiakaslähtöisessä työssä asiakas tulee kohdata sellaisena kuin hän on ja millaisena hän ongelmansa kokee. Vuorovaikutuksellinen tukeminen ei ole vain työote tai menetelmä, vaan tapa ajatella ja katsoa maailmaa ja olla vuorovaikutuksessa toisen kanssa. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 172.) Työskentely perustuu asiakkaan näkemykseen siitä, mihin muutosta halutaan. Asiakas on aktiivinen osapuoli, jonka kanssa työskennellään – ei hänen puolestaan. Asiakkaalla on siten myös vastuu omasta elämästään. Ongelmista puhutaan avoimesti ja niitä ei saa peitellä, jolloin työskentelyyn tulee lisää tavoitteellisuutta. Jos tulevaisuus saadaan näyttämään myönteisemmältä, luo se asiakkaassa toiveikkuutta. Työskentelyssä tulee keskittyä positiivisuuteen ja hyviin asioihin asiakkaan elämässä – ongelman sijaan keskitytään ongelmattomuuteen. Jos asiakas huomaa

edistyksen, se lisää hänen uskoaan huomiseen. Parhaimmillaan saadaan positiivisen kehityksen ja edistymisen kehä. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 174–177.)

Vuorovaikutus sekä kohtaamiseen ja kohtaamattomuuteen liittyvät kysymykset määrittävät asiakkaan toimijuutta. Kysymys osallisuudesta on lisäksi eettinen: koemme asiakkaat kykenevinä toimijoina vai pelkästään palautteen antajina palvelusta, jonka he saavat. Tavoite tulisi olla tuottaa palvelua, jonka kehitystyöhön myös asiakas osallistuu. (Laitinen & Niskala 2013, 13.)

Suurin osa suomalaisista syrjäytyneistä ja päihteiden väärinkäyttäjistä on miehiä, mikä tuo oman lisätekiänsä auttamistyöhön. Tutkimuksessa miesten köyhyys- ja palvelukokemuksista selvisi, että tutkittavien elämä on sinnittelyä päivästä toiseen. Ravinto on heikkolaatuista ja halpaa, harrasteet ovat niitä, joihin ei tarvitse rahaa ja ilmaisipalveluja käytetään paljon. Tätä kaikkea kuvaa sanat nöyryytys, pelko ja häpeä. Miehillä epäonnistuminen on henkilökohtainen tappio. Miesten itsetunto rakentuu itselle ja toisille annettuihin miehisyiden osoituksiin, mistä seuraa helposti pettymys ja riittämättömyyden tunne. (Heinonen 2012, 198–203.)

Keskeinen ongelma auttamistyössä on, että siinä ei päästä kiinni miesten maailmaan, vaan se jää irralliseksi joskin hyvää tarkoittavaksi työksi. Ongelmia ei pysyttyä organisaatiossa ymmärtämään ja käsittelemään oikealla tavalla. Miesten mielestä heitä ei voi pakottaa samaan muottiin, vaan heitä tulee käsitellä yksilöinä. He vastustivat ylhäältä alas tapahtuvaa normalisointia, mikä voi johtaa vastarintaiseen käyttäytymiseen asiakastilanteessa, mikä taas voi johtaa pallotteluun eri apua tarjoavissa paikoissa – poiskäännyttämiseen. (Heinonen 2012, 199–209.)

Myös Vanhan Viertotien asukkaista reilu enemmistö on miehiä. Ollessani työharjoittelussa asumisyksikössä vuonna 2013 ryhmiin ja kokouksiin osallistuvista asukkaista oli naisia yleensä suhteessa paljon enemmän kuin miehiä. Huomasin, että miesasukkaat kävivät usein leipäjonoissa hakemassa ruokaa. Lisäksi mies-

asukkaat kertoivat minulle lämmittävänsä eineksiä ja puolivalmisteita: vihanneksia ja hedelmiä ei mainittu. Ja jos rahat olivat vähissä, ei syöty. Havaitsin myös ärsyntyymistä, jos heitä neuvottiin liikaa esimerkiksi lääkeasioissa.

3.5 Asumissosiaalinen työ

Asunto ensin -periaatteen keskiössä on asumissosiaalinen työ. Sillä tarkoitetaan kaikkea sitä sosiaali- ja terveydenhuollossa, vankeinhoidossa, päihdehuollossa, asuntotoimessa ja työvoimapalveluiden yhteydessä tehtävää työtä, jonka ensisijainen tavoite on turvata asuminen ja poistaa asunnottomuus. (Asunto ensin i.a.e.)

Asumissosiaalista työtä tehdään sekä yksilötason asiakastyönä että eri sektoreiden välillä tehtävänä moniammatillisena verkostotyönä. Tehtävä työ voi muodostaa toiminnan koko sisällön. Tällaista työtä on esimerkiksi asumisneuvonta sekä sosiaalinen isännöinti. Myös sellaiset aikuissosiaalityön sosiaaliohjaajat, joiden työ pitää sisällään kotiin annettavan tuen, tekevät päätoimisesti asumissosiaalista työtä. (Asunto ensin i.a.f.) Yksilöllisiä tarpeita olisi myös tuettava niiden kohdalla, joilla on asunto, mutta asumiseen tarvitaan tukea. Henkilöllä pitäisi olla vaikeissa – myös köyhyyteen ja päihteiden käyttöön liittyvissä elämäntilanteissa – mahdollisuus saada tukea, joka ehkäisee asunnottomaksi joutumisen. (Suonio & Kuikka 2012, 243.)

Kokonaisvaltaisen asumisen tuen merkitys on suuri asunnottomuutta hoidettaessa ja sen ennaltaehkäisyssä. Palveluiden on oltava riittävän monipuolisia varsinkin asumisen taitojen tukemiseen liittyen, jotta häätövaarassa olevien henkilöiden asuminen voidaan turvata. Asumissosiaalinen työ ja Asunto ensin -periaate ovat tässä suhteessa tärkeässä roolissa. (Suonio & Kuikka 2012, 241.) Sosiaalinen isännöinti tulee olemaan tärkeässä roolissa asunnottomien tukemisessa. Perinteisessä isännöinnissä keskitytään lähinnä kiinteistön kunnossapitoon ja talouden hoitoon. Sosiaalisessa isännöinnissä sen sijaan pyritään kehittämään asukkaiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä parantamaan heidän toimintaedellytyksiään. (Lehtonen & Salonen 2008, 46.)

Granfeltin mukaan käsite asumissosiaalinen työ tarkoittaa sellaista asunnottomien parissa tehtävää työtä, jonka avulla yritetään puuttua asumista vaarantaviin sosiaalisiin ja käytännön ongelmiin, kuten häiritsevä käyttäytyminen. Sen ensisijainen tehtävä on asumisen turvaaminen sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisy. Myös sosiaalisella kuntoutuksella on siinä tärkeä osa. Sosiaalinen kuntoutus voi olla esimerkiksi kuntouttavaa työtoimintaa, liikuntaa tai ryhmämuotoista harrastamista. Se toteutetaan yleensä ammattilaisen ja asukkaiden välisenä yksilö-, ryhmä- tai yhteisötason vuorovaikutustyönä. Asumissosiaalinen työ voi olla myös asumisen tai palvelujärjestelmän kehittämiseen pyrkivää moniammatillista verkostotyötä. (Granfelt 2013, 209.)

Asumissosiaalinen työ on välillä rankkaa, mutta se voi olla tekijälleen palkitsevaa, jopa kasvattavaa. Työn kautta työntekijä voi saada uusia merkityksiä elämäänsä sekä nähdä selkeämmin omassa elämässään olevia merkityksellisiä asioita. Työn kautta saavutettu henkilökohtainen kasvu saattaa parantaa itsetuntemusta oman sietokyvyn rajoista. Työ voi lisäksi opettaa näkemään asiat uudessa valossa: nähdään esimerkiksi hyvää siellä, missä normaalisti nähdään vain pahaa. (Granfelt 2013, 240.)

Asumissosiaalinen työ rakentuu vuorovaikutukselle ja läsnäololle ja parantaa siten asiakkaiden osallisuutta arjen asioissa. Työn tuloksena päihteiden käyttö voi olla hallitumpaa ja käyttäytyminen saattaa rauhoittua. Asumissosiaalinen työ on läsnäolotyötä, jossa työntekijä kohtaa hyvinkin vaikeita asioita ja jossa joutuu kokemaan jopa väkivallan uhan. Läsnäolo, asioiden jakaminen ja yhdessä tekeminen auttavat rakentamaan jotakin yhteistä, mikä auttaa sanallisen vuorovaikutuksen syvenemiseen. Tällöin on helpompi työstää asiakkaalle merkityksellisiä asioita, mikä edesauttaa muodostamaan yhdessä konkreettisia tulevaisuuden tavoitteita. Näihin tavoitteisiin asumissosiaalinen työ kiinnittyy, ja ne antavat työlle asukkaiden osallisuutta lisäävän sisällön. (Granfelt 2013, 243.)

Sekä asiakaslähtöisessä työssä että asumissosiaalisessa työssä on muistettava työn rankkuus ja huomioitava omien voimavarojen riittävyys. Auttajan on pystyt-

tävä puolustamaan itseään. Lindqvist jakaa tämän nimeämänsä itsensä antamisen -etiikan kolmeen osaan. Ensimmäisenä on itsensä puolustaminen, joka on kykyä välittää itsestään suojelemalla yksityisyyttään, kykyä kieltäytyä kohtuuttomasta sekä kykyä kehittää itseään. Toisena on itsensä ilmaiseminen, joka tarkoittaa taitoa purkaa painolastia ja tulla huomatuksi omana itsenään. Kolmantena on itselleen pyytäminen, joka on kyky luopua kaikkivoipaisuuden harhasta. (Lindqvist 2006, 23–24.) Myös työn näkeminen ammatillisuutena auttaa Lindqvistin mukaan asiakkaan tunnekuorman ja painolastin kestämiseen. Auttajan on tunnistettava omat rajansa – ajatus omasta korvaamattomuudesta on jopa uhka ammattietiikalle. (Lindqvist 2006, 56, 130.)

Vanhan Viertotien asumisyksikössä on asumissosiaaliseen työhön kiinnitetty huomiota. Asukkaiden osallistumisen parantamista on mietitty paljon ja erilaisia ryhmiä, joissa sosiaalisuutta voi harjoitella, on monenlaisia, ja asukkaat voivat ehdottaa uusia. Asukkaat vastaavat itsenäisesti omasta asumisestaan, kuten pyykinpesusta ja ruuanlaitosta. Tarvittaessa he saavat apua työntekijöiltä. (Hakkarainen 2013.)

4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Asunnottomuudesta, osallistumisesta, asiakaslähtöisestä työstä ja yhteisöllisestä asumisesta on tehty tutkimuksia niin väitöskirjoina, yliopistojen pro gradu -töinä kuin ammattikorkeakoulujen opinnäytteinä sekä kirjoitettu kirjoja. Erityisesti minua kiinnostivat ne tutkimukset ja työt, joissa kokemusasiantuntijuus pääsi esiin. Asiakaslähtöinen työ ja yhteisöllisyys näissä tutkimuksissa kiinnostivat puolestaan oman työni kannalta. Vertaan niissä saatuja tuloksia omiin tuloksiini.

Marjo Niittyinen (2012) on tehnyt pro gradu -työn tamperelaisesta pitkäaikaisesta asunnottomuudesta liittyen Nimi ovesa -asunnottomuuden vähentämishjelmaan. Se on vahvasti kokemusperäinen ja siinä pohditaan asunnottomuuden syitä ja kartoitetaan palvelutarpeita. Anne Kantoluoto (2011) tarkasteli Helsingin yliopistolle tekemässään pro gradu -työssään asunnottomuuden vaikutusta henkilön identiteetin muuttumiseen. Hän on analysoinut haastateltavien tapaa puhua suhteessa muihin ihmisiin ja millaisia asemia vastapuoli ottaa puhuessaan heidän kanssaan. Näiden kahden työn avulla muodostin taustaa omaa opinnäytetyötäni varten, minkälaisia syitä asunnottomuuteen on ja mitä palveluita asunnottomat tarvitsevat sekä kuinka asunnottomia kohdataan. Tapio Kuure (1996) teki Tampereen yliopistossa väitöskirjan syrjäytymisestä ja marginaalissa elämisestä. Tutkimukset antavat syrjäytymiselle äänen ja konkretisoivat asioita, joita syrjäytynyt joutuu kokemaan, mikä auttoi minua näkemään asioita asunnottoman näkökulmasta.

Riikka Haahtela (2015) tutki Tampereen yliopistolle tekemässään väitöskirjassaan asunnottomia naisia lähinnä heidän asiakkuuksiensa kautta auttamisjärjestelmässä sekä asiakastyön merkityksellisyyttä heille. Väitöskirja toi esiin naisten parissa tehtävän työn moninaisuuden, sukupuolineutraalin työskentelyn erityisyyden sekä tosiasian, että työ on jatkuvassa muutoksessa. Tutkimuksessa selviää, että asumisyksikkö tarjosi heille kodin, mutta eri toimintamuodot ja ryhmät auttoivat heitä lähtemään ulos kodeistaan ja täten sosiaalistumaan ja kehittämään itseään. Tätä on painotettu myös Vanhan Viertotien asumisyksikön toiminnassa:

osallistumisen kautta oman elämän, yhteisöllisyyden ja viihtyvyyden parantamiseen, joten sain Haahtelan työstä vertailukohtia omaan opinnäytetyöhöni osallistumisen ja yhteisöllisyyden kannalta.

Marjaana Harvala tutki Helsingin yliopistolle 2015 tekemässään pro gradu -työssään yhteisten tilojen vaikutusta yhteisöllisyyteen helsinkiläisessä vuokratilassa. Sen mukaan yhteisten tilojen olemassaolo ja niiden vuorovaikutteisuus, käytettävyys ja viihtyvyys vaikuttivat yhteisöllisyyden syntymiseen ja paranemiseen. Myös piha-alueilla oli merkitystä yhteisöllisyyden kehittymiseen. Lisäksi tilojen käytön suunnittelu nähtiin oleellisena. Omassa opinnäytetyössäni selvitin yleisten tilojen ja yhteisten piha-alueiden merkitystä yhteisöllisyyteen, joten tältä osin sain vertailupohjaa omaan työhöni kannalta.

Anne Arkonaho ja Maarit Viippola (2015) tekivät ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyön Diakonia-ammattikorkeakoulun ja Vanhan Viertotien välisestä Atlas -hankkeesta. Siinä selvitettiin asukkaiden viihtymistä asumisyksikössä, asukkaiden osallistumista sekä asumisyksikössä tehtävää asumissosiaalista työtä. Opinnäytetyön mukaan asukkaat viihtyivät pääsääntöisesti hyvin ja näkivät itsemääräämisoikeuden ja työntekijöiden kunnioittavan työotteen tärkeäksi. Sain vertailukohtaa omaan opinnäytetyöhöni tästä opinnäytetyöstä.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN JA TUTKIMUSMENETELMÄT

5.1 Vanhan Viertotien asumisyksikkö

Tutkimusympäristönä ja tutkimusentekopaikkana toimi Vanhan Viertotien asumisyksikkö, joka on perustettu alkuvuodesta 2013. Asumisyksikkö kuuluu kaupungin organisaatiossa sosiaali- ja terveyslautakunnan alle ja siellä terveys- ja päihdepalveluiden alaisiin psykiatria- ja päihdepalveluihin. Ne ovat puolestaan jaettu seitsemään osaan, joista yksi on Asumisen tuki -yksikkö, jonka alaisuuteen Vanhan Viertotien asumisyksikkö kuuluu. Asumisen tuki vastaa täysi-ikäisten yksinäisten asunnottomien helsinkiläisten asumispalveluista, sijoitus- ja arviointityöstä sekä tuetussa asumisessa asuvien henkilöiden sosiaalipalveluista. (Vanhan Viertotien ohjekansio 2013.)

Asumispalveluihin valikoidutaan asumishaastattelun kautta. Valintakriteereitä ovat asunnottomuuden kesto, fyysinen ja psyykinen selviytyminen, päihteettömyyteen pyrkiminen, motivoituneisuus koulutukseen/työelämään, kyky yhteisöasumiseen ja riittävät arkielämän taidot. Vanhan Viertotien asumisyksikkö tarjoaa tuettua asumista, jolloin asukas kykenee melko itsenäisesti huolehtimaan itsestään ja asioistaan. Tavoitteena on varmistaa asumisen pysyvyys ja turvallisuus sekä tukea asukasta terveys- ja toimeentuloasioissa. (Vanhan Viertotien ohjekansio 2013.)

Henkilökunta työskentelee läpi vuorokauden. Henkilökuntaan kuuluu johtajan lisäksi vastaava ohjaaja, kaksitoista ohjaajaa, viisi sosiaaliohjaajaa, kaksi sairaanhoitajaa ja yksi toimintaterapeutti. Vain ohjaajat tekevät yövuoroa. (Vanhan Viertotien ohjekansio 2013.) Hannu Suvannon (henkilökohtainen tiedonanto 26.10.2015) mukaan asukkaita on 97, joista naisia on 24 – maahanmuuttajia on joitakin (Suvanto 2015).

Asumisyksikköön on laadittu asumisohjeet, joita asukas sitoutuu noudattamaan muuttaessaan asuntoonsa. Asukas tekee aluksi määräaikaisen kuuden kuukauden vuokrasopimuksen. Jos asuminen sujuu moitteetta, muuttuu vuokrasopimus

toistaiseksi voimassa olevaksi vuokrasopimukseksi. Jos asukas ei noudata asumisyksikön sääntöjä tai yleisiä järjestyssääntöjä, voidaan hänelle antaa varoitus. Kolmesta varoituksesta seuraa häätö; huomattavaa on, että väkivaltaisesta käyttäytymisestä käynnistetään välittömästi häätöprosessi. Asuminen loppuu luonnollisesti myös sitä kautta, jos asukas irtisanoo vuokrasopimuksensa. (Vanhan Viertotien ohjekansio 2013.)

Johtajan ja vastaavan ohjaajan vastuulla on henkilöstöhallinto, taloushallinto sekä asiakastyön johtaminen. Ohjaajan tehtävänä on asukkaiden päivittäinen seuranta, kulunvalvonta, asukkaiden työtoiminnan järjestäminen ja kehittäminen, lääkeshoidossa avustaminen sekä asukkaiden arjen selviytymisessä avustaminen. Sairaanhoidaja tekee perussairaanhoidotyön, lääkeshoidon sekä terveysasioista valistamisen. Toimintaterapeutin työ koostuu asukkaiden toimintakyvyn arvioinnista erilaisten arviointi- ja mittausmenetelmien avulla, terapeuttisten keskustelujen pitämisestä sekä toimintaryhmien suunnittelusta ja ohjauksesta. Sosiaaliohjaajan vastuulla on asukaskeskustelun ja asumissuunnitelman teko uudelle asukkaalle sekä asumissuunnitelman päivitys tarvittaessa, toimintaryhmien toiminnan organisointi, virkistystoiminnan ideointi, etuusasioiden hoitaminen yhdessä asukkaan kanssa, voimavarasuuntautuneiden keskustelujen käyminen asukkaiden kanssa, avustaminen asukkaan juoksevissa asioissa sekä vuokrasopimuksista huolehtiminen kaupungin Tilakeskuksen kanssa. (Vanhan Viertotien ohjekansio 2013.)

Työskentely asumisyksikössä on moniammatillista tiimityöskentelyä, jotta asukkaan tilanteesta saataisiin mahdollisimman monipuolinen kuva ja hänelle voitaisiin tarjota mahdollisimman hyvä tuki. Sosiaaliohjaaja ja kaksi ohjaajaa muodostavat pientimin ja kullakin tiimillä on noin kaksikymmentä nimettyä asukasta asiakkaanaan. Asiakastyötä tehdään kuitenkin lähtökohtaisesti periaatteella, että kaikki hoitavat kaikkea tarvittaessa. Kukin työntekijä osaltaan kirjaa asukastiedot ja asukkaaseen liittyvät asiat kaupungin asiakastietojärjestelmään. Työskentelyä ohjaa ammatillisuus, mikä tarkoittaa asukkaan kunnioittamista, päihde- ja mielen-terveysasioiden tuntemista, verkostoitumista eri toimijoiden kanssa, yhteistyökykyä, kommunikointikykyä, asumisyksikön toiminnan kehittämistä sekä itsensä suojelua asukkaiden ongelmilta. (Vanhan Viertotien ohjekansio 2013.)

Asumisyksikössä käytetään asukastyössä monia eri työmenetelmiä. Yhteinen tarkoitus niissä on asukkaan eteenpäin vieminen kohti parempaa ja itsenäisempää tulevaisuutta. Heille järjestetään erilaista ryhmämuotoista toimintaa, ja asukkaat saavat itse ehdottaa uusia ryhmiä. Viikoittain järjestetään esimerkiksi elokuvailta, rentoutusryhmä, ohjattu kuntosali, ruokaryhmä, askartelukerho ja keilailu. (Hakkarainen 2013.)

Keskiviikkoisin kokoontuu alkoholiongelmallisille tarkoitettu asukkaan vetämä vertaistukiryhmä, jossa sosiaaliohjaaja on mukana tukena. Asukkaat itse järjestävät joka arki-iltapäivä asukaskahvit, josta vastaa yksi asukas. Kerran kuussa järjestetään asukaskokous, johon asukkaat saavat esittää käsiteltäviä aiheita. Kokous on asukasdemokraattinen tapa kehittää toimintaa sekä puuttua mahdollisiin epäkohtiin. Ongelmana ovat välillä osallistujien puute sekä joidenkin asukkaiden vastahakoisuus ja jopa ennakkoluulot järjestettyä toimintaa kohtaan. (Hakkarainen 2013.)

Tilastojen mukaan oli asumisyksiköstä muuttanut pois sen perustamisen tammi-kuu 2013 ja marraskuun alun 2015 välisenä aikana 71 henkilöä. Yleisin syy (31 %) oli itsenäinen asuminen, kuten muutto kaupungin vuokra-asuntoon. Muita syitä olivat asunnosta luopuminen häiritsevän käyttäytymisen vuoksi, kuolema, hääto vuokravelkojen vuoksi tai muutto toiselle paikkakunnalle. (Atlasohanke 2015.)

5.2 Tutkimuksen tavoite

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää yhteisöllisyyttä ja asiakaslähtöistä työtavaa Vanhan Viertotien asumisyksikössä. Tutkimuskysymykset olivat:

- Kuinka koet yhteisöllisyyden Vanhan Viertotien asumisyksikössä?
- Kuinka koet asiakaslähtöisen työtavan ja sen toteuttamisen Vanhan Viertotien asumisyksikössä?

Opinnäytetyöni oli laadullinen tutkimus, koska se soveltui mielestäni parhaiten asiakkaiden näkemysten kartoitukseen. Laadullisen tutkimuksen perusta on pyrkimys kuvata todellista elämää (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152). Haastattelut tehtiin asumisyksikön tiloissa, sillä mielestäni oli tärkeää, että ne tapahtuisivat asiakkaille tutussa ympäristössä, mikä lisäsi tutkittavien turvallisuuden tunnetta. Menetelmänä käytin sekä ryhmähaastattelua että yksilöhaastatteluja, jotta saisin laajan näkökulman aiheeseen. Alun perin aioin tehdä haastattelut ryhmähaastatteluna, mutta kaksi asukasta halusi antaa yksilöhaastattelun, koska eivät halunneet osallistua ryhmähaastatteluun. Halusin heidät mukaan, koska siten haastateltavien ryhmä vastasi paremmin asumisyksikön asukasrakennetta. Alun perin tarkoitus oli järjestää kaksi ryhmähaastattelua, mutta yksi asukas halusi, että tulisin hänen kotiinsa haastattelemaan häntä ja kahta muuta asukasta. Täten ryhmähaastatteluita tuli kolme.

Haastattelut tein teemahaastatteluina. Jaoin kysymykset tutkimuskysymysteni mukaisesti kahteen osaan ja molempiin minulla oli olemassa teemoja tukevat lisäkysymykset, joita oli yhteensä yksitoista. Harjoitteluni ja työskentelyni asumisyksikössä kartuttivat tietojani ja havaintojani asumisyksiköstä, mikä auttoi minua suuresti tutkimusnäkökohdan ymmärtämisessä, kysymysten laatimisessa sekä itse haastattelujen tekemisessä.

5.3 Laadullinen tutkimus

Laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan yksinkertaistettuna sellaista aineistoa, joka on ilmiasultaan tekstimuotoista. Teksti on syntynyt tutkijasta riippuen tai riippumatta perustuen esimerkiksi haastatteluun, havainnointiin, päiväkirjoihin tai kirjeisiin. Laadullisessa tutkimuksessa tulkinta jakautuu koko tutkimusprosessin ajalle, eikä prosessia ole helppo jakaa toisiaan seuraaviksi vaiheiksi. Keskeistä sille on osallisuus. (Eskola & Suoranta 2009, 15–16.) Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein melko pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan ne mahdollisimman tarkasti ja perusteellisesti. Aineiston tieteellinen kriteeri on siten laatu eikä määrä. On tärkeää lähteä tutkimuksessa liikkeelle ilman ennakoasenteita ja ennako-olettamuksia. Analyysi on aineistolähtöistä ja rajaus

on tehtävä huolella, sillä laadullinen aineisto ei lopu koskaan. (Eskola & Suoranta 2009, 18–19.)

Erona tilastolliseen tutkimukseen on hypoteesittomuus, mikä tarkoittaa, että tutkijalla ei ole lukittuja ennakko-olettamuksia tutkimuskohteesta tai tutkimustuloksesta. Tutkijalla saattaa olla asiasta kokemuksia, mutta ne eivät saa rajoittaa tutkijan asenteita, vaan tutkijan on oltava tutkimuskohteen suhteen avoin ja objektiivinen. (Eskola & Suoranta 2009, 19–20.) Koska laadullisessa tutkimuksessa kuvataan todellista elämää, on muistettava sen moninaisuus. Kuitenkaan todellisuutta ei saa pirstoa mielivaltaisesti osiin, vaan on varmistettava, että tapahtumat muokkaavat samanaikaisesti toinen toisiaan. Tämä edellyttää kokonaisvaltaista työtettä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152.)

Laadullista tutkimusta tehdessään tutkija joutuu jo aineistoa kootessaan aineiston määrän lisäksi miettimään sen teoreettista merkitystä suhteessa tutkimusongelmaan. Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruu on harkinnanvaraista ja tarkoituksenmukaista. Siinä ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan pyrkimyksenä on kuvata tai tulkita tutkittava kohde mahdollisimman hyvin. Voidaankin sanoa yleis-täen, että aineiston koolla ei ole välitöntä merkitystä onnistuneeseen tutkimustulokseen. Kysymys aineiston koosta on aina tapauskohtainen. Laadullisen tutkimuksen aineiston koon määrittämisen yhteydessä puhutaan sen kylläntymisestä eli saturaatiosta, mikä tarkoittaa, että uusi tapaus ei enää tuota varsinaisen tutkimusongelman kannalta mitään oleellista uutta tietoa. (Eskola & Suoranta 2009, 60–62.)

Rajausta tehtäessä on mietittävä aineiston teoreettista kattavuutta: mikä on aineiston teoreettinen kiinnostavuus tutkimuksen ratkaisemisen kannalta. Laadullisessa tutkimuksessa joudutaan myös miettimään tutkimustulosten yleistämistä eli ovatko ne yleistettävissä varsinaisen tutkimuskohteen ulkopuolelle. (Eskola & Suoranta 2009, 65–66.) Yleistyksiä ei voi tehdä aineistosta vaan aineiston tulkinnoista. Yleistettävyyden kannalta tärkeää on järkevä aineiston kokoaminen, joten haastateltavia valittaessa heidän kokemusmaailmansa tulisi olla sillä hetkellä melko samanlainen, he tietäisivät tutkimusongelmasta ja olisivat kiinnostuneita itse tutkimuksesta. (Sulkunen 1990, 272–273.)

Haastattelemani asukkaat olivat kaikki tulleet Asumisen tuen kautta täyttäen täten tietyt kriteerit, koska olivat päässeet asumisyksikköön. He olivat asuneet asumisyksikössä jo jonkin aikaa (vähintään kolme kuukautta), joten he tunsivat aihepiirin. Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista, joten siihen osallistuneet olivat siten kiinnostuneita aiheesta.

5.4 Haastattelu tutkimusmenetelmänä

Valitsin tutkimusmenetelmäksi haastattelun ja nimenomaan teemahaastattelun. Haastattelu on vuorovaikutustilanne, jossa osapuolet vaikuttavat toisiinsa. Tilanteena sille on luontaista, että se on ennalta suunniteltu, haastattelijan alullepanema ja ohjaama sekä haastattelijalla motivoi haastateltavia ja pitää sitä yllä. Lisäksi haastattelijalla tuntee roolinsa ja hänen on luotettava, että haastattelussa esiin tulevat asiat ovat totta ja niitä käsitellään luottamuksellisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 86.) Pyrin olemaan mahdollisimman paljon vain taustalla haastattelutilanteessa ja tarvittaessa pyysin lisäselvitystä. Jos joku haastateltavista ei vastannut, pyrin motivoimaan häntä välttämättä painostamista. Jos tarve vaati, selvensin käsitteitä ja nimityksiä, kuten asiakaslähtöinen työ.

Mietin seikkaa, voiko aikaisempi työskentelyni asumisyksikössä haitata opinnäytetyötäni, koska tunsin osan haastateltavista ennestään. Se olisi voinut rajoittaa asenteitani, mikä olisi haitannut objektiivisuutta. Oletan, että tiedostettuani asian, pystyin säilyttämään objektiivisuuteni. Uskon myös, että osan haastateltavista tunteminen madalsi heidän kynnystään osallistua haastatteluun.

Haastattelutyypin jakoja on useita. Jos otetaan huomioon kysymysten muotoilun kiinteys ja toisaalta haastattelun jäsentämistapa, voidaan haastattelutyypit jakaa neljään eri tyyppiin: strukturoitu haastattelu, puolistrukturoitu haastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. (Eskola & Suoranta 2009, 87.) Minä valitsin puolistrukturoidun teemahaastattelun. Eskolan ja Suorannan (2009, 87) mukaan puolistrukturoidun teemahaastattelun aihepiirit eli teema-alueet on määritelty etukäteen. Haastattelijalla on tukilista, jotta voidaan olla varmoja, että etukäteen määritellyt teema-alueet käydään läpi. Koska haastattelussa on kyse ihmisten

välisestä vuorovaikutuksesta ja kommunikaatiosta, on kielen asema oleellinen (Hirsjärvi & Hurme 2011, 48). Olin teemoittanut aihepiirin. Minulla oli teemojen alle laadittu kysymyslista sen varmistamiseksi, että teema-alue käydään mahdollisimman kattavasti läpi.

Koska haastattelussa ollaan suoraan vuorovaikutuksessa haastateltavaan, tilanne antaa hyvät mahdollisuudet tiedonhankintaan. Haastattelutilanteessa voidaan lisäksi selventää ja tarkentaa vastauksia. Haastattelijan on mahdollista saada ei-kielellisiä ilmauksia, mikä saattaa auttaa ymmärtämään vastauksia. Haastattelun negatiivisena puolena on aikaa vievyys sekä haastateltavan mahdollinen taipumus antaa sosiaalisesti hyväksytyjä vastauksia. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 34–35.)

Jos haastateltavalla oli epäselvyyttä kysymysten suhteen, tein tarvittavat selvennykset. Joitakin kertoja kävi niin, että haastateltava ei ymmärtänyt kysymystä siten kuin olin sen tarkoittanut, vaan vastasi jotakin muuta. Tällöin tein lisäkysymyksiä johdattaen hänet mahdollisimman hienovaraisesti oikeille jäljille. Haastattelut kestivät puolesta tunnista hieman yli tuntiin, joten uupumista ei mielestäni päässyt tapahtumaan. Haastatteluissa oltiin välillä asioista eri mieltä sekä kritisoitiin asioita, mikä oli mielestäni todiste siitä, että haastateltavat eivät pyrkineet sosiaalisesti hyväksytyihin vastauksiin.

Ryhmähaastattelussa paikalla on samanaikaisesti useita henkilöitä. Sen etuna on, että ryhmä saa toisistaan tukea. Osallistujat voivat myös yhdessä muistella asioita ja rohkaista toisiaan. Se on myös tehokkaampi menetelmä kuin yksilöhaastattelu, sillä samalla kertaa voidaan haastatella useita henkilöitä. Negatiivisena puolena saattaa olla sopivan ajankohdan löytäminen, koska haastateltavia on monta. (Eskola & Suoranta 2009, 95–98.) Yksi ongelma saattaa olla se, että ryhmän jäsenet eivät kehtaa tai halua puhua aroista asioista muiden kuullen (Alasuutari 2001, 153).

Yhteensä haastateltavia oli kymmenen henkilöä. Järjestämässäni ryhmähaastatteluissa oli hyvä, vapautunut henki. Haastattelutilanteissa tuli myös hyvää vuoro-

vaikutusta, jolloin jo annettuja vastauksia täydennettiin vuoropuhelun seurauksena. Välillä vitsailtiin asioista ja naurettiin, minkä koin hyvänä seikkana vapautumisen kannalta. Myös yksilöhaastattelut sujuivat hyvin. Sekä ryhmähaastatteluissa että yksilöhaastatteluisissa puhuttiin välillä aroistakin asioista.

Ensimmäisen haastattelun järjestin tiistaina 8.9.2015 kello 11.00–12.15 B-talon kerhuhuoneessa. Haastatteluun osallistui kolme miestä. Toisen haastattelun järjestin samana päivänä kello 12.30–13.30 yhden asukkaan kotona, jossa oli mukana kolme miestä. Kolmannen haastattelun järjestin perjantaina 11.9.2015 kello 18.00–19.10 B-talon kerhuhuoneessa ja siinä oli haastateltavina yksi mies ja yksi nainen. Neljännen haastattelun järjestin samana iltana kello 19.30–20.15 yhdelle miehelle hänen asunnossaan. Viides haastattelu tapahtui torstaina 17.9.2015 kello 14.00–14.45 yhden naisasukkaan kotona. Näin ollen haastattelin yhteensä kymmentä asukasta, joista kahdeksan oli miehiä ja kaksi oli naisia. Tallensin kaikki haastattelut koulusta lainaamalla Panasonic-merkkisellä äänitallentimella.

5.5 Aineiston analyysi, luotettavuus, tulkinta ja yleistettävyys

Laadullisen aineiston analysoinnin tavoite on luoda aineistoon selkeyttä ja siten saada uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Sen tarkoitus on tiivistää aineisto menettämättä silti sen sisältämää tietoa. Parhaimmillaan aineiston informaatioarvo kasvaa, kun hajanaisesta aineistosta muodostetaan selkeä ja tiivis paketti. Kun laadullisen tutkimuksen tuloksia analysoidaan ja tulkitaan, on olemassa kaksi periaatteellista lähestymistapaa. Voidaan pitäytyä tiukasti aineistossa ja rakentaa tulkintoja siitä käsin tai pitää aineistoa lähtökohtana tutkijan teoreettiseen ajatteluun tai tulkintaan. (Eskola & Suoranta 2009, 138–146.)

Perusanalyysimenetelmä laadullisessa tutkimuksessa on sisällönanalyysi. Laadullisen analyysin voidaan katsoa etenevän esimerkiksi seuraavasti: päätös siitä, mikä aineistossa kiinnostaa, aineiston läpikäynti ja kiinnostavien asioiden erot-

telu, turhan aineiston karsinta, merkityksellisen aineiston yhteen kokoaminen, aineiston luokittelu, teemoitus tai tyypittely sekä yhteenvedon kirjoittaminen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–93.)

Analysoin aineistoni teoriaohjautuvan sisällönanalyysin menetelmällä. Tuomen ja Sarajärven (2009, 118–119) mukaan aineistolähtöisessä analyysissä tutkija tavoittelee ymmärtämistä haastateltujen omista näkökulmista käsin ja teorian käsitteet muodostetaan aineistosta. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä analysoidaan kokoa aineisto ennalta määrätyn viitekehyksen mukaisesti. Teoriaohjautuva sisällönanalyysi yhdistelee näitä kahta. Siinä aluksi edetään kuten aineistolähtöisessä analyysissä, jolloin tutkija lähestyy aineistoa sen omilla ehdoilla, ja vasta analyysin lopulla se sovitellaan teoriaan.

Teemoittelu on suosittu ja luonteva aineiston analysointitapa varsinkin teema-haastattelussa, jolloin tarinoista voi poimia tutkimusongelman kannalta oleellisen tiedon. Teemoittelun avulla saadaan aineistosta joukko erilaisia vastauksia esitettyihin kysymyksiin. Haastatteluista lainatuilla tekstikatkelmilla pyritään tarkentamaan esille tuotuja näkökantoja, jolloin haastateltavan oma ääni tulee esiin. Sitaatit helpottavat tuomaan aineiston sisältöä ilmi lukijalle, mutta sitaatteja tulee käyttää säästeliäästi ja analysoiden. Jokaisen sitaatin tulee olla harkittu. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi lähtee liikkeelle aineiston alkuperäisilmausten pelkistämisestä (redusointi): aineistolta ikään kuin kysytään tutkimusongelman mukaisia kysymyksiä ja aineistosta karsitaan tutkimukselle turha tieto pois. Tällöin tunnistetaan ne asiat, joista tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita ja näitä asioita ilmaisevia lauseita pelkistetään yksittäisiksi ilmaisuiksi. Näistä alkuperäisilmauksista muodostetaan pelkistettyjä ilmauksia. (Eskola & Suoranta 2009, 211.)

Aineiston ryhmittelyssä (klusterointi) koodatut alkuperäisilmaukset luetaan huolella läpi ja niistä etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavuuksia kuvaavia käsitteitä. Samankaltaiset käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi, joka nimitetään sitä kuvaavasti. Luokittelussa aineisto tiivistyy. Pelkistetyt käsitteet ryhmitel-

lään ensin alaluokiksi, alaluokat ryhmitellään yläluokiksi ja ne yhdistetään pääluokiksi. Pääluokat yhdistetään lopulta niitä kuvaavaksi yhdistäväksi luokaksi. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 120.)

Aineiston ryhmittelyn voidaan katsoa olevan jo osa käsitteellistämiprozessia (abstrahointi). Siinä edetään alkuperäisestä aineistosta johdetuista kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja teoreettisista käsitteistä edetään johtopäätöksiin. Käsitteellistämistä jatketaan niin kauan kuin on mahdollista yhdistää luokituksia sisällön näkökulmasta ajatellen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 121.) Käsitteellistämisessä erotellaan tutkimuksen kannalta oleellinen tieto ja saadun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä (Eskola & Suoranta 2009, 211).

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi yhdistelee käsitteitä ja lopulta saadaan vastaus tutkimustehtävään. Se perustuu tulkintaan ja päättelyyn edeten alkuperäisestä aineistosta kohti käsitteellisempää kuvaa tutkittavasta kohteesta. Käsitteellistämiprozessin avulla tutkija kokoaa yleiskäsitteiden avulla kuvauksen tutkittavasta kohteesta. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 120.)

Varsinaisen haastattelutilanteen tallensin äänitallentimella. Haastattelut tallensin ensin tietokoneelle ja sen jälkeen purin ja litteroin ne sanasta sanaan Word -tiedostoihin. Litteroinnin tein siten, että haastateltavan anonymiys säilyi. Ryhmähaastattelut litteroin siten, että kirjoitin kunkin sitaatin perään kyseessä olevan henkilön etukirjaimen. Jos haastateltavilla oli tai olisi ollut samantapainen nimi, laitoin/olisin laittanut nimestä niin monta kirjainta, että erottaminen henkilöiden välillä oli/olisi ollut mahdollista. Aineistoa kertyi 25 sivua.

Kävin aineiston läpi huolella pitäen koko ajan mielessä tutkimuskysymykseni. Oman teemahaastattelun runko tuki tätä lukemisprozessia, mikä auttoi keskittymään oleelliseen. Alkuperäisistä ilmauksista muodostin pelkistetyt ilmaisut. Pelkistämisen tarkoitus oli etsiä aineistosta tutkimukseni kannalta oleellista tietoa. Analyysiyksiköksi määrittelin ajatuskokonaisuuden, joka auttaisi antamaan vastauksen tutkimuskysymyksiini. Aineiston tultua tutuksi merkitsin erivärisillä kynillä eri teemoihin liittyvät ajatukset. Listasin alkuperäisilmaukset ja niistä muodostetut pelkistetyt ilmaukset teemakysymysten alle ja sen jälkeen luin pelkistetyt ilmaisut

tarkasti läpi etsien niistä samankaltaisuuksia ja eroavuuksia. Samankaltaisuudet ja eroavuudet ryhmittelin erikseen. Asiakaslähtöisessä työssä teemat, joiden avulla aloin jäsentää aineistoani, olivat asiakaslähtöisen työtavan kokeminen, asiakaslähtöisen työtavan kehittäminen ja asiakkaan motivointi.

TAULUKKO 1. Esimerkki pelkistetyn ilmauksen muodostamisesta

ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS
Niinku, jos ne näkee, että jotenki voi huonosti..	Asiakkaan motivointi
Apu on aina saatavilla	Ammatillisuus
Kun oppii tuntemaan henkilökunnan paremmin, asiat alkaa soljua	Luottamus

Seuraavaksi tein luokittelun. Ryhmittelin samankaltaiset ja eroavat ilmaukset yhteen ja nimesin ne niitä yhdistävällä ilmauksella, jolloin muodostuivat alaluokat. Teemoittelu ja alaluokkien muodostaminen tapahtuivat aineistolähtöisesti.

TAULUKKO 2. Esimerkki alaluokan muodostamisesta

PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA
Asiakkaan motivointi	Empaattisuus
Ammatillisuus	
Luottamus	Arvokas kohtaaminen

Alaluokat yhdistin yläluokiksi ja yläluokat edelleen pääluokiksi samankaltaisella ryhmittelyperiaatteella. Pääluokista muodostui yhteensä kaksi yhdistävää luokkaa, jotka mukailivat omia tutkimuskysymyksiäni. Luokittelu oli osa käsitteellistämistä, jossa valitsin tutkimukseni kannalta oleellisen tiedon ja tiedon pohjalta rakensin teoreettisia käsitteitä. Luokittelu tapahtui siis teorialähtöisesti. Ryhmittelyn ja käsitteellistämisen avulla hain vastauksia tutkimuskysymyksiini. Yhdistäviksi luokiksi muodostuivat yhteisöllisyys ja asiakaslähtöinen työtapa. Luokitteluprosessi on lyhennettynä liitteessä neljä.

TAULUKKO 3. Esimerkki aineiston käsitteellistämisestä

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
Empaattisuus	Asiakkaan kokemus työnteosta	Työnteon laatu
Arvokas kohtaaminen		ja kehittäminen

Luotettavuutta mietittäessä on muistettava ja myönnettävä tutkijan subjektivi-teetti: tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Tutkimuksen uskotta-vuus luotettavuuden kriteerinä tarkoittaa sitä, kuinka hyvin tutkijan tulkinnat vas-taavat tutkittavien käsityksiä asiasta. Tutkimuksen sisäinen validiteetti eli päte-vyys tarkoittaa tutkimuksen teoreettisten ja käsitteellisten määrittelyjen sopusoin-tua. Ulkoinen validiteetti puolestaan tarkoittaa tehtyjen tulkintojen ja johtopäätös-ten sekä aineiston välisen suhteen pätevyyttä. Jotta aineisto olisi reliaabeli, se ei saa sisältää ristiriitaisuuksia. (Eskola & Suoranta 2009, 211–214.)

Tutkimus ei ole valmis, vaikka sen tulokset on analysoitu, vaan ne on myös seli-tettävä eli tulkittava. Tulkinta tarkoittaa sitä, että tutkimuksen tekijä miettii analyy-sin tuloksia ja tekee tuloksista omat johtopäätökset. (Hirsjärvi ym. 2004, 213.) Kysymys tutkimuksen yleistettävyydestä sisältää aina sen oletuksen, että tutki-muksessa ei etsitä selitystä yhdelle ja ainutkertaiselle tapahtumalle, vaan tutki-mustuloksen pitäisi soveltua muuhunkin kuin vain tutkittuun tapaukseen. Tosin näin ei asian laadullisessa tutkimuksessa välttämättä tarvitse olla. (Alasuutari 2005, 235.)

Tulkintoja muodostaessa tavoitteeni oli objektiivisuus ja tiedostin vaaran liian no-peista ja yksinkertaisista yleistyksistä. Luotettavuutta mietin koko tutkimustulos-ten tulkintavaiheen ajan. Uskon, että tulkintani vastaavat haastateltujen käsityk-siä asiasta. Myös sisäinen ja ulkoinen validiteetti ovat kunnossa: teoreettiset ja käsitteelliset määrittelyt on mietitty tarkkaan ja tehdyt tulkinnat ovat lähtöisin ai-neistosta. Aineisto ei sisällä ristiriitaisuuksia.

Koin tulkintavaiheen tärkeänä ja yleistettävyyttä edesauttavana vaiheena. Asu-misyksikön asukkaat olivat tulleet asumisyksikköön monesta eri paikasta, minkä

lisäksi heillä oli osalla takanaan pitkiäkin päihde- ja asunnottomuusjaksoja. Siten heillä oli laaja ja monipuolinen kokemusasiantuntijuus asunnottomuudesta ja päihdeongelmista sekä niistä tekijöistä, jotka voivat haitata heidän asumistaan, ryhmätoimintaan osallistumistaan ja yhteisöllisyyttään. Toiveeni oli, että voisin yleistää saatuja tuloksia ainakin jossakin määrin.

5.6 Tutkimuksen käytännön toteuttaminen ja sen eettisyys

Yksi keskeinen seikka on tutkimuksen eettisyys. Haastateltaville on kerrottava etukäteen haastattelun nimettömyys, haastattelun tallentaminen, tallenteiden tuhoaminen myöhemmin, haastattelun luottamuksellisuus sekä haastattelumenetelmät (Hirsjärvi ym. 2004, 216–218). Laadin etukäteen saatekirjeen, jossa selvitin tutkimuksen sisällön, esitetyt kysymykset, tutkimusmenetelmän ja tutkimuksen tarkoituksen. Lisäksi painotin kirjeen saajille, että kyseessä on ryhmähaastattelu sekä tarkan haastattelupaikan ja -ajan. Kerroin myös mahdollisuudesta järjestää yksilöhaastattelu, jos asukas haluaa. Saatekirjeessä painotin, että tutkimus tehdään luottamuksellisesti, haastattelut tehdään nimettöminä, haastattelut tallennetaan, tallenteet tuhotaan tutkimuksen valmistuttua ja että vastaaminen on vapaaehtoista. Kerroin, että tutkimukselle on saatu Helsingin kaupungin lupa sekä ilmoitin ohjaajani yhteystiedot.

Jaoin saatekirjeen asukkaiden postilaatikoihin haastatteluja edeltävällä viikolla sekä laitoin asumisyksikön molempien talojen ilmoitustaululle haastatteluajat sekä haastattelupaikan muistutukseksi. Ilmoittautumislistaa en tehnyt, jotta haastattelujen anonyymiyys säilyisi. Ensimmäisen haastatteluajan sijoitin aamupäivään alkuviikolle ja toisen loppuviikolle iltaan, jotta ajankohdissa olisi mahdollisimman paljon joustavuutta. Halusin tehdä haastattelutilanteista mukavia ja tätä varten tarjosin tilaisuuksissa kahvia ja keksejä.

Mietin etukäteen kysymysten luonnetta, jotta ne eivät aiheuttaisi ahdistusta haastateltavissa. Ennen haastatteluja näytin haastatelluille Helsingin kaupungin tutkimusluvan. Kerroin myös, että tutkimukseni tarkoitus on kehittää asumisyksikön toimintaa. Eettisyys tuki tutkimukseni luotettavuutta.

6 TULOKSET

Kuvaan tulokset tutkimuskysymysten pohjalta tehdyn luokituksen mukaan. Jokaista tutkimuskysymystä vastasi yksi yhdistävä luokka. Pääluokka jakautui yläluokkaan, joka puolestaan jakautui alaluokkaan, joka oli muodostettu ryhmitelystä pelkistetyistä ilmauksista. Nämä oli ryhmitelty alaluokan alle niiden samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien mukaan. Pelkistetyt ilmaisut oli muodostettu ja koottu alkuperäisistä ilmaisuista.

6.1 Yhteisöllisyyden vaikutus asumiseen

Yhdistävä luokka yhteisöllisyyden vaikutus asumiseen jakautui pääluokkiin henkilöt ja osallistava tekeminen. Yläluokiksi muodostuivat asumisyksikkö ja yhteiset tilat, säännöt, naapurit, oma toiminta, työntekijät sekä kokoukset ja ryhmätoiminta. Haastatteluissa piti välillä selittää ja määrittää käsitettä yhteisöllisyys. Itse asia oli kaikille selvä: sille ei vain aina ollut mietitty selittävää sanaa.

6.1.1 Asumisyksikkö ja yhteiset tilat – paikka yhteisölliselle asumiselle

Kukaan haastatelluista ei tuonut mitään negatiivista liittyen asumisyksikön sijaintiin tai asumisyksikköön itsessään. Sen sijaintia, varustelutasoa ja siisteyttä pääsääntöisesti keuhuttiin. Useimmat haastatellut painottivat ajan merkitystä sopeutumiseen. Asumisen alku meni usein tarkkailussa ja sopeutumisessa. Kaikki haastateltavat olivat sopeutuneet lopulta hyvin. Oma asunto oli tärkein tekijä, joka loi pohjan turvallisuudelle ja mahdolliselle toipumiselle.

Kun pääsin systeemiin kiinni, olen viihtynyt.

Onhan linnuillakin pesä.

Vaikka jotakin kritiikkiä tuli, nähtiin kokonaisuus hyvänä ja kaikki pitivät asumisyksikköä viihtyisänä ja hyvänä paikkana asua. Sen katsottiin antavan hyvät puitteet pitää elämä kunnossa ja parantaa sitä. Useampi haastateltava mainitsi, että kehitysasioita kysytään vuosittaisessa asumissuunnitelman teossa, mutta he katsoivat, että on vaikea keksiä mitään parannettavaa itse asumisyksikön suhteen. Yksi haastateltava mainitsi kyllästyneensä jo sanaan yhteisöllisyys, koska sitä on käytetty niin paljon

Mää oon kato näitä laitoksia kiertänyt, jos jotain alan valittamaan, niin ei mun kannata. Tämä on ihan kärkipäässä oleva homma, jos jotain on, ne on niin pieniä asioita, että en kiinnitä huomiota, että menee toisesta korvasta sisään ja toisesta ulos.

Se oli pikku Luojan lykky, kun tää perustettiin.

Jos olisin saanut asunnon jostain huitsin nevadasta, olisin varmaan mökkiytynyt ihan totaalisesti.

Mää en oo viihtynyt erittäin hyvin, mää oon helvetin hyvin viihtynyt noin suomeksi sanottuna.

Mää oon yhteisöllisyydestä vähän eri mieltä, sitä toivotetaan vähän liian paljon. Sanasta on tullut suurempi merkitys kuin mitä se pitää sisällään. Kun olen täällä asunut, sitä toivotetaan joka paikassa. Se on samanlainen alue kuin vertaistukihomma kuin vähän toi yhteisöllisyys, se on mennyt niin pitkälle, tämä on vain mun mielipide.

Yksi haastateltava toi esiin idean sosiaalisesta talonmiehestä, joka oli käytössä jossakin hänen vanhassa asumispaikassaan. Sosiaalisena talonmiehenä voisi toimia asukas, joka neuvoisi ja opastaisi sekä uusia asukkaita että vanhoja asukkaita tarpeen tullen. Auttaminen olisi arjen taitojen opettamista, käytännön asioiden neuvomista ja taloon tutustuttamista. Toinen haastateltava kuultuaan idean piti sitä todella hyvänä. Hän ehdotti tämän pohjalta, että asumisyksikössä voisi toimia 'vanhempi asukas' -systeemi. Tällöin kokeneet asukkaat toimisivat vapaaehtoisuusperiaatteella vuorotellen vanhempana asukkaana. Vanhempi asukas ottaisi uuden asukkaan vastaan yhdessä työntekijän kanssa ja tekisi tarvittavat kierrokset asumisyksikössä neuvoen pesukoneen sijainnin ja käytön, kuntosalin sijainnin ja käytön, saunavuorosysteemin, pitäisi lyhyen esitelmän eri kerhoista ja toiminnasta sekä niiden sisällöstä ja neuvoisi jatkossakin, jos kysyttävää tulisi.

Hän voisi alussa myös oleskella uuden asukkaan kanssa ja esitellä hänet ohikulkijoille.

Mulle tuli semmoinen, että joku vanhempi asukas voisi olla vaikka päivystäjä tai jotain tällaista. Se voisi olla asukkaiden käytettävissä, jos sattuu jokin ikävä asia, se olisi niinku tukihenkilö.

Ja varsinkin, kun tulee uusia asukkaita, olisi joku vanhempi asukas, joka opettaisi talon tavoille.

Useimmille oli oleellista kanssakäyminen asukkaiden ja henkilöstön välillä. Sosiaalisuus ja sen mahdollisuus oli yksi tärkeimpiä tekijöitä asumisyksikössä viihtymiseen. Asiaa tuotiin esiin monessa eri paikassa ja moneen kertaan. Sosiaaliset suhteet mahdollistivat myös yhteistoiminnan muiden kanssa, minkä yhteiset tilat mahdollistivat. Yhteiselämälle tupakkapenkki ja siihen liittyvät tekijät nähtiin erittäin tärkeinä. Se oli monelle tapaamispaikka, josta löytyi takuuvarmasti seuraa.

Hyvä kun on tuo tupakkapenkki, sieltä saa aina seuraa.

Ei tarvitse olla yksin, aina jos menee ulos, aina joku tulee röökille. Jos on tupakat loppu, lainaillaan.

Asumisyksikössä on mahdollisuus myös ei-ohjattuun toimintaan. Toisessa yhteistilassa on biljardi ja useita lautapelejä. Kukaan haastatelluista ei maininnut asukastiloja tärkeiksi tapaamispaikaksi eikä myöskään sellaisia harrastusmahdollisuuksia, joita voi harrastaa ex tempore ilman virallista ryhmää, kuten lautapelit tai biljardi. Molempien talojen yhteistilassa on televisio, minkä lisäksi entiseen kudontahuoneeseen B-taloon on sisustettu oleskeluhuone, jossa on myös televisio. Yleisissä tiloissa on myös tietokone ja mahdollisuus internetin käyttöön. Talossa on myös puutyövälineet ja grillausmahdollisuus pihalla. Lisäksi piha-alueella on koripallokenttä ja ulkoshakki. Yleisesti ottaen asumisyksikön yleisten tilojen viihtyvyyttä sekä ulkoalueen toimivuutta ja monipuolisuutta pidettiin tärkeinä. Yleisissä tiloissa on viherkasveja, joiden hoito on asukkaiden vastuulla. Ulkoalueen oleskelualueet nähtiin erittäin oleellisina. Ainoastaan A-talon yhteistila sai kritiikkiä yhdeltä haastatellulta. Tila nähtiin tylsänä ja valjuna, minkä vuoksi se nähtiin epäviihtyisänä ja jopa luotaantyöntävänä. Se kaipasi sekä maalausta että sisustusta.

A-talon kerhohuone on niin tylsä, että ei siellä viitsi istua, siellä on vain tv ja tietokone, eikä mitään väriä, onhan siellä sohva, mutta ei paljoo muuta.

Yksi haastateltava moitti siivousta, koska hänen mielestään yksi siivooja ei ehdi siivota kaikkea. Erityisesti hän kritisoi sitä, että yleisten tilojen sohvia ei ole pesty, vaan ne haisevat.

Se sohva, määhän luulen, että sitä ei oo koskaan pesty ja välillä se haisee tosi pahalle.

6.1.2 Muiden asukkaiden vaikutus yhteisöllisyyteen

Muiden asukkaiden olemassaolo nähtiin kaikkien kohdalla hyvänä asiana. Asumisyksikössä tutustuu helposti muihin ihmisiin, vaikka ei olisikaan sosiaalinen luonne, esimerkiksi kerroskokousten, asukaskokousten ja järjestetyn ohjelman kautta. Naapurit nähtiin yleisesti vahvuutena ja omaa viihtyvyyttä ja elämän tasoa nostavana seikkana. Joillakin haastateltavilla oli ollut jossakin vaiheessa pientä kiistaa jostakin asiasta naapurin kanssa, mutta se nähtiin luonnollisena ja asiaan kuuluvana seikkana.

Määhän oon todennut, että täällä tutustuu naapureihinsa toisin kuin normaaleissa vuokratasareissa.

Täällä ihmiset tuntee, joissain taloissa ei edes tervehditä.

Mikähän mies tuo on, kun sanoit päivää.

Pienet kiistat kuuluu asiaan, en määhän niistä.

Tieto yhteisestä elämisestä toi mukanaan turvaa. Haastateltavat painottivat, että aina pystyi luottamaan siihen, että sai apua tai seuraa. Asukkaiden erilaisuutta ei nähty uhkana, vaan positiivisena tekijänä: sai erottua joukosta kenenkään suuresti välittämättä. Ihmiset ymmärsivät toisiaan, ja huumori oli suuresti läsnä haastatteluissa. Asumisyksikkö nähtiin positiivisena asiana, joka toi valoa heidän elämänsä. Parhaimmillaan oli vahvasti havaittavissa yhteishenkeä: me-henkeä.

Täällä asuu värikästä porukkaa.

Se on kanssakäymistä asukkaiden ja henkilöstön kanssa.

Ei tarvitse peitellä tunteitaan, jos ottaa päähän.

Meillä oli keilatornaus Hietsun kanssa, ne tuli pokaalin kanssa, mutta meillehän se jäi.

Matti Pellonpäättä lainaten, kun tunnelin päässä näkyy valo, mutta vielä emme tiedä, onko se aurinko vai vastaantulevan junan lyhty.

Yksi asukas kaipasi lisää vastuuttamista asukkaille. Kritiikkiä sai lisäksi se, että joidenkin haastateltavien mielestä osa asukkaista juo sen takia, että heillä ei ole muuta tekemistä. Juopottelu nähtiin usean haastateltavan mielestä viihtyvyyttä haittaavana tekijänä. Kritiikkiä sai myös osan asukkaista rajoittamattomuus sekä epäsosiaalisuus. Lisäksi asukkaiden vaihtuvuutta kritisoitiin.

Jotain velvoitteita saisi olla ihmisille tai vastuualueita.

Jotkut on vähän huithapeleita.

Naapurin vaihtumien tuo epävarmuutta.

Yhteistoiminta asukkaiden kanssa voi olla kylässä käyntiä, rupattelua tupakka-paikalla, vertaistuellista toimintaa, ryhmiin osallistumista tai vain tietoa siitä, että muut jättävät tarvittaessa rauhaan. Monet katsoivat, että ajan kanssa asiat ovat muovautuneet parempaan suuntaan.

Täällä on aina kavereita.

Saa tulla kylään, täällä eletään symbioosissa.

Ei kaikista ole siihen.

Aika on tärkeä tekijä, ajan kautta tää on muovautunut ja hitsautunut ja kehittynyt.

Yhteisöllisyys on myös sitä, että saa olla tarvittaessa rauhassa.

6.1.3 Oman toiminnan näkeminen osana yhteisöllisyyttä

Oma toiminta nähtiin tärkeänä tekijänä oman ja toisten asukkaiden viihtyvyyden kannalta. Sitä painotettiin usealla eri tavalla ja eri vaiheissa haastattelua. Moni peilasi huonoa käytöstä itseensä eli ajatteli, että enhän minäkään käyttäydy huonosti. Useampi haastateltava painotti, että on hyvä tuntee naapurit yhteiselämän parantamiseksi.

Yhteisöllisyys alkaa yksilöstä, täällä ainakin alkusysäyksen jälkeen pikku hiljaa on ne karseimmat tapaukset karsiutuneet pois.

Useampi haastateltava painotti hyvien tapojen, kuten tervehtimisen merkitystä. Tämä painottui vaatimuksena sekä asukkaisiin että työntekijöihin. Pienten tekijöiden merkitystä painotettiin. Katsottiin, että on yritettävä tulla kaikkien kanssa toimeen. Haluttiin myös, että itseä kunnioitetaan.

Yritän tulla kaikkien kanssa toimeen.

Täällä tervehditään.

Ettei pidettäis täytenä nollana tai luuserina.

6.1.4. Asumisyksikön sääntöjen vaikutus viihtyvyyteen

Sääntöjen olemassaoloa pidettiin hyvänä asiana viihtyvyyden kannalta. Ne yhdenmukaistivat ja jäntevöittivät asumista. Niitä ei nähty negatiivisena seikkana, vaan turvallisuuden tuojana. Sääntöjä myös muokataan tarvittaessa ja esimerkiksi kerrosten väliovet ovat nykyään öisin suljetut. Säännöistä keskustellaan asukaskokouksissa ja kerroskokouksissa.

B-talon väliovet on nyt lukittu, oli pakko valittaa asiasta – kukaan ei tule enää hakkaamaan ovea ja häiritsemään.

Juopottelun rajoittamista yleisissä tiloissa kaikki pitivät hyvänä ja kaikki ymmärsivät sen. Asumisyksikön alkuaikoina asia ei haastateltavien mielestä ollut sisäistetty, mutta pikku hiljaa säännöt on opittu. Uudet asukkaat oppivat nämä asiat

työntekijöiltä ja etenkin vanhoilta asukkailta. Jonkin verran katsottiin juomisen kuitenkin aiheuttavan häiriötä varsinkin viikonloppuiltoina.

Tämä on raittiutta tukeva paikka ja se on ymmärrettävää.

Ulkona ei saisi metelöidä, mitä varsinkin viikonloppuna tapahtuu.

Säännöt loivat myös hieman epävarmuutta. Lähinnä tämä epävarmuus johtui omasta juomisesta, vaikka ymmärrettiin juomisen rajoituksen taustat. Kaksi haastateltavaa oli sitä mieltä, että varoitukset saattavat tulla liian herkästi. Myös varoitusten subjektiivisuuteen kiinnitettiin huomiota eli pieni osa haastateltavista oli sitä mieltä, että varoitukseen vaikuttaa se, kuka rikkeen tekee. Puhuttiin silmätiukaksi joutumisesta.

Minäkin sain varoituksen, kun herjalla heitin jotakin toiselle asukkaalle ja tämä otti sen tosissaan.

Leimaaminen pitäis saada pois, tyyliin tuo on juoppo tai tuolla on varoitus.

Vain kaksi haastateltavaa puhui peloista. Pelot liittyivät alkoholin käyttöön ja sen mahdollisiin seurauksiin. Myös asumisen alun määräaikaisuuden ja luottotietojen menettämisen koki yksi haastateltava epävarmuutta lisäävänä ja pelkoa aiheuttavana.

Ja jos juo siitä huomautetaan tuntuu se uhkailulta, pelkää menettävänsä asunnon.

Määräaikaisuus alussa on hankalaa, kauhee epävarmuus ja pelko, ei uskalla tehdä mitään, jottei asia mene pieleen.

Sellainen henkilö, joka on luottotiedoton, pelkää, että jokin menee vikaan.

6.1.5 Työntekijät osana yhteisöä

Työntekijät kuuluivat yhteisöön sekä auttoivat yhteisöllisyyden muodostumisessa. He luovat osittain sen ilmapiirin ja puuttuvat tarvittaessa asioihin. He myös

puuttuvat epäasialliseen käyttäytymiseen. Kaikki haastateltavat toivoivat, että heitä kunnioitettaisiin tasavertaisina yhteisön jäseninä ja heidät haluttiin nähtävän samalla viivalla.

Samalla viivalla me ollaan kaikki.

Saan apua, ei tää pelkkien sosiaalipalvelujen varaan rakennu, ihmisistä täällä on kyse.

Työntekijöiltä odotettiin samoja ominaisuuksia kuin asukkailta ja heidän odotettiin myös noudattavan samoja sääntöjä: niin kirjoitettuja kuin kirjoittamattomia sääntöjä. Voidaan jopa sanoa, että asukkaiden odotukset ja vaatimukset työntekijöiden asenteen suhteen olivat korkeat. Suhtautuminen ei ollut yksipuolista työntöön vaatimusta, vaan pikemminkin yhteiselämää, vierellä kulkemista.

Ilman työntekijöitä ei ole Vanhan Viertotien asumisyksikköä ja toisinpäin.

Samassa veneessä me ollaan.

Sen takia näille nuorille antaa anteeksi, kun ne vielä opettelee, näitä pieniä unohduksia.

Hyvää se tarkoittaa, toisaalta ei aina sanota huomenta, vaikka kohdataan.

6.1.6 Eri kokousten ja ryhmätoiminnan vaikutus yhteisöllisyyteen

Suurin osa haastatelluista piti tärkeänä, että asukkaille on järjestetty ohjelmaa, harrastustoimintaa ja ryhmiä. Lisäksi tärkeänä nähtiin, että ryhmät ovat vapaaehtoisia, monipuolisia ja että ne on järjestetty asukkaiden ehdoilla. Useampi haastateltava kehui sitä, että asukkaat saavat itse ehdottaa uusien ryhmien perustamista ja päätös perustamisesta tehdään yhdessä budjetti ja muut taustaoletukset huomioiden. Laaja tekeminen nähtiin oleellisena tekijänä tylsistymistä ja mökkiytymistä, kuten asukkaat ilmiötä kuvaavat, vastaan.

Tää on hyvä mesta asua kato siinä suhteessa kato, kun saa itse vaikuttaa omiin virikkeisiin.

Kämpästä pääsee pois, jos haluaa, paljon toimintaa, jos vain haluaa osallistua.

Suurin osa haastateltavistani osallistui eri kokouksiin ainakin jossakin määrin. Asukaskokoukset ja tiimikokoukset nähtiin tärkeinä osallisuuden ja vaikuttamisen kautta. Tiimikokoukset muodostuvat saman kerroksen asukkaista, kahdesta ohjaajasta ja yhdestä sosiaaliohjaajasta. Asukaskokoukset ja tiimikokoukset olivat kiinteä osa yhteisöllisyyttä ja luonteva osa asumisyksikön arkea. Kukaan haastatelluista ei nähnyt kokouksia pakkopullana tai vastenmielisinä, vaikka eivät itse niihin aina osallistuneetkaan.

Mulla ei ennakko-odotuksia, mutta kyllä pienetkin epätietoisuudet haihtu, kun muutin, kun huomasin, että saa itse tosiaan vaikuttaa.

Erilaiset ryhmäharrastustoimintamahdollisuudet nähtiin palkitsevina ja mielenkiintoisina arkea rikastuttavina tapahtuvina. Ne antoivat usealle haastatellulle keinon kehittää omaa itseään, aktiivisuuttaan, sosiaalisia taitoja ja osallisuuttaan, mikä lisäsi heidän voimavarojaan. Myös osallistumisen vapaaehtoisuus nähtiin tärkeänä. Ryhmiin saattoi mennä myös vain katsomaan ilman pitkäaikaista sitoutumista, mitä kiiteltiin. Toisaalta osallistumattomuudesta puhuttaessa yksi haastateltava olisi vaatinut enemmän sitouttamista ryhmiin osallistuvuuden parantamiseksi.

Täällä on toimintaa laajalla skaalalla.

Tuo on tärkeä pointti, kaikki perustuu vapaaehtoisuuteen, ei ole mitään sellaisia pakollisia ryhmiä et niihin pitää osallistua, jos joku haluaa olla yksinään mökissä, niin sit se on ja sillä siisti, mutta täällä on mahdollisuuksia vaikka mihin.

Asioihin vaikuttaminen nähtiin erittäin tärkeänä. Asukkaat kokivat, että he ovat saaneet äänensä kuuluviin ja että heidän sanomisillaan on oikeasti ollut vaikutusta. Vaikuttaminen ei rajoittunut vain tiettyyn tilaisuuteen, vaan koettiin, että asioita voi esittää eri areenoilla: asukaskokouksissa, kerroskokouksissa, ryhmissä tai vaikka kahden kesken työntekijän kanssa. Haastateltavat kokivat tulleen kuulluksi ja nähdyksi.

No just se, että henkilökunta aina kysyy, mitä te haluaisitte niinku tehdä ja sitten saa heittää ideoita ja sitten katotaan, että mihin on mahdollisuuksia ja ainakin mun mielestä on otettu ne ideat vastaan, jos vain pystyy tekemään.

Tiimikokoukset nähtiin joidenkin haastateltavien kohdalla erityisen tärkeiksi, koska ne olivat pienempiä ryhmiä ja niissä kokoonpano pysyi staattisena, mikä lisäsi osallistumisen helppoutta. Niihin myös erikseen pyydettiin osallistumaan, mikä lisäsi osallistumisen tärkeyden tuntua. Yksi haastateltava kaipasi tiimiltä kollektiivista tukea myös negatiivisissa asioissa. Tässä tulee mielestäni hyvin esiin tiimin korostettu tarve: se on kuin yhteisö yhteisön sisällä.

Omat tiimit luo yhteisöllisyyttä; saa esittää siellä asioita ja he eivät syytä tai puolusta, ovat neutraaleja.

Sain turhan varoituksen, tiimin tulisi kannustaa eikä olla vastaan.

Harrastustoiminnan laajuus ja monipuolisuus nähtiin erittäin hyvänä asiana. Ryhmätoiminta kehittyi koko ajan. Erikseen kiitettiin useita kertoja miesten ryhmän muodostamista sekä asukaskahvien alkamista uudelleen. Asukaskahvit nähtiin hyvänä myös sen vuoksi, että se on täysin asukkaiden pyörittämä ryhmä ilman henkilökunnan tukea. Positiivisena nähtiin myös se, että harrastusryhmissä analysoitiin sitä, mitä siinä kulloinkin on tehty.

Niin ku me nyt perustettiin tää ukkoryhmä, pelkät ukot kokoontuu, se lähtee urheilupohjalta ja kaikkee tekniikan museoita lähdetään kiertään, et naiset ei vaivautuko.

Asukkaiden kahvikerhon alkaminen on hyvä juttu.

Yhteiset keskustelut harrastustoiminnassa siitä, mitä on tehty: oppii muista ja itsestä.

Jonkin verran kaivattiin lisätoimintaa, kuten yhteisiä retkiä. Yksi haastateltava kaipasi yhteisiä elokuvissakäyntejä.

Voitais lainata Hietsun pakettiautoa ja lähteä vaikka Tervalammelle ja keitetäis nokipannukahvit.

Diakonia-ammattikorkeakoulun, Helsingin kaupungin ja asumisyksikön yhteinen Atlas-hanke oli myös yksi ryhmätoiminnan muoto. Atlas-hankkeen tavoite oli kehittää asukkaiden osallistuvuutta ja asumisyksikön toimintaa. Haastateltavistani kolme henkilöä oli käynyt Atlas-hankkeen pajapäivissä ainakin kerran. Keskustelimme Atlas-hankkeen mielekkyydestä, sen sisällöstä sekä asukkaiden ja työntekijöiden aktiivisuudesta tilaisuuksissa. Kaikki osallistuneet pitivät sitä ja sen järjestämistä hyvänä. Se nähtiin tapahtumana, jossa pyritään parantamaan asukkaiden elämää ja ylipäätään kehittämään asumisyksikköä. Kaikki, jotka olivat olleet pajapäivissä, osallistuivat mielellään ryhmätöihin, ja työntekijöiden osallistuminen ryhmätöihin koettiin tarpeellisena tukena. Hankkeen ja siihen sisältyvien ryhmätöiden katsottiin myös lisänneen yhteenkuuluvuuden tunnetta. Työntekijöiden osallistuminen nähtiin pääsääntöisesti hyvänä, mutta koettiin, että siinä oli eroja työntekijöiden välillä. Se, että työntekijät käsittelivät pajapäivien asioita omissa palavereissaan, nähtiin heidän osallistumisestaan ja aktiivisuuttaan edistävänä asiana. Lisäkehuja sai ilmainen ruokailu lähiravintolassa, mikä lisäsi vaihtelua arkeen ja lähiseudun tuntemusta. Myös kritiikkiä erilaisista hankkeista yleisellä tasolla löytyi yhden haastateltavan osalta.

Oon kokenu hyvänä, siellä on asukkaat ja työntekijät tehneet ryhmätöitä yhdessä.

Tämä avoimuus on ensikokeiluja vasta, tätähän systeemiähän ei ole ollut ennen kato, että asukkaat saavat vaikuttaa näin paljon omaan yhdessäoloon ja muuhun.

Henkilökunnan sisällä on mielipide-eroja, kummiskin, hanke on merkittäväpää heille kuin asiakkaalle. Avaavat kyllä suunsa, vaikka ei pakko.

En oo osallistunut, kun pelkään, että jos tulee oikein tiukkaa, pamautan jotain epäsovivaa, en halua kuitenkaan loukata.

Monta kertaa näitä tuodaan esiin tämmösiä asioita, en minä sano nyt tästä tästä tapauksesta, asiat on jo etukäteen päätetty, mitä tehdään, niistä vaan keskustellaan, asiat on jo päätetty. En väitä tästä.

6.1.7 Esteet kokouksiin ja ryhmätoimintaan osallistumiseen

Omasta ja muiden esteistä osallistumiseen käytiin kaikissa haastatteluissa vilkasta keskustelua ja asiaan tuntui olevan helppo ottaa kantaa. Minulle jäi myös kuva, että asiasta haluttiin myös puhua.

Syitä omaan osallistumattomuuteen löytyi useita. Yleisin syy oli alkoholi. Usein syyksi mainittiin myös oma jaksaminen sekä ryhmän sisällön kiinnostavuus. Jonkin verran tuli myös esiin tietämättömyys ryhmistä sekä se, että ei tule kaikkien kanssa toimeen. Luonnollisesti yksi syy omaan poissaoloon oli päällekkäinen muu meno, kuten lääkärikäynti.

Pitää olla selvinpäin.

Riippuu omasta mielihalusta.

Jos siellä on joku sellainen ihminen, jonka kanssa ei tuu toimeen.

Kyllä määhän vähän kattelen mihin meen, en minä sikaa säkissä osta, kyllä määhän vähän kattelen, jos ihminen hajottaa itsensä tuhanteen osaan, mistään ei tuu valmista, eihän ihmiselämä koskaan tuukaan valmiiksi, kyl määhän vähän kattelen.

Oma pururata päässä, sitten sää voit valita mihin sää voit mennä, eihän kukaan voi sanoa, että tänne et saa tulla, paitsi miesten ja naisten ryhmät, eihän sitäkään tiedä, vaikka muuttuisi ajan kuluessa, tulee joku sekakuoro.

Muiden osallistumattomuuteen löytyi helposti paljon syitä. Yleisesti ajateltiin, että kaikkia ei yksinkertaisesti kiinnosta. Ihmiset ovat erilaisia ja isossa asumisyksikössä asuu väkisinkin paljon erilaisia ihmisiä. Jonkin verran painotettiin henkilökohtaisia ominaisuuksia, kuten ujous, arkuus, huono itsetunto ja laiskuus. Yleisin syy oli tässäkin tapauksessa alkoholi.

Ei kai muuta ole kuin alkoholi.

Määhän luulisin, että joitakin ei kiinnosta, ne on vähän sillain mökkiytynyt.

Osaa ei kiinnosta tietyt asiat ja on varmaan sellaisia arkoja ihmisiä, olin mäkin arka silloin muutaman kuukauden, kun muutin tänne, mutta sit näin sen, että siihen ei syytä. Miehet ei hirveesti osallistu, mutta nyt on perustettu miesten juttu.

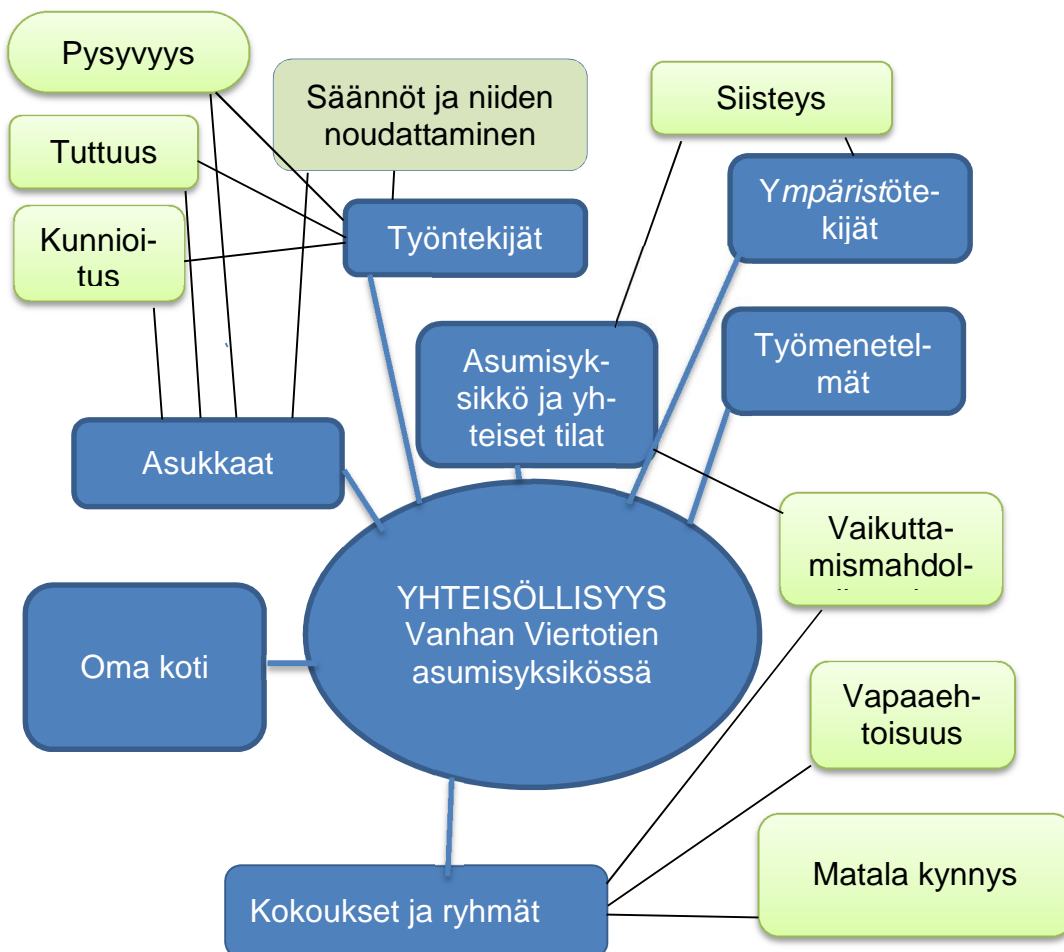
inoksi osallistumisen parantamiseen ehdotettiin parempaa tiedottamista, velvoittamista osallistumiseen sekä houkuttimia. Myös oman tilanteen koheneminen itseksensä ja/tai työntekijän avustamana nähtiin osallisuutta lisäävänä. Osa haastatelluista oli sitä mieltä, että ei ole olemassa keinoja asian parantamiseen.

Aina kaikki ei tiedä ryhmistä.

Kato nyt, ei pelkkä kahvi ja keksit riitä, tämäkin sai houkuteltua vain kolme paikalle.

Suomeksi sanottuna ne on laiskoja, ne ei viitti.

Seuraavalla sivulla olen koonnut yhteen pääasialliset seikat, jotka tukevat ja vaikuttavat Vanhan Viertotien asumisviihtyvyyteen ja yhteisöllisyyteen asukkaiden näkökulmasta katsottuna.

KUVIO 3 Yhteisöllisyyttä rakentavat ja tukevat tekijät asumisyksikössä

6.2. Asiakaslähtöisen työtavan merkitys asukkaalle

6.2.1 Tehty työ osana asiakaslähtöistä työtapaa

Yhdistävä luokka asiakaslähtöinen työtapa jakautui pääluokkaan tehty työ sekä työnteon laatu ja kehittäminen. Yläluokiksi valikoituivat asukkaan kokemukset asumisyksikössä tehdystä työstä ja työntekijöiden asenteesta sekä asumisyksikön hyvät käytännöt.

Asumisyksikkö on verraten uusi. Haastateltavat puhuivat paljon asioiden kehitymisestä ajan myötä. Eniten turvaututtiin paperiasioiden hoitamiseen ja siinä useampi haastateltava tarvitsi tukea. Asioimisessa virastoissa tai lääkärissä ei haastateltavilla ollut paljota tarvetta tukeen. Tehdyn työn tekemisessä toivottiin aktiivisuutta ja reippautta. Työnteko ei saa olla pelkkää suorittamista. Moni haastateltava mainitsi, että ei tarvitse tukea esimerkiksi paperiasioissa, mutta tieto siitä, että tarvittaessa apua saa, antaa turvaa. Raporttien tekemisen tärkeyttä ja taustaa ei ollut sisäistetty. Yhdelle haastateltavalle tuli yllätyksenä, että asiakas saa lukea asiakasraportteja. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että kynnyks lähteä hakemaan apua on pieni. Myöskään jonkin tietyn työntekijän suosimista tai karttamista ei tullut esiin. Apua haetaan siltä, joka on työvuorossa etenkin juoksevien asioiden suhteen – sosiaaliohjauksessa turvaututaan luonnollisesti omaan työntekijään.

Kyllä täällä saa apua ja varsinkin alussa kaikki noi paperihommat, mitä kannattaa tehdä ja mihin pitää laittaa asumistukihakemukset ja mihin sossuhakemukset.

Siinä suhteessa, että 2,5 vuotta, aika hyvin asiat on, hyvin on meidät huomioitu alusta saakka.

Ystävällinen henkilökunta.

Aikaisemmissa paikoissa sosiaaliohjaajilla oli kiire ja eivät ehtineet auttaa, täällä ei niin.

Työntekijältä saan informaation ja jos ei tiedä, saan kyllä tiedon, mistä rupean hakemaan.

Useampi haastateltava painotti, että työntekijät suhtautuvat heihin hyvin. Työnteko on vapautunutta, eikä pakonomaista. Asukkaat kokivat, että he saavat avun sitä pyytäessään ja joskus jopa pyytämättä.

Niinku jos ne näkee, että jotenkin voi huonosti, niin ne oikeesti käy kysyyn, miten sä voit.

Työntekijät valvovat sisääntulijoita, minkä katsottiin luovan turvaa. Valvontakameroita ei nähty uhkaavina vaan päinvastoin hyvänä asiana. Ne loivat usean haastatellun mielestä turvaa ja paransivat järjestystä. Ne katsottiin työntekijöiden työvälineiksi valvoa asumisyksikön arkea sekä varmistaa, että kaikki on hyvin. Niiden katsottiin myös auttavan asukkaan kunnioituksessa. Erittäin hyvänä nähtiin se, että asumisyksikköön ei pääse sisään ilman, että ohjaaja näkee tulijan.

Mikä avovankila tää on, kun on kauheesti kameroita ja 24/7 valvonta. Kun alkujärkytyksestä toivuin ja mietin asioita, tajusin, että en olekaan joutunut vaan päässyt.

Hyvä kun on kamerat, voidaan valvoa myös sisääntulijoita.

Turvakamerat rauhoittaa.

Opitaan kameroista, että naapuria tulee kunnioittaa ja turhaa häirintää ei näin ole.

Se, että asiointi on välillä epävirallista, nähtiin tärkeänä. Työntekijän puoleen saattoi kääntyä milloin vain ja myös silloin, kun ei ollut mitään virallista asiaa. Myös se, että henkilökuntaa on riittävästi, katsottiin positiivisena asiana. Useampi haastateltava painotti sitä, että ei ole kiireen tuntua ja avun saa nopeasti. Jos joku on kiireinen tai varattu, voi aina turvautua toiseen työntekijään.

Henkilökunta yrittää parastaan.

Saa puhua mistä vaan, se on vapauttavaa.

Oleellisena tekijänä nähtiin työntekijän tunteminen. Tämä lisäsi asiointin ja yhteistoiminnan helppoutta, mikä taas vaikutti asukkaan omaan viihtyvyyteen. Hattuihin luoda ikään kuin positiivinen kierre, jossa oma toiminta ja vaatimukset itseltä johtivat yhteiselon ja asiointin helpottumiseen ja sitä myötä kokonaisuuden

kehittymiseen. Asukkaat ymmärsivät työntekijöiden olevan ihmisiä, joilla myös on huonoja päiviä ja joille sattuu erehdyksiä. Toki työn laadun oletettiin olevan korkea.

Kun tuntee henkilökunnan, niin pystyy ihan oikeasti mennä puhumaan, eikä vain itsekseen pätkäillä asioita ja koko ajan paremmin sujuu.

Työntekijän odotettiin tervehtivän asukkaita sekä huomioimaan heidät, jos he tulivat käymään toimistossa tai ohjaajan kopissa. Jos ei tervehditty, nähtiin se erittäin epäkohteliaana. Se, että työntekijät juttelivat keskenään tai jatkoivat esimerkiksi tietokoneen katsomista, vaikka asukas tuli kysymään jotakin, aiheutti epäluottamusta. Työntekijä ei saa olla leipääntynyt, ylimielinen tai välinpitämätön. Kokemukset olivat subjektiivisia ja omia, joten mielipiteet joissakin asioissa jakaantuivat. Myös työntekijöiden vaihtuvuus ja vastuuhenkilön vaihtuminen nähtiin negatiivisena.

Välillä tuntui, että raportti on kesken, kuitenkin hyvin harvoin.

Välillä tuntuu, että ne on enemmän toisiaan varten.

Systeemi taitaa toimia, koska henkilökunta ei ainakaan ole kovin paljoa vaihtunut.

Niin se, ku mulla on sosiaaliohjaaja vaihtunut 3 kertaa, kun olen ollut täällä, ettei ole niinku pysyviä, nään sen negatiivisena, jotain tämmöistä, ihan hyvä, että täällä on ohjaajia.

Haastateltavat näkivät myös tärkeänä kokonaisvaltaisen vapaaehtoisuuden työntekijän työskentelyssä. Työntekijät kysyvät kuulumisia ohimennen, vaikka ei olisikaan mikään virallinen tilaisuus. Myös se, että ryhmätoiminnassa kysytään asukkaiden mielipidettä ryhmän tekemisistä tai uusista ideoista, koettiin tärkeänä.

On kiva, kun henkilökunta kysyy kuulumisia.

Tunnen tärkeäksi, kun henkilökunta kysyy asukkaiden mielipidettä tekemisistä ryhmissä.

Käytäntö, että työntekijät auttavat tarvittaessa myös arkiasioissa, nähtiin hyvänä. Vaikka asukkaat pystyivät itsenäisesti hoitamaan asumisensa, joillakin heillä oli ollut tilanteita, jossa se ei ole ollut mahdollista, kuten sairastuminen. Tässäkin suhteessa arvostettiin sitä, että avunpyynnön kynnyks oli matala: asukkaat uskasivat pyytää apua, koska kokemuksesta tiesivät, että apua ei tarvitse kerjätä.

Mulla oli murtunut jalka ja tiskit kerty, niin ohjaajat kävi auttamassa sen tiskin kanssa, kun en pystynyt seisomaan.

No mä oon saanu pyykinpesussa, kun oon jalkavammaisen ja muissa sellaisissa, jossa tarttee.

Mitään suurempaa kritiikkiä työntekijöistä ei tullut keneltäkään. Yksi haastateltava kertoi, että ei ole aina saanut tarvittavaa apua, vaikka on pyytänyt. Yksi haastateltava kertoi, että jokin sovittu tapaaminen on unohtunut. Hän sanoi, että se on ymmärrettävää, mutta peruuntumisesta voisi soittaa, jos syy on este. Näihin suhtauduttiin lähinnä huumorilla.

Kun mullakin kun on tuo kalenteri aina p..n täynnä ohjelmaa, niin täytyy aina siirtää koko lista kuukaudella ihan uusiksi.

Ei pidä liikaa kehua, se menee ylilyönniksi, sit jossain vaiheessa täytyy sitäkin stopata, ei tää nyt niin oo kuin Strömssössä.

Mulla kyllä miltei on.

Joitakin kehitysajatuksia tuli. Useat haastateltavat kertoivat kaipaavansa tukea ja kannustusta työtoimintaan. Yksi haastateltava kertoi kaipaavansa tukea ja kannustusta yhteydenpitoon läheistensä kanssa. Yksi haastateltava kaipasi sairaanhoitajan paikallaoloa iltaisin ja viikonloppuisin, mutta lisäsi, että se tuskin on mahdollista. Myös ruokailumahdollisuutta kaivattiin, jotta oma ruokailu muuttuisi terveellisemmäksi. Myös ohjattua puuverstastoimintaa ja urheilua haluttiin.

Olisi hyvä saada apua tukevaan työtoimintaan – säilyisi päivärytmi ja ei tarttis täyttää juomisella tai muulla sellaisella.

Olisiko noissa naapuritaloissa mahdollisuutta työtoimintaan.

6.2.2 Asumisyksikön hyvät käytännöt

Haastateltaville oli tärkeää, että apua saa tarvittaessa kellon ympäri. Varsinkin retkahduksen estämisessä nähtiin oleellisena apu, joka on saatavilla silloin, kun sitä eniten tarvitsee. Yksi haastateltava painotti, että apua ei voi odottaa edes tuntia. Yhdellä asukkaalla oli ollut itsetuhoisia ajatuksia ja hän oli niellyt suuren määrän lääkkeitä. Hän meni kertomaan asiasta ohjaajalle ja tämä tilasi ambulanssin sairaalaan, mikä pelasti tilanteen. Hän sai myös ohjeistuksen, että jos vastaavia tilanteita jatkossa tulee, niin on hyvä tulla puhumaan asiasta ohjaajan kanssa. Tieto avun saannista apua tarvittaessa oli tässäkin suhteessa oleellinen osa asumisyksikössä tehtävää työtä.

Kyllä minä olen joutunut lähtemään tuolta vaikka puoliltaöin. Se, joka tulee minua vastaan, joutuu minun uhriksi vähäksi aikaa, ei näitä voi siirtää tuntiakaan, se on tässä iso plussa puoli, että apu on aina saatavilla.

Eilen sain ainakin apua ja ihan tarpeeksi – oli vähän itsetuhoisia aatteita.

Asukkaat arvostivat paljon moniammatillisuutta ja näkivät esimerkiksi sairaanhoitajan ja toimintaterapeutin työn ja saatavuuden tärkeänä. Toiminnan pitkäjänteisyys näyttäytyi usealle haastateltavalle hyvänä työtapana. Tavoitteita ei aseteta lyhyelle aikavälille, vaan jaksetaan toimia kokonaisvaltaisesti ja pitkäjänteisesti. Tämä päti yleisemmin raitistumiseen, mutta myös esimerkiksi paniikkihäiriön hoitamiseen yhden asukkaan osalta. Pitkäjänteisyys nähtiin lisäksi oleellisena osallistamisessa. Ketään ei pakotettu osallistumaan ryhmiin, mutta kynnys osallistumiselle pidettiin matalana. Uusia osallistavia ryhmiä kehitettiin koko ajan, mikä edistää osallistumista.

Olen saanut apua toimintaterapeutilta. Alan olla ihan eri ihminen nykyään kuin silloin, kun tulin. Silloin pelkäsin omaa varjoani suunnilleen, olin niin peloissani, niin hirvee paniikkihäiriö.

Jos välähtää mielestään joku neronleimaus, voi sitten sanoa mites tällainen olisi, kyl mää oon aina sanonut, jos oon vaikka ei aina kävisikän budjettisyyistä, mutta yleensä se on sellaista, että ei siihen yleensä paljoa rahaa tarvitse.

Yksi haastateltava näki tarpeellisena, että uudet työntekijät saavat esittää uusia ideoita. Myös koulutus ja henkilöstöpalaverit nähtiin tärkeänä.

Nuoret ei sais hiihtää vanhoja latuja, nuorilla omia ideoita, jotka voi osoittautua hyväksi ajan myötä.

Kehitysideana työtapoihin tuli useammalta haastatellulta se, että yhteyksiä pidettäisiin, vaikka ei olisi mitään virallista. Asukkaiden mukaan saattaa kulua pitkiäkin aikoja, että omaa sosiaaliohjaajaa ei tapaa, jos ei ole virallisia sovittuja tapaamisia tai erilaisia yhteiskokouksia.

Joskus ois kiva, jos oma työntekijä tulisi pistäytymään, vaikka ei asiaa, kaksinkeskinen ex tempore.

Välillä kun mulla ei ole mitään asiaa niille, ne on vähän niin kuin hukassa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Käyn johtopäätökset läpi yhdistävien luokkien mukaan, jotka noudattelivat tutkimuskysymyksiä (asukkaiden kokemus yhteisöllisyydestä ja asumissosiaalisesta työstä). Johtopäätöksiä miettiessäni pohdin koko ajan luotettavuutta: tulkintojeni oli vastattava haastateltujen käsityksiä.

Haastatteluja oli helppo tehdä ja haastateltavat olivat auliita auttamaan minua tutkimuksessani. Haastattelutilanteet olivat rentoja ja avoimia. Jo tämä oli merkki siitä, että asukkaat viihtyivät hyvin ja olivat asumiseensa tyytyväisiä.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni koski yhteisöllisyyttä ja kuinka haastateltavat sen näkivät. Haastatteluissa kävi ilmi, mitä yhteisöllisyydellä tarkoitetaan, mitkä tekijät sitä asumisyksikköön tuovat, kuinka sitä voitaisiin kehittää ja kuinka se lisää asukkaiden viihtyvyyttä. Ulkoisilla tekijöillä näytti olevan suuri merkitys asumisviihtyvyyden kannalta, vaikka kukaan tätä ei sellaisenaan suoraan sanonut. Ulkoinen viihtyvyys koostui useasta tekijästä, kuten yleisten tilojen sisustuksesta, väreistä, tilojen toimivuudesta, piha-alueesta ja viherkasveista. Ulkoisten tekijöiden tärkeys tuli ilmi erilaisista kommentteista, jotka koskivat talojen uutuutta, tilojen siisteyttä, tilojen käytettävyyttä, alueen vihreyttä ja kulkuyhteyksien hyvyttä. Jos jokin asia ei toiminut, kuten A-talon kerhohuoneen karuus tai B-talon kerhohuoneen sohvan likaisuus, tuli tästä kritiikkiä. Tämä tukee käsitystäni ulkoisten seikkojen tärkeydestä ja sitä, että asukkaat pohtivat näitä asioita. Joillekin asukkaille asia oli tärkeämpi kuin toisille.

Marjaana Harvala (2015, 42) tutki pro gradu -työssään yhteisten tilojen vaikutusta yhteisöllisyyteen töölöläisessä asumisyksikössä ja päätyi samankaltaiseen tulokseen. Yhteiset tilat, kuten piha, olivat tärkeitä asukkaiden viihtyvyyden kannalta mahdollistaen yhteisöllisyyden.

Sen sijaan minua itseäni yllätti, että yleisiä tiloja ei nähty tärkeänä harrastustoimintaa ajatellen. Yksikään haastateltava ei kiitellyt esimerkiksi television katselu-

mahdollisuutta, lautapeliin pelaamismahdollisuutta tai biljardin pelaamismahdollisuutta. Sen sijaan saunoja ja kuntosalia kiiteltiin. Yksi haastateltava kaipasi ohjattua urheilutoimintaa, kuten koripalloa. Tämä on varteenotettava kehitysajatus, sillä varsinkin miesten on havaittu osallistuvan paremmin toiminnan kautta. Timperi (2015) sanoi haastattelussaan, että miehet tykkäävät toiminnallisesta tekemisestä ja tutustuvat toisiinsa sitä kautta – ”kyllä sitä puhettakin alkaa aikaa myöten tulemaan esimerkiksi pelin tauolla tai pelin päätyttyä”.

Oleellisin tekijä asumisyksikössä oli oma asunto. Kaikki haastateltavat olivat kiitollisia siitä, että heillä oli paikka, jossa voi olla turvassa ja rauhassa. Usealla heistä oli taustalla asunnottomuutta, joten tätä kautta sekä turvattu asuminen että turvallinen asuminen korostui. Se kohotti itsetuntoa ja luottamusta itseensä. Asunnon varustetasoa pidettiin riittävänä ja vain yksi haastateltava moitti asunnon kokoa. Tämä oli yhtenevä tulos Anne Kahiluodon (2011, 75) tutkielman kanssa, jonka mukaan oma koti nähtiin turvana. Lisäksi asuminen omassa kodissa osoitti, että henkilö kykenee elämään itsenäistä elämää, mikä kohotti hänen itsetuntoaan.

Turvallisuuden korostaminen tuli esiin siinä, että kameravalvontaa kiiteltiin. Yksikään haastateltava ei sitä moittinut. Kamerat toivat paitsi turvaa myös rauhaa ja korostivat sääntöjen noudattamisen merkitystä. Myös se, että ohjaaja voi valvoa sisään pyrkiviä vieraita, nähtiin hyvänä. Tässä mielestäni korostui edellä mainittu turvallisuusnäkökohta. Valvonta nähtiin turvana omalle itselle ja myös koko yhteisölle: sillä kontrolloitiin yhteisöön kuuluvien ja yhteisöön kuulumattomien rajaa. Tässä tulee mielestäni hyvin esiin yhteisöllisyyden määrittelyssä esiintyvä erotelu sisäpiiriin ”me” ja siihen kuulumattomien ”nuo” välillä.

Marjo Niittysen tutkimuksessa (2012, 71) kriisimajoituksella ja erilaisilla tuetun asumisen muodoilla oli huono maine, koska niissä ei ollut omaa rauhaa, mutta valvontaa ja kontrollia paljon. Tässä suhteessa tulokseni oli aivan eri. Oma tulokseni eroaa myös Anne Arkonahon ja Maarit Vilppulan (2015, 40) opinnäytetyöstä, jonka mukaan asukkaat kokivat kameroiden läsnäolon ristiriitaisesti, jolloin osa haastatelluista piti niitä pelottavina ja osa turvallisuutta lisäävinä. Anne Kahilu-

don (2011, 70) asunnottomuustutkielman mukaan asunnottomilla on paljon kokemuksia väkivallasta. Tämä on mielestäni yksi syy, miksi kameroita ja valvontaa ei nähty negatiivisena: turvallisuuden tunne meni yksityisyyden menettämisen edelle.

Yhteisten sääntöjen olemassaoloa ja niiden noudattamista kiiteltiin. Ne loivat haastateltujen mukaan raamit omalle ja muiden käyttäytymiselle. Yhteisiä sääntöjä pidettiin hyvänä asiana ja niiden noudattamista edellytettiin. Jos sääntöjä ei noudateta, on oikein, että siitä tulee sanktio. Yksikään haastateltava ei moittinut varoitusmenetelmää, jossa varoituksen saa, jos sääntöjä rikkoo. Jonkin verran kritiikkiä tuli siitä, että seuraamus on subjektiivinen: työntekijä määrittää sen tuleeko varoitus vai ei. Myös asumisen alkuajan määräaikaisuus koettiin yhden haastateltavan kohdalla hankalaksi, koska silloin joutui pelkäämään, että menettää asunnon.

Mielestäni uudelle asukkaalle tulisi painottaa, että vaikka asuminen on aluksi koeaikaista, samat säännöt pätevät heihin kuin toistaiseksi voimassaolevaan vuokrasopimukselliseen asumiseen. Uloskirjaamisessa tai varoitusmenettelyssä ei ole tämän suhteen eroa. Tässä suhteessa tulokseni oli vain hieman yhtenevä Arkonahon ja Vilppulan (2015, 40) työhön, jonka mukaan pelosta puhuttiin jonkin.

Koska monella haastateltavalla on ollut taustalla päihteidenkäyttöä, puhuttiin myös päihteidenkäyttöä koskevista säännöistä jonkin verran. Kukaan ei moittinut niitä. Yksi haastateltava toivoi, että olisi grillipaikka, jossa voisi juoda olutta. Yksi haastateltava moitti juomisesta siitä näkökulmasta, että asukkaille tulisi löytää tekemistä, jotta he eivät täytä päivää juomisella. Muuten alkoholinkäytön rajoitusten kanssa oltiin sinut ja ymmärrettiin se tosiasia, että yleisissä tiloissa ei saanut olla päihtyneenä.

Haastateltujen joukossa oli myös sellaisia, joilla ei ole ollut päihdeongelmaa tai ovat raitistuneet. Hekään eivät kritisoineet kyseisiä sääntöjä, eivätkä vaatineet niitä tiukemmiksi: oltiin tyytyväisiä siihen, että kaikki vain noudattavat niitä. Mielestäni tämä oli hyvä tulos ja osoitti, että asiassa oli löytynyt tasapaino. Koska

asuminen on vuokraperusteista, omassa asunnossa tapahtuvaan toimintaan työntekijät eivät puutu, kunhan vain sääntöjä noudatetaan, eikä naapureita häiritä. Tässä yhteisöllinen näkökulma tuli hyvin esiin: kaikilla on samat säännöt, joita tulee myös noudattaa.

Yksi haastateltava moitti ulkoa kuuluvaa melua, jonka päähtyneet asukkaat varsinkin viikonloppuna saattavat aiheuttaa. Tämä kritiikki on otettava tosissaan ja ohjaajan tulee häiriökäyttäytymiseen sen tapahduttua välittömästi puuttua ja varmaan puuttuukin. Tilanteeseen vaikuttaa paljon asunnon sijainti pihaan nähden. Niittysen (2012, 72) mukaan kiinnittämällä huomiota vuokratilaisiin, häiriköintiin ja asumisen taitoihin asumisen onnistumisen todennäköisyys kasvaa huomattavasti.

Yhteiset säännöt olivat osa yhteisöä ja korostivat yhdessäoloa. Sääntöihin liittyivät muut asukkaat – samoin yhdessäoloon. Muut asukkaat nähtiin laajasti voimavarana ja parhaimmillaan ystävinä ja vertaistukena. Naapureiden olemassaolo ehkäisi tylsistymistä, mahdollisti monenlaisen toiminnan sekä takasi sosiaalisuuden. Naapurit loivat olemassaolollaan myös turvaa ja joihin pystyi tarvittaessa turvautumaan. Kahiluoto (2011, 74) havaitsi myös tutkielmassaan, että paikalla oleva juttukaveri oli erittäin tärkeä asia kaikille haastateltaville, jotka yhteisöllisyydestä puhuivat.

Yleisesti ottaen työntekijöiden läsnäolo lisäsi turvallisuuden tunnetta: työntekijät nähtiin turvallisuutta lisäävänä voimavarana – ei millään lailla hierarkkisena uhkana. He olivat arjessa yhdessä toimijoita, jotka tarvittaessa jättivät asukkaan rauhaan, mutta joiden puoleen pystyi halutessaan kääntyä. Heitä ei nähty sääntöjä vaativina, vaan sääntöjen noudattamista valvovina ja turvaavina.

Asumisyksikössä eläminen nähtiin kuulumisena yhteisöön – puhuttiin jopa symbioosissa elämisestä. Sosiaalisuus ja asioiden jakaminen työntekijöiden ja muiden asukkaiden kanssa nähtiin yhtenä tärkeimpänä tekijänä asumisyksikössä. Jokainen haastateltava painotti, että muiden läsnäolo oli heille erittäin tärkeää. Elämä yhteisössä toi haastateltaville turvaa, ja he pystyivät olemaan varmoja siitä, että tarvittaessa saisivat apua joko työntekijältä tai muilta asukkailta. Tässä

korostuu osittain myös aiemmin mainittu turvallisuuden tunne: nyt muut ihmiset antaisivat turvaa – he eivät ole uhka. Kantaluodon (2011, 72) tutkielman mukaan esimerkiksi asunnottomuudesta kärsivät joutuvat suhteessa ulkopuolisiin ihmisiin koko ajan pohtimaan, kuinka tulisi toimia selviytymisen kannalta: muut ihmiset olivat usein rasite omalle elämälle.

Henkilön kyky tuntea yksinäisyyttä tekee hänestä ihmisen. Ihmisellä on tarve sosiaaliin suhteisiin, ja jos niitä ei ole, hän kärsii. Ihmiselle on evoluution mukana kehittynyt luontainen tarve elää muiden ihmisten kanssa siten, että heidän välillään on yhteys. Turvallisuuden tunne, joka syntyy sosiaalisissa kontakteissa, on ollut täten tärkeä tekijä yhteisöjen syntyemisessä ja eloonjäämisessä. (Cacioppo & Patrick, 2008, 7, 15.)

Yhteisöön kuulutaan ja jaetaan asioita siihen kuuluvien kanssa. Työntekijät nähtiin yhtäläisinä yhteisön ja asioiden jakamisen osana. Heiltä odotettiin hyviä tapoja, luottamusta ja asukkaiden huomioimista. Välittömyys lisäsi yhteenkuuluvuuden tunnetta. Riikka Haahtela (2015, 202–204) tutki väitöskirjassaan asiakkuuden rakentumista asunnottomille suunnatussa naistyössä ja tuli siihen johtopäätökseen, että asukkaiden kunnioittaminen ja joustava vuorovaikutus olivat erittäin tärkeitä tekijöitä yhteisöllisyyden muodostumisessa. Hyypän (2002, 184) mielestä yhteisöllisyys perustuu usein heikoin sitein solmittuun ihmisten verkostoon, jota pitää koossa luottamus.

Kuulumisen johonkin tuli esiin useista kommentteista. Mielestäni esimerkiksi idea sosiaalisesta talonmiehestä ja talon vanhemmasta vahvistivat tätä: uusien asukkaiden tulisi tietää, kuinka asumisyksikössä toimitaan, mikä helpottaisi uuden asukkaan sopeutumista eli yhteisön jäseneksi tulemistä. Tällaista me-henkeä näkyi paljon kuten silloin, kun yksi asukas kertoi asumisyksikön voittaneen Hieta-niemenkadun asuntolan keilausturnauksessa. Hyypän (2002, 25) mukaan yhteisön jäsenyys on oma mielikuva siitä, että tuntee kuuluvansa johonkin ja on henkilökohtaisessa kanssakäymisessä muiden yhteisön jäsenten kanssa. Jäsenyys muodostaa täten rajan niihin, jotka eivät kuulu yhteisöön.

Suurin osa haastatelluista osallistui erilaiseen ryhmätoimintaan: joko virallisiin kokouksiin tai harrasteryhmiin. Viralliset kokoukset, kuten asukaskokoukset ja kerrostyökokoukset, nähtiin hyvänä keinona vaikuttaa omaan asumiseensa sekä sitä kautta parantaa elämäntilannettaan. Kokousten kautta opittiin tuntemaan muut asukkaat paremmin: ne lisäsivät yhteenkuuluvuuden tunnetta. Kokoukset olivat tärkeä osallistamisen muoto. Varsinkin kerroskokouksiin osallistumisen kynnyks nähtiin matalana, koska osallistujia oli vähemmän ja sitä kautta ryhmä muodostui tutuksi. Se oli oiva keino lisätä sosiaalista pääomaa vähitellen. Tässä korostuu työntekijän vastuu, kuinka hän osallistaa asukkaita kokouksissa ja kuinka hän markkinoi kokouksia, jotta mahdollisimman moni osallistuisi niihin.

Osallistaminen on pyrkimys aktivoida ja motivoida yksilöitä osallistumaan ja sitä kautta saada heidät tuntemaan onnistumisen kokemuksia. Osallisuus on sekä kuulumista johonkin ryhmään että eri sisältöistä toimintaa. Osallisuuden kokemukset muodostuvat pienistä arkipäiväisistä asioista, kuten kuulluksi tulemisestä, omista asioista päättämisestä ja sosiaalisista suhteista. (Särkelä-Kukko 2014, 35–36.) Yhteisöllisen työn perusta on asiakkaiden aktiivinen osallistuminen (Hyväri & Nylund 2010, 39). Yhteisö rakentuu pitkälti sosiaalisen toiminnan avulla (Korpela 2010, 18). Osallisuutta voidaan kehittää antamalla asiakkaalle enemmän tietoa päätöksentekoa varten sekä kehittämällä työtettä enemmän asiakasta huomioivaan suuntaan (Laitila 2015, 21).

Ryhmätoiminta katsottiin kiinteäksi osaksi yhteisöä. Sen kautta asukkaat pystyivät osallistumaan, saivat mielekästä tekemistä, saivat palautetta, oppivat uutta, saivat mahdollisuuden vaikuttaa, paransivat sosiaalisia taitojaan sekä oppivat tuntemaan muita asukkaita paremmin. Hakkaraisen (2000, 86) mukaan kuuluminen yhteisöön ja sen toiminnassa mukana oleminen ovat voimavaroina älylliseen kehitykseen ja uuden oppimiseen. Haastatteluissani ryhmiin osallistumisen vapaaehtoisuus nähtiin tärkeänä. Myös se, että osallistuja sai itse ehdottaa uusia ryhmiä, nähtiin hyvänä asiana. Vapaaehtoisuus on tärkein tekijä kun puhutaan verkostojen muodostamisesta (Hyypä 2002, 186). Hyvärin ja Nylundin (2010, 29) mukaan syrjäytymisellä on kiinteät yhteydet sosiaalisten suhteiden heikentymiseen. Yhteisöihin osallistuminen saattaa ehkäistä ja korjata syrjäytymisestä johtuvia sosiaalisia ongelmia.

Taloudellisen pääoman, kulttuuripääoman ja inhimillisen pääoman rinnalle on tullut käsite sosiaalinen pääoma. Se käsittää sosiaaliset suhteet ja verkostot, ja se voidaan käsittää yhteisöllisyydeksi hyvinvointia lisääväksi asiaksi. (Forss & Valtula-Pimiä 2014, 251–252.) Sosiaalinen osallistuminen on oleellinen tekijä, kun sosiaalista pääomaa yritetään lisätä. Yksilöllisten ja yhteisöllisten taitojen lisääminen helpottaa oman elämän hallintaa ja sen päämäärien toteutumista. (Hyypä 2002, 178.) Yhteisöllisyys ja sen jäsenten keskinäinen vuorovaikutus saavat aikaan sosiaalista pääomaa ja osallisuuden tuntua, mikä lisää keskinäistä luottamusta (Kostamo-Pääkkö, Väyrynen & Ojaniemi 2015, 8).

Tapio Kuure tutki väitöskirjassaan syrjäytyneitä järjestetyssä työtoiminnassa. Kuuren (1996, 88) mukaan ammatillinen pätevyys työelämässä muodostuu nykyisin lähinnä neljästä elementistä: kyseessä olevan alan tekniset taidot, oman toiminnan suunnittelu, oman työn ja toiminnan arviointi sekä sosiaaliset taidot. Tutkimuksen mukaan osallistujien puutteet koskivat lähinnä vain sosiaalisia taitoja.

Osallistumattomuus on ollut mietinnän kohteena koko asumisyksikön olemassaolon ajan. Asukkaat selittivät osallistumattomuutta alkoholilla, koska päihtyneenä ei saa oleilla yleisissä tiloissa. Kuitenkaan suuri osa asukkaista ei käytä alkoholia, mutta he eivät myöskään osallistu esimerkiksi ryhmätoimintaan. Toimintaan osallistuminen on vapaaehtoista, mutta osallistuminen lisää sosiaalisia taitoja ja on siten voimaannuttava tekijä. Mielestäni tässä tulisi edetä pienin askelin ja työntekijät voisivat aktivoida passiivisia asukkaita aloittamalla keskustelut heidän kanssaan. Ryhmien ohjaajien olisi hyvä tehdä tilaisuuksista mahdollisimman epävirallisia: osallistumisen kautta osallisuuteen.

Osallisuutta voidaan katsoa myös jatkumona, jolloin osallistumisesta siirrytään osallisuuteen: passiivisesta vastaanottajasta tulee aktiivinen toimija (Kaseva 2011, 44). Pienin askelin nyt osallistumattomat asukkaat saattaisivat jopa osallistua ryhmiin ja osallistuminen saattaisi laajentua vähitellen aktiiviseksi osallisuudeksi. Kettusen ja Kivisen (2012, 40) mukaan osallistuminen on lähinnä mukana olemista toisten ihmisten määrittämässä tapahtumissa ja tilanteissa, kun taas

osallisuus on laajempaa toimintaa, jossa yhdistyy osallistuminen, toiminta ja vaikuttaminen.

Kaikki haastateltavat kritisoivat osallistumattomuutta, vaikka he eivät itsekään aina kaikkiin kokouksiin osallistuneet: jokainen osallistui kuitenkin ainakin jonkin verran. Tässä toistui jo aiemmin mainittu oman toiminnan usein tapahtuva reflektointi: olisi hyvä osallistua, mutta aina ei pysty tai jaksa. Osa myös ymmärsi toisten osallistumattomuuden, koska he olivat itse olleet jossakin vaiheessa samassa tilanteessa esimerkiksi sosiaalisten tilanteiden pelon vuoksi. Yhteiset kokemukset auttavat. Mutta he tiesivät samalla, että omaa tilannetta voi muuttaa. Särkelän ja Kukon (2014, 36) mukaan osallisuus on keino syrjäytymisen estämiseen, ja syrjäytymisessä on usein kyse vajavaisista sosiaalisista suhteista. Hyypän (2002, 27) mielestä yhteishengen tunne on yksi tärkeimmistä yhteisön ominaisuuksista. Se perustuu yhteiseen menneisyyteen eli historiaan, joka koostuu sekä onnistumisista että epäonnistumisista.

Ihmiset ovat kuitenkin yksilöitä ja ketään ei voi pakottaa. Vanhan Viertotien asumisyksikkö on suuri, joten on selvä, että eroja asukkaiden osallisuudessa löytyy. On myös hyvä, että asumisyksikössä löytyy erilaisia ryhmiä, joissa on erilaisia osallistumisen ja osallisuuden asteita. Kysymys osallistumisesta ja osallisuudesta on oleellinen ja ensiarvoisen tärkeä syrjäytymisen estämisen ja kuntoutumisen kannalta. Särkelä ja Kukko (2014, 36–37) näkevät yksilölähtökohdan, mutta painottavat osallistumisen ja sosiaalisten suhteiden oleellisuutta ihmisen hyvinvoinnin kannalta. Inhimillinen lähestymistapa ihmisen mahdollisuuksiin toimia lähtee siitä, että ihminen on yksilö. Itsensä toteuttaminen, sosiaaliset suhteet ja kuuluminen johonkin ovat osa ihmisarvoista elämää. Ihminen tuntee osallisuutensa yhteisössään ja yhteiskunnassa esimerkiksi harrastusten, työn ja osallistumistoiminnan kautta. Nivalan (2008, 165) mukaan on suuri vaara jäädä yhteisön ulkopuolelle, jos ei ole mahdollisuutta, valmiutta tai innostuneisuutta osallistua yhteisön toimintaan. Laitilan (2010, 110) mielestä asiakkaan valmiudessa olla osallinen on eroja, joten on hyvä olla erilaisia osallisuuden mahdollisuuksia ja tapoja.

Hannah Arendt määritteli teoksessaan *Viva Activa* (1958) ihmisyyden siten, että ihmisestä tulee ihminen vasta yhdessä muiden ihmisten kanssa. Ihmisyyden perusta on kanssakäyminen muiden kanssa. (Eräsaari 2009, 67–68.) Mielestäni tämä on lähes vastakkainen näkemys vastustamalleni uusliberalistiselle käsitykselle ihmisyydestä, jossa yhteiskuntaa ei ole; on vain yksilöitä. Näkemystäni tukee Moka ja Neuvosen (2006, 54) Sitralle tekemässä raportissa 'Yksilön ääni, hyvinvointivaltio yhteisöjen ajalla' esittämä näkemys, että on väärä tulkinta nähdä yksilö yhteisön vastakohtana, sillä vasta yhteisön jäsenenä yksilöstä tulee merkityksellinen.

Osallistumista yhteisön rakentamisessa kuvaa Etienne Wenger hyvin kirjassaan "Communities in Practice" (1998, 72–74). Sen mukaan yhteisön perusta eivät ole homogeeniset yksilöt, vaan vastavuoroinen toiminta, johon kaikki osallistuvat. Osallistuminen edellyttää sitoutumista. Sitoutuminen ei ole itsestään selvä ominaisuus, joka tulee kestäväksi. Se edellyttää panostamista yhteisön eteen ja yhteisön ylläpitoa. Sitoutuminen tuo jäsenilleen mukanaan ihmissuhteita muiden jäsenten kanssa. Wengerin mukaan yhteisön pysyvyyteen vaikuttaa kolme asiaa: vastavuoroinen osallistuminen, yhteisön näkeminen yhteisenä yrityksenä sekä yhdessä jaetut asiat.

On muistettava, että asumisyksikkö luo omat erityislaatuiset puitteet yhteisöllisyyden kannalta. Kaikki sen asukkaat on sijoitettu sinne Helsingin kaupungin Asumisen tuki -osaston kautta. Tämä luo valtavat paineet asukkaalle, jotta hän olisi luonteva osa yhteisöä. Hakkaraisen (2013) mukaan asumisyksikössä on tehty paljon työtä yhteisöllisyyden parantamiseksi ja ajan kanssa on saatu hyviä tuloksia.

Raitakarin (2008, 223) mukaan asumisyksikkö asettuu luonnollisen yhteisön ja institutionaalisen yhteisön väliin. Institutionaalisisissa yhteisöissä yhteisöllisyyden lähtökohta ei ole esimerkiksi suku, alue tai harrastus, vaan jäsenet ovat tulleet yhteen jonkin ongelman vuoksi. Jäsenyys ei tällöin ole vapaaehtoista ja tällaisissa yhteisöissä joudutaan koko ajan punnitsemaan kuka on jäsen ja kuka joutuu lähtemään. Työntekijät puolestaan ovat siellä työsuhteen vuoksi, mikä saat-

taa tuoda mukanaan valta-asemaa. Kurjen (2012, 51) mukaan yhteisön rakentamista ei voi saavuttaa minkään opiskellun menetelmän avulla; ensin tulee löytää sellainen olemisen muoto, joka syventää suhteita ja lisää niiden pysyvyyttä. Yhteisöllisyyttä ei voida luoda väkisin, mutta sille voidaan luoda puitteet (Röpelinen 2008, 136).

Toisena tutkimuskohteena oli asumisyksikössä tehty asumissosiaalinen työ. Aikaisemmin olen pohtinut, kuinka työntekijöiden olemassaolo vaikuttaa yhteisöllisyyteen. Osittain kävin jo läpi työntekijöiden merkitystä osallistavuuden kannalta. Tässä kohtaa pohdinnan kohteena oli, kuinka asukkaat kokivat työntekijöiden tekemän työn: työn sisältö, työmenetelmät ja asumisyksikön hyvät käytännöt olivat tarkastelun lähtökohta.

Asukkaat pitivät erittäin tärkeänä, että kynnyks pyytää apua on pidetty matalana. Myös se, että asukkaita autetaan sellaisissakin asioissa, joita työntekijän ei tarvitsisi tehdä, kuten tarvittaessa tiskaus, lisäsi työntekijöiden arvostusta ja asukkaiden luottamusta työntekijöihin. Kurjen (2002, 51) mukaan luottamus on ensiarvoisen tärkeä tekijä ja yhdessä toimiminen lisää luottamusta.

Työntekijät olivat arjessa yhdessä toimijoita, jotka tarvittaessa jättivät asukkaan rauhaan, mutta joiden puoleen pystyi halutessaan kääntyä. Heitä ei nähty sääntöjä vaativina, vaan sääntöjen noudattamista valvovina ja turvaavina. Heidät nähtiin luontaisena osana yhteisöä. Tulos oli yhtenevä Kahiluodon (2011, 72–73) tutkielman kanssa, jonka mukaan oikeanlaiseksi koetuilla ja oikein kohdennetuilla palveluilla oli saatettu auttaa ihminen eteenpäin erittäin vaikeastakin tilanteesta. Auttavat tahot nähtiin parhaimmillaan kumppaneina, huonoimmillaan alistavina.

Asukkaat kokivat, että heitä kunnioitetaan, ja se antoi asukkaille sosiaalista tukea. Aito kohtaaminen työmenetelmänä nähtiin yhtenä asiakaslähtöisen työtavan kulmakivistä. He kokivat, että heitä autetaan, ja asukkaan ja työntekijän välillä on pääsääntöisesti aito vuoropuhelu. Joissakin haastatteluissa tuli kritiikkiä työntekijän ylimalkaisesta asennoitumisesta. Nämä olivat poikkeustilanteita, mutta niihin tulee kiinnittää huomiota. Moni asukas on saanut elämänsä eri vaiheissa huonoa kohtelua, joten asukkaat ovat tarkkoja tällaisten asioiden kanssa. Asukkaan

luottamus työntekijään rakentuu hitaasti ja pikku hiljaa, joten tulee olla varovainen, ettei huolella muodostunut suhde vaurioidu. Jos on nähtävissä epäluottamusta tai pettymystä, tulisi tämä mielestäni pyrkiä korjaamaan mahdollisimman nopeasti. Epäluottamusasioita olisi hyvä käydä yhdessä läpi kerroskokouksissa ja asukassuunnitelman päivityksen yhteydessä.

Ihminen tarvitsee sosiaalista tukea, jonka perusta on hänen lähipiirinsä antama hyväksyntä ja arvostus. Jo Maslowin tarvehierarkiassa sosiaalinen tuki perustuu yleiseen turva- ja arvostustarpeeseen, jolloin se on aivan hierarkian alimpia eli ihmisen elämän kannalta oleellisimpia seikkoja. Sosiaalinen tuki ilmenee ystävyytenä tai empatiana, mutta pelkästään tiedon jakaminen, jos se sisältää yksilön kannalta tarvittavaa huolenpitoa, on sosiaalista tukea. (Hyyppä 2002, 56.)

Haastateltavien mukaan asukkaiden pienikin huomioiminen ja kuulumisten kysyminen auttoi heitä jaksamaan. Haastatteluissa tuli esiin myös tarve spontaanille – ei suunnitellulle – yhteydenotolle. Tällöin työntekijä kävisi esimerkiksi asukkaan luona kyselemässä kuulumisia ilman mitään etukäteisvalmisteluja – varsinkin, jos asukasta ei olisi pitkään aikaan muuten tavattu. Tämä olisi mielestäni selkeä parannus nykytilanteeseen verrattuna.

Asiakaslähtöinen työtapa auttaa edistämään tasa-arvoa ja synnyttämään aidon ja kahdensuuntaisen vuoropuhelun. Sen keskiö on asiakkaan aito kuuleminen ja hänen kokemuksensa kunnioittaminen. (Laitila 2010, 23–25.) Työ- ja hyvinvointilaitoksen tutkimuksen mukaan sosiaalialan työntekijät pitävät hyvän kohtaamisen perustana aidon kuuntelemisen – tärkeänä pidettiin myös ensimmäisen tapaamisen onnistumista, hyviä etukäteisvalmisteluja sekä omista työskentelymenetelmistä kertomista asiakkaalle avoimesti (Pyhäjoki & Koskimies 2015, 164).

Työntekijöiden kouluttaminen katsottiin olevan tärkeää ja asukkaat painottivat ajan merkitystä oppimisen kannalta. Asukkaat ymmärsivät työn pitkäjänteisyyden merkityksen. Laitilan mukaan (2010, 26) asiakaslähtöisyyden perusta on ammatillisesti pätevä työntekijä, joka on työhön sitoutunut, jolla on hyvät sosiaaliset kyvyt ja hyvä itsetuntemus. Aikuisten parissa tehtävä sosiaalityö sisältää tukemista, neuvomista ja ohjaamista ja sen perusta on pitkäjänteisyys ja tavoitteellisuus

(Juhila 2008, 16–17). Asukkaiden kanssa tehtävässä työssä korostuu kyky luoda luottamuksellinen suhde yhteistyöhön asukkaan kanssa ja työntekijän on ymmärrettävä, että vaikeista kokemuksista toipuminen vie aikaa (Hyväri & Kainulainen 2013, 224).

Työntekijöiden riittävyys sekä ympärivuorokautinen päivystys nähtiin oleellisina asumisyksikön hyvinä käytäntöinä. Haastatteluissa tuli esiin vaikeitakin asioita, kuten raittiuden ylläpito ja itsetuhoiset ajatukset. Nämä ovat asioita, jotka täytyy hoitaa heti ja työntekijän on oltava valmis auttamaan vaikeissakin asioissa. Kuinka työntekijöiden jaksaminen on otettu huomioon – onko esimerkiksi työnohjausta saatavilla? Laitilan (2010, 22) mielestä kiire ja stressi sekä alimitoitettu työvoima voivat olla este asiakkaan osallisuudelle, mutta myös organisaation kulttuuri vaikuttaa asiakkaan osallistumiseen.

Matka asunnottomuudesta hoitolaitosten kautta tukiasuntoon ja siitä mahdollisesti itsenäiseen asuntoon on pitkä. Kuntoutuksen edetessä on tavoite saavuttaa jälleen asumiskyky. Inhimillinen asuminen on perusedellytys elämän kohentumiseen. Sosiaalisessa kuntoutumisessa yksi oleellinen seikka on oikean asumismuodon löytyminen. (Forss & Vatula 2014, 86.) Vanhan Viertotien asumisyksikkö on suuri yksikkö, joten asukkaiden kirjokin on suuri. Monella on takanaan päihteiden käyttöä, mutta syitä aikaisempaan asunnottomuuteen on paljon muitakin. Asukkaiden erilaisuus, erilaisuus historiassa ja erot osallistumiseen pystymisessä aiheuttavat lisävaativuutta tehtyyn työhön ja yhteisöllisyyden rakentamiseen.

Haastattelemistani henkilöistä kaikki olivat vähintäänkin verraten tyytyväisiä asumiseensa. Osa oli asunut siellä lähes asumisyksikön perustamisesta saakka, osa vasta vähän aikaa. Asumisyksikkö näyttäytyi minulle turvallisena, siistinä ja hyvänä paikkana elää. Asukkaat ja työntekijät ovat tehneet paljon työtä yhteisöllisyyden rakentamisen eteen, ja tässä työssä on asukkaiden vaikutus suuri. Kuten aiemmin mainitsin, yhteisöllisyys elää ja yhteisön hyvinvoinnin ja elinvoiman eteen on tehtävä työtä. Asumisyksikössä tehtävä työ on matalan kynnyksen auttamista, jossa asiakas kohdataan arvokkaasti. Tämä on hyvä lähtökohta yhteis-

söllisyyden ylläpitämiselle sekä yhteisöllisyyden ja asiakaslähtöisen työtavan kehittämiseksi. On työntekijän etu, että asukkaat viihtyvät ja vastaavasti on asukka-
kaan etu, että työntekijät viihtyvät: samassa veneessä ollaan.

8 POHDINTA, OMA AMMATILLINEN KASVU JA JATKOTUTKIMUS

Opinnäytetyötä tehdessäni tutustuin paljon taustamateriaaliin: kirjallisuuteen ja erilaisiin tutkimuksiin. Täten laajensin ja syvensin tietämystäni syrjäytymisestä, asunnottomuudesta, yhteisöllisyydestä, osallistumisesta ja asiakaslähtöisestä työtavasta. Tutustuin myös tieteellisiin menetelmiin, kuten laadullinen tutkimus ja siinä käytettävä teoriaohjaava sisällönanalyysi.

Syrjäytyminen ja asunnottomuus jättävät pitkäaikaisen arven, mikä hankaloittaa sosiaalista elämistä, jota yhteisöllisyydessä ja ylipäätään elämässä tarvitaan. Häpeä, alhainen itsetunto, sosiaalisten tilanteiden pelko, epäluottamus toisiin ja aloitteyvyn puute ovat seikkoja, joiden työstäminen on hidasta ja vaikeaa, mikä luo omat erityisvaatimukset tehdyille työlle. Tulevia työntekijöitä on hyvä opastaa näissä asioissa ja etenkin siinä, mitä tällaiset seikat vaativat asiakkaan kohtaamista ajatellen. Asumisyksikkö on tarkoitettu välivaiheeksi. Uskon, että moni asukas haluaisi asua siellä kauankin – ajatus poismuuttamisesta aiheuttaa ylimääräistä painetta. Asumisyksikkö on kalliimpi asumismuoto kuin normaali vuokra-asuminen, mutta voisiko asukkaille luvata jatkuvan asumisen mahdollisuuden?

Opinnäytetyön tuloksena sain käsityksen, minkälaista on elämä asumisyksikössä asukkaiden kokemana ja minkälaisia tekijöitä täytyy asumisessa huomioida. Sain hyvin selville tekijät, jotka tukevat asumista ja viihtyvyyttä sekä mitkä haittaavat sitä. Yhteisöllisyys näyttäytyi haastateltaville pääosin tärkeänä ja pystyi antamaan heille valtavasti voimavaroja. Yhteisöllisessä asumisessa muut asukkaat nähtiin voimavarana, mutta sääntöjen noudattaminen nähtiin hyvin tärkeänä. Sääntöjen rikkomiseen, kuten häiritsevään käyttäytymiseen, tulisi puuttua välittömästi. Erittäin tärkeää haastateltaville olivat mahdollisuus vaikuttaa asumisyksikön toimintaan sekä monipuolinen harrastustoiminta. Yhteisöllisyyteen nähtiin kuuluvan myös oma rauha, jonka oma asunto tarjosi.

Ongelmallisena tekijänä nähtiin osallistaminen: kuinka saada osallistumiskynystä madallettua tai paremminkin kuinka saada asukas voimaantumaan ja sitä kautta osallistumaan? Tässä kohtaa pallo on työntekijällä: osallistaminen vaatii

pitkäjänteisyyttä ja kärsivällisyyttä. Asiakslähtöinen työ nähtiin tärkeänä, mutta työntekijältä odotettiin arvokasta asukkaan kohtaamista sekä tasavertaisuutta. Tasavertaisuuden kautta työntekijöiden katsottiin olevan osa yhteisöä. Asumisyksikön hyvät käytännöt, kuten ympärivuorokautinen päivystys, auttamisen matala kynnyks sekä työntekijöiden aulius auttaa nähtiin tärkeinä.

Uudenlaista yhteisöllisyyttä, kuten nettiyhteisö, ei mainittu. Olisiko yksi keino osallistamisen lisäämiseen luoda asumisyksikölle esimerkiksi omat nettisivut? Tätä kautta voisi perustaa myös tietotekniikkaryhmän, jossa tietotekniikka-asioita opetetaan ja käydään läpi. Asumisyksikössä on useita yleisiä tietokoneita, joten asia ei olisi asukkaille kustannuskysymys.

Haastattelu oli mielestäni soveliaa keino löytää opinnäytetyöni tuloksia. Haastattelut menivät hyvin, ja asukkaat halusivat auttaa minua, mikä auttoi minua lopputulokseen pääsemisessä. Jouduin jonkin verran pohtimaan vaikuttaisiko tuloksiin se, että olin työskennellyt aiemmin joidenkin haastateltavien kanssa. En kuitenkaan usko, että asialla oli lopulta merkitystä. Eettisyyttä mietin paljon ja pystyin säilyttämään haastateltavien anonyymiyden. Esimerkiksi työntekijät eivät saaneet tietää, ketä haastattelin. Tulokseni vastaavat haastatteluja ja siten opinnäytetyöni on luotettava.

Käyttämiini aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna tulokseni olivat pääosin yhteneviä. Niissä yhteisten tilojen ja yhteisten ulkoalueiden nähtiin parantavan yhteisöllisyyttä. Asiakslähtöinen työtapa ja vapaaehtoisuus osallistumiseen katsottiin tärkeiksi. Osallistuminen ryhmätoimintaan ja muut asukkaat mahdollistivat sosiaalisuuden, mikä nähtiin myös aikaisemmissa tutkimuksissa oleellisena seikkana voimaantumisen kannalta. Joitakin eroja löytyi. Omassa opinnäytetyössäni muiden asukkaiden päihteiden käyttöä ei tuomittu yhtä jyrkästi eikä pelosta puhuttu paljoa, kuten oli asianlaita joissakin käyttämissäni aikaisemmissa tutkimuksissa. Myöskään kameravalvontaa ei nähty negatiivisena seikkana – päinvastoin sen katsottiin lisäävän turvallisuutta.

Mielenkiintoista oli huomata kuinka monen eri tieteenalan kanssa jouduin olemaan tekemisissä. Aihe kosketti psykologiaa, sosiaalipolitiikka, lakitiedettä, sosiologiaa, taloustiedettä, kasvatustiedettä ja aikuiskasvatusta sekä jopa filosofiaa. Tämä teki aiheen työstämisen entistä mielenkiintoisammaksi. Etenkin yhteisöllisyyttä miettiessäni tutustuin sosiologian klassikoihin ja historiaan.

Olen opiskellut sosiaalialaa ja heikommassa asemassa olevien asema on luonnollisesti tärkeä. Uskon, että opinnäytetyöni tuloksilla on merkitystä asumisyksikön asukkaiden aseman parantamiseen. Pelkästään se, että he saavat äänensä kuuluviin, voi olla voimaannuttavaa. Monessa asumisyksikössä, mukaan lukien mielenterveyskuntoutujien asumisyksiköt, mietitään osallistumisen ja yhteisöllisyyden sekä niiden lisäämisen tärkeyttä, joten tässä opinnäytetyössä esiin tulleet asiat ovat ajankohtaisia ja siten sovellettavissa useimpiin niistä. Sama pätee asiakaslähtöistä työtappaa. Ihmistyö on ihmistyötä tekopaikan sijainnista ja koosta riippumatta. Pienillä parannuksilla voi saada ihmeitä aikaan.

Jatkotutkimusta ajatellen olisi luontevaa haastatella myös työntekijöitä heidän näkemyksistään. Mielenkiintoista olisi tietää myös poismuuttaneiden asukkaiden näkemyksiä asumisyksiköstä: syyt poismuuttoon sekä heidän näkemys yhteisöllisyydestä sekä asumissosiaalisesta työstä.

Yksi seikka, joka tuli haastattelujeni aikana esiin, oli asukkaiden oman toiminnan miettiminen suhteessa muihin. Voiko olla niin, että he ovat asunnottomuutensa aikana joutuneet miettimään omaa käyttäytymistään suhteessa muihin, jotta eivät esimerkiksi häiritsisi muita? Toinen seikka oli hyvien tapojen, kuten tervehtimisen, kokeminen oleellisena. Onko niin, että asunnottomat ja syrjäytyneet ovat kokeneet näkymättömyyttä eli sitä, että heitä ei huomioida ja sen takia asia nousi niin suureksi? Näihin seikkoihin en pysty tutkimukseni osalta vastaamaan, koska en asioita tutkinut. Mutta näistä kahdesta aiheesta saisi hyvän tutkimusaiheen esimerkiksi opinnäytetyöhön ja jopa pidemmällekin. Myös se, kuinka paljon asunnottomuus ja sen kokeminen määrittää ihmistä esimerkiksi työnhaussa, olisi kiinnostava tietää.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 2001. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Allardt, Erik 1986. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: WSOY.
- ARA i.a.a. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. PAAVO-hankkeet. Viitattu 17.12.2015. http://www.ara.fi/fi-FI/Ohjelmat_ja_hankkeet/Asunnottomuuden_vahentamisohjelma/PAAVOhankkeet.
- ARA i.a.b. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Asunnottomat 2014. Viitattu 13.1.2016. http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/ARAn_selvitykset/Asunnottomat_2014%2832596%29.
- ARA i.a.c. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. PAAVO-hankkeet. Viitattu 17.12.2015. http://www.ara.fi/fi-FI/Ohjelmat_ja_hankkeet/Asunnottomuuden_vahentamisohjelma.
- Arkonaho, Anne & Viippola, Maarit 2015. Asukkaiden kokemuksia yhteisöllisyydestä, asiakaslähtöisyydestä ja osallisuudesta asumisyksikön arjessa. Diakonia ammattikorkeakoulu. Helsinki. Opinnäytetyö.
- Asunto ensin i.a.a. Viitattu 17.12.2015. http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/paavo-verkostokehittajat/paavo-ohjelma.
- Asunto ensin i.a.b. Viitattu 17.12.2015. http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunnottomuus/tutkimus-ja_kehittamistyo/nimi_ovessa_-hanke.
- Asunto ensin i.a.c. Viitattu 17.12.2015. http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunto_ensin_-periaate/ae-periaate_yhdysvalloissa.
- Asunto ensin i.a.d. Viitattu 17.12.2015. http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/paavo-verkostokehittajat/aune_-_valmistelu.
- Asunto ensin i.a.e. Viitattu 30.9.2015. http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/paavo-verkostokehittajat/aune_-_valmistelu.
- Asunto ensin i.a.f. Viitattu 30.9.2015. http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/paavo-verkostokehittajat/aune_-_valmistelu.
- Atlas-hanke 2015. Loppuseminaariaineisto 9.12.2015.
- Bauman, Zygmunt 1997. Sosiologi – ajattelu. Tampere: Vastapaino.

- Bauman, Zygmunt 2002. Notkea moderni. Tampere: Vastapaino.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas, 1997. Todellisuuden sosiaalinen rakentaminen. Helsinki: Gaudeamus.
- Cacioppo, John T. & Patrick, William 2008. Loneliness. Human Nature and the need for Social Connection. New York: W.W. Norton & Company.
- DalMaso, Riitta & Kuosmanen, Voitto 2008. Subjektiiviuuden ja emansipaation edistäminen on 2000-luvun sosionomin sosiaalipedagogisen ammatin ja työn ydintä. Teoksessa Leena Viinamäki (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomin (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 35–43.
- Dhima, Sari 2014. Asuinalueen kehittämisen yhteistoimintamalli. Teoksessa Sari Dhima (toim.) Yhteistoiminnallinen lähiökehittäminen. Kokemuksia yhteisöllisestä ja tulevaisuusmyönteisestä korjauskulttuurista. Lahti: Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, 78–90. Viitattu 16.12.2015. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/135843/ARARA_2_2014_Yhteistoiminnallinen_lahiokehittaminen.pdf?sequence=1.
- Eräsaari, Leena 2009. Jos ratkaisu on yhteisö, niin mikä on ongelma. Teoksessa Karin Frilander ja Marjatta Vanhalakka-Ruoho (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Helsinki: Kansanvalistusseura, 67–90.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2009. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Forss, Päivi & Vatula-Pimiä, Marja-Leena 2014. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Helsinki: Edita.
- Granfelt, Riitta 2013. Asumissosiaalinen työ läsnäolotyönä. Kokemuksia naisten yhteisöstä. Teoksessa Merja Laitinen ja Asta Niskala (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino, 219–243.
- Granfelt, Riitta 2013. Asumissosiaalinen työ rikosseuraamusalalla. Teoksessa Susanna Hyväri ja Sakari Kainulainen (toim.) Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 209–228.
- Gretschel, Anu 2007. Nuori – ei asiakkaaksi, vaan vaikuttamaan nuorisotyön keinoin. Teoksessa Tommi Hoikkala ja Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä

- on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 243–262.
- Haahtela, Riikka 2015. Asiakkuuden rakentuminen asunnottomille suunnatussa naistyössä. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Väitöskirjatutkimus.
- Hakkarainen, Kai 2000. Oppiminen osallistumisen prosessina. Aikuiskasvatus 20 (2), 84–98. Viitattu 16.12.2015. <http://elektra.helsinki.fi/se/a/0358-6197/20/2/oppimine.pdf>.
- Hakkarainen, Liisa. Sosiaaliohjaaja Liisa Hakkaraisen haastattelu 28.10.2013. Helsinki.
- Harvala, Marjaana 2015. Yhteisöllisyys ja yhteiset tilat tapaustutkimus eräässä töölöläisestä vuokralalosta. Helsingin yliopisto. Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta. Pro gradu -työ.
- Heinonen, Jari 2012. Miesten kokemuksia köyhyydestä ja asiakkuudesta. Teoksessa Katja Forssen, Irene Roivainen, Satu Ylinen ja Jari Halonen (toim.) Kohtaako sosiaalityö köyhyyden. Helsinki: Unipress, 199–209.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2011. Teemahaastattelu. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Horelli, Liisa; Haikkola, Lotta & Sotkasiiva, Tiina 2007. Osallistuminen nuorisotyön lähestymistapana. Teoksessa Tommi Hoikkala ja Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 217–242.
- Huvinen, Kirsi; Juvonen, Liisa; Sovijärvi, Ilkka; Karppinen, Päivi & Vaaramo, Anna-Maija 2002. Asunnottomat asiakkaat terveydenhuollon sosiaalityön asiakkaina. Helsinki: Stakes.
- Hyväri, Susanna & Kainulainen, Sakari 2013. Paikka asua ja elää. Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Hyväri, Susanna & Nylund, Marianne 2010. Yhteisöllisiä työmenetelmiä syrjäytymisen voittamisessa. Teoksessa Terhi Laine, Susanna Hyväri ja

- Päivi Vuokila-Oikkonen (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi, 29–47.
- Hyyppä, Markku 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hänninen Sakari 2010. Asunnottomuuden vastainen toiminta - menestystarinaako? Teoksessa Sakari Hänninen, Elina Palola ja Maija Kaivonurmi (toim.) Mikä meitä jakaa. Helsinki: THL, 162 – 171.
- Jerusalem, Wilhelm 1926. Filosofian alkeet. Porvoo: WSOY.
- Juhila, Kirsi 2008. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön areenat. Teoksessa Arja Jokinen ja Kirsi Juhila (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino, 8–47.
- Kaakinen, Juha 2012. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2008-2011 loppuraportti. Viitattu 17.12.2015. http://www.asuntoensin.fi/files/2648/PAAVO_I_loppuraportti_J_Kaakinen_2012.pdf.
- Kaljonen, Päivi 2008. Rinnalla kulkien asiakkaan kanssa – sosiaaliohjaus sosiaalitoimiston asiakastyössä. Teoksessa Leena Viinamäki (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomin (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja, 53–56. Viitattu 17.12.2015. http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_2_2008.pdf.
- Kantoluoto, Anne 2011. Kertomuksia asunnottomuudesta. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Pro gradu -työ.
- Karjalainen, Jouko 2010. Lainrikkojat asunto – ja työllisyyspolitiikan reunalla. Teoksessa Hänninen Sakari, Palola Elina ja Kaivonurmi Maija (toim.) Mikä meitä jakaa. Helsinki: THL, 138–147.
- Karppinen, Jari. Pitkäaikaisasunnottomuuden seurantaraportti. Viitattu 24.1.2016. http://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginhallitus/Suomi/Esitys/2015/Kanslia_2015-06-15_Khs_24_EI/23EBC234-80E8-4EB8-951B-D4CE1CEFA292/Liite.pdf.
- Kaseva, Kaisa 2011. Asiakkaan asema, itsemäärääminen ja vaikutusmahdollisuudet sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisessä. Viitattu 4.12.2015. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=3320152&name=DLFE-16805.pdf.
- Kettunen, Tarja & Kivinen, Tuula 2012. Osallisuus hoitotyön kehittämisen suunnannäyttäjänä. Tutkiva Hoitotyö 10 (4), 2012. 40–42.

- Kohonen, Kirsi & Tiala, Tomi 2002. Johdanto. Teoksessa Kirsi Kohonen ja Tomi Tiala (toim.) Kansalaiset ja hyvä osallisuus. Lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi. Helsinki: Sisäasiainministeriö, 5–8.
- Koivula, Merja 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Väitöskirjatutkimus.
- Korpela, Salla 2014. Yhteinen talo. Ryhmärakennuttaminen ja yhteisöasumisen pohjoismainen malli. Helsinki: Into.
- Koskinen, Sanna 2007. Lähiympäristöön vaikuttavaa ympäristökasvatusta. Teoksessa Anu Gretscher ja Tomi Kiilakoski (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 131–141.
- Kostamo-Pääkkö, Kaisa; Väyrynen, Sanna & Ojaniemi, Pekka 2015. Sosiaalialan yhteisöllisyyttä etsimässä. Teoksessa Kaisa Kostamo-Pääkkö, Sanna Väyrynen ja Pekka Ojaniemi (toim.) Sosiaalialan yhteisöllisyyttä etsimässä. Helsinki: United Press, 8–11.
- Kumpulainen, Riitta 2004. Hienot maisemat ja paljon kavereita. Uusyhteisöllisyys mielenterveyden tukena. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura.
- Kurki, Leena 2002. Persoona ja yhteisö. Jyväskylä: Sophi.
- Kuure, Tapio 1996. Marginaalin politiikka. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Väitöskirjatutkimus.
- Kuusela, Pekka 2001. Minästä yhteisöön ja yhteisöstä minään. Teoksessa Pekka Kuusela ja Mikko Saastamoinen (toim.) Ruumis, minä ja yhteisö sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta. Kuopio: Kuopion yliopisto, 303–330.
- Laitila, Minna 2010. Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdetyössä. Itä-Suomen yliopisto. Terveystieteen tiedekunta. Väitöskirjatutkimus.
- Laitinen, Merja & Niskala, Asta 2013. Sosiaalityön suhde asiakkuuteen. Teoksessa Merja Laitinen ja Asta Niskala (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino, 9–16.
- Lehikoinen, Marita 2002. Vantaan aluetoimikunnat asukkaiden vaikutuskanavana. Teoksessa Kirsi Kohonen ja Tomi Tiala (toim.) Kansalaiset ja hyvä osallisuus. Lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja

- vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi. Helsinki: Sisäasiainministeriö, 98–101.
- Lehto, Heikki 1990. Yhteisö. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, Leena & Salonen, Jari 2008. Asunnottomuuden monet kasvot. Helsinki: Edita. Viitattu 22.10.2015. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/38367/SY_3_2008.pdf?sequence=1.
- Lindqvist Martti 2006. Auttajan varjo. Helsinki: Otava.
- McMillan, David W. & Chavis, David M. Sense of Community. A Definition and Theory. *Journal of Community Psychology*. Volume 14, 1986. Viitattu 15.12.2015. <http://iranarze.ir/wp-content/uploads/2015/01/Sense-of-Community.pdf>.
- Mokka, Roope & Neuvonen, Aleksi 2006. Yksilön ääni. Hyvinvointivaltio yhteisöjen ajalla. Helsinki: Sitra.
- Myllyniemi, Sami 2008 Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. Viitattu 16.10.2015. http://minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri2008.pdf.
- Mäkitarkka, Jouko & Romunen, Sari 2001. Bileitä ja sitsejä. Korkeakouluopiskelijoiden käsityksiä yhteisöllisyydestä. Helsinki: Nyyti.
- Niiniluoto, Ilkka 1998. Yhteisö-kollokvion avaussanat. Teoksessa Jussi Kotkavirta ja Arto Laitinen (toim.) Yhteisö. Filosofian näkökulmia yhteisöllisyyteen. Jyväskylä: Sophi, 5–12.
- Niittynen, Marjo 2012. Asunnottomuuden polulta asumisen polulle. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -työ.
- Nivala, Elina 2008. Kansalaiskasvatus globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa – Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen teoriakehys. Kuopio: Snellman-instituutti.
- Nummenmaa, Anna; Karila, Kirsi; Joensuu, Maija & Rönholm, Riikka 2007. Yhteisöllinen suunnittelu päiväkodissa. Tampere: Tampereen Yliopisto.
- Närhi, Kati; Kokkonen, Tuomo & Matthies, Aila-Leena 2013. Nuorten aikuisten miesten osallisuuden ja toimijuuden reunaehdot sosiaali- ja työvoimapaalveluissa. Teoksessa Merja Laitinen ja Asta Niskala (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino, 113–145.

- Oikeusministeriö 2010. Demokratiapolitiikan suuntaviivat. Mietintöjä ja lausuntoja 14/2010. Viitattu 13.10.2015.
- Paasivaara, Leena & Nikkilä, Juhani 2010. Yhteisöllisyydestä työhyvinvointia. Helsinki: Kirjapaja.
- Puumalainen, Mimosa 2013. Sosiaaliohjaaja Mimosa Puumalaisen kommentti Vanhan Viertotien asumisyksikössä 19.11.2013 Helsingissä.
- Pyhäjoki, Jukka & Koskimies, Mimosa 2015. Hyvien käytäntöjen dialogit sosiaalityön osaamisen kehittämisen välineenä. Teoksessa Kaisa Kostamo-Pääkkö, Sanna Väyrynen ja Pekka Ojaniemi (toim.) Sosiaalialan yhteisöllisyyttä etsimässä. Helsinki: United Press, 155–174.
- Raina, Liisa 2012. Uusi yhteisöllisyys. Kasvatusyhteisön rakentamisen ammattitaito. Helsinki: Arator.
- Raitakari, Suvi 2008. Asukkaasta kiinnipitäminen–ja irtipäästäminen. Neuvotte-luja yhteisön tavoittelemasta jäsenyydestä. Teoksessa Irene Roivainen, Marianne Nylund, Riikka Korkiamäki ja Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 225–244.
- Raivio, Helka & Karjalainen, Jarno 2012. Osallisuus ja sen tekijät. Helsinki: THL. Viitattu 17.12.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointipolitiikka/elinolot-ja-hyvinvointi/syrjaytyminen-ja-osallisuus/osallisuus-syrjayty-misen-vastaparina>.
- Röpelinen, Anne-Mari 2008. Lähiötyö lapsiperheiden parissa-mukavaa puuhas-telua vai ongelmiin tarttumista. Teoksessa Irene Roivainen, Marianne Nylund, Riikka Korkiamäki ja Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja so-siaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 127–139.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetel-mäopetuksen tietovaranto verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatie-teellinen tietoarkisto. Viitattu 25.9.2015 <http://www.fsd.uta.fi/mene-telmaopetus>.
- Saari, Juho 2012. Onnellisuuspolitiikka. Kohti sosiaalisesti kestäväää Suomea. Helsinki: Kalevi Sorsa -säätö.

- Saastamoinen, Mikko 2009. Aikalaiskeskustelua yhteisöllisyydestä. Teoksessa Karin Frilander ja Marjatta Vanhalakka-Ruoho (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Helsinki: Kansanvalistusseura, 33–66.
- Siltaniemi, Aki; Hakkarainen, Tyyne; Londen, Pia; Luhtanen, Marjukka; Perälähti, Anne & Särkelä, Riitta 2012. Kansalaisbarometri 2011. Hyvinvointi, palvelut ja osallisuus kansalaismielipiteissä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvakeskus.
- Sosiaalihuoltolaki. Viitattu 23.11.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>.
- Sulkunen, Pekka 1990. Ryhmähaastattelun analyysi. Teoksessa Klaus Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 264–285.
- Suonio, Mari & Kuikka, Ulla 2012. Asunnottomien ja eri toimijoiden kertomuksia ja tulkintoja asunnottomuudesta. Teoksessa Katja Forssen, Irene Roivainen, Satu Ylinen ja Jari Halonen (toim.) Kohtaako sosiaalityö köyhyyden. Helsinki: Unipress, 224–227.
- Suvanto, Hannu. Vastaava ohjaaja. Vanhan Viertotien asumisyksikkö. Helsinki. Sähköpostiviesti 26.10.2015. Vastaanottaja Kari Kallio-Mannila. Tuoste tekijän hallussa.
- Särkelä-Kukko, Mona 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa Arja Jämsen ja Anne Pyykkönen (toim.) Osallisuuden jäljillä. Joensuu: Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys, 34–50.
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL) 2015. Osallisuus syrjäytymisen vastinparina. Viitattu 17.12.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointipolitiikka/elinolot-ja-hyvinvointi/syrjaytyminen-ja-osallisuus/osallisuus-syrjaytyminen-vastaparina>.
- Thitz, Päivi 2013. Seurakunta osallisuuden yhteisönä. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Väitöskirjatutkimus.
- Timperi; Tomi 2015. Miessakit ry:n toiminnanjohtajan haastattelu 2.10.2015 Helsinki.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

- Uusiautti, Satu 2013. Ihmisen vahvuuksien tukeminen – näkökulmia positiiviseen psykologiaan luennot Helsingin kesäyliopistossa kesäkuu 2013. Viitattu 13.10.2015.
- Uusitalo, Tarja 2007. Nuoruusajan yksinäisyys. Teoksessa Kaarina Määttä (toim.) Helposti särkyvää: nuoren kasvun turvaaminen. Helsinki: Kirjapaja, 23–37.
- Vanhan Viertotien ohjekansio i.a. Helsinki 2013.
- Wellman, Barry & Gulia, Milena 1999. Virtual communities as communities: Net surfers don't ride alone. Teoksessa Marc A. Smith & Peter Kollock (toim.) Communities in Cyberspace. Lontoo: Routledge, 167–194.
- Wenger; Etienne 1998. Communities in Practise. Learning, Meaning and Identity. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vilen, Marika; Leppämäki, Päivi & Ekström, Leena 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY.
- Yhteisöasumisopas 1988. Helsinki: Helsingin yliopisto.

LIITE 1 TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

TEEMAHAASTATTELUN KYSYMYKSET

ASUKKAILLE ESITETYT TEEMAHAASTATTELUKYSYMYKSET

1. Kuinka koet yhteisöllisyyden Vanhan Viertotien asumisyksikössä?

- mitä yhteisöllisyys sinulle merkitsee
- mitkä tekijät tukevat asumisyksikön yhteisöllisyyttä
- kuinka yhteisöllisyyttä voitaisiin parantaa
- kerro osallistumisestasi ja esteistäsi yhteisiin tapahtumiin
- mikä on käsityksesi, mikä estää muita asukkaita osallistumisessa

2. Kuinka koet asiakaskäyttöisen työtavan Vanhan Viertotien asumisyksikössä?

- kuinka näet asukaslähtöisen työtavan
- kuinka sitä mielestäsi voitaisiin kehittää
- kuinka parantaisit asumisyksikön toimintaa
- koetko saavasi tarvittavan avun työntekijöiltä
- koetko tarvitsevasi tukea asumisyksikön ulkopuoliseen elämään ja jos koet, niin saatko tarvitsemasi tuen
- yhteisöllisyyden ja asukaslähtöisyyden kehittäminen ovat Atlas-hankkeen tavoitteita: kuinka olet hankkeen kokenut

LIITE 2 KIRJE ASUKKAILLE

Hyvä Vanha Viertotien Asukas

Olen Kari Kallio-Mannila, joka opiskelee Diakonia-ammattikorkeakoulussa sosionomiksi. Jotkut teistä varmaan tuntevatkin minut, koska olen toiminut harjoittelijana asumisyksikössä syksyllä 2013 sekä olen ollut joskus mukana Atlas –hankepäivissä sekä muutaman kerran keikkalaisena.

Teen opinnäytetyötä siitä, kuinka asumisyksikön asukkaat ovat kokeneet asumisensa Vanha Viertotiellä. Selvitän myös sitä, kuinka asukkaat ovat kokeneet yhteisöllisyyden ja asukaslähtöisen työtavan.

Opinnäytetyö tehdään haastattelututkimuksena ja ryhmähaastatteluna. Tarvittaessa järjestän yksilöhaastattelun. Tutkimukselle on haettu ja saatu tutkimuslupa Helsingin kaupungilta.

Haastattelu ja opinnäytetyö tehdään luottamuksellisesti. Haastateltavien tietoja ei tule näkyviin tai muiden tietoon. Haastattelut tallennetaan ja tallenteet tuhoaan, kun opinnäytetyö on valmis.

Koen, että vastauksenne olisi ensiarvoisen tärkeää sekä opinnäytetyöni että myös hankkeen kannalta.

HAASTATTELUAJANKOHDAT OVAT:

Tiistai 8.9. klo 11 alkaen

Perjantai 11.9. klo 18 alkaen

Haastattelupaikka on B-talon kerhuhuoneen askarteluhuone

(Opinnäytetyöni ohjaajana toimii koulussamme lehtori Hannele Tainio 0405607870)

Avustanne kiittäen &
Ystävällisin terveisin
Kari Kallio-Mannila
p. 040 5675850

LIITE 3 ILMOITUS HAASTATTELUSTA

Kari Kallio-Mannilan opinnäytetyö ryhmähaastatteluajat:

Tiistai 8.9. kello 11

Perjantai 11.9. kello 18

B-talon kerhohuoneessa.

Kahvitarjoilu

Tervetuloa

Kari

LIITE 4 VANHAN VIERTOTIEN ASUMISYKSIKÖN VIIKKO-OHJELMA

Vanha viertotien asumisyksikön viikko-ohjelma							
	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai	Lauantai	Sunnuntai
Aamu			Klo 10.00 mennessä Ruokaryhmä		klo 13-14 Väritysryhmä		
	14-15.30 Ohjattu kuntosali	Naistennurkka Parittomat viikot		Keilausta talin keilahallilla 12-13 Kengät 2 €		Ilmoittaudu mukaan!!	
Päivä	Taideryhmä klo 15-17	14.00-16.00			Rentoutusryhmä	klo 14-15	B-talon av-tila
			Asukaskahvit B- talossa 14.30 0,5 € kupillinen		Asukaskahvit B-talossa 14.30 0,5 € kupillinen		
Ilta	Asukkaiden oma vertaistu 5-pisteen korva-ak	19-22 miehet	Lenkkisaunat A-TALOSSA: 16-19 naiset	Asukaskahvit A-talossa 0,5 € kupillinen	Saunavuorot 17-22	Saunavuorot 17-22	Saunavuorot 17-22
	Ilmoittautuminen ohjaajille, kiitos! Ruokaryhmiä ei pidetä jos ei ole vähintään kahta osallistujaa.						
	Varaa oma saunavuoro! vain 1 varaus asukkaalle!!						
	Joka kuun 1. keskiviikko asukaskokous klo 14 monitoimitilassa, kahvitarjoilu!						
	"Kundien kulma" kokoontuu noin neljän viikon välein. Jokaisesta tapahtumasta tulee oma mainos ilmoitustauluille.						

Päivitetty 19.1.2016

LIITE 5 ESIMERKKI LUOKITTELUSTA

YHTEISÖLLISYYS

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Hyvin olen viihtynyt Oma kämppä..	Viihtyminen	Puitteet
Ei katsota pitkään, jos joku puhuu Naapurit luo yhteisöllisyyttä	Suvaitsevaisuus Me-henki	Me ja muut
Yhteiset keskustelut harrastustoiminnassa on hyvä asia Valinnanvapaus on tärkeää	Keskustelumahdollisuudet Itsemääräämisoikeus	Sosiaalisuus
Yhteisöllisyys on myös sitä, että saa olla rauhassa Hyvä, kun on tuo tupakkapenkki; sieltä saa aina seuraa Eletään symbioosissa Oikein hyvä, ettei tarte olla ittekseen	Paikka yhteistoiminnalle	
Yhteisöllisyys alkaa yksilöstä On hyvä tuntee säännöt Yritän tulla kaikkien kanssa toimeen	Käyttäytymissäännöt Oman toiminnan reflektointi Sääntöjen tunteminen	Minä ja muut Sääntöjen noudattaminen
Samassa veneessä ollaan On kiva, kun henkilökunta kysyy kuulumisia Välillä tuntuu, että ne on enemmän toisiaan varten	Me-henki Käyttäytyminen	Henkilökunnan tärkeys Henkilökunnan puutteet
Täällä on toimintaa laajalla skaalalla Kaikki perustuu vapaaehtoisuuteen Saa heittää ideoita Asukkaiden kahvikerhon alkaminen on hyvä juttu Tuo on mennyt minulta ohi	Eri ryhmätoiminta Eri kokoukset Uudet ideat Tiedotus	Vapaaehtoisuuden merkitys Monipuolisuus Valinnanmahdollisuus
Pitää olla selvinpäin Riippuu omasta mielihalusta Kyllä mää vähän kattelen mihin meen Niitä ei kiinnosta Arkoja ihmisiä	Oman osallistumisen esteet Oma osallistuminen Muiden osallistumisen esteet	Osallistumisen kriteerit Osallistumattomuuden kriteerit

Yläluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
<p>Asumisyksikkö ja yhteiset tilat yhteisöllisyyden luomisessa</p> <p>Oman toiminnan merkitys</p> <p>Työntekijät osana yhteisöä</p> <p>Ryhmätoiminta ja kokoukset</p> <p>Osallistuminen ja esteet</p>	<p>Ihmisten merkitys</p> <p>Eri toiminnot ja niihin osallistuminen ja osallistumattomuus</p>	<p>Yhteisöllisyyden kokeminen</p>

ASIAKASLÄHTÖINEN TYÖTAPA

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Samalla viivalla me kaikki ollaan Ystävällinen henkilökunta Aikaisemmissa paikoissa sosiaalihojajilla oli kiire, ei täällä Apu on aina saatavilla Olisi hyvä saada apua tukevaan työtoimintaan Niinku, jos ne näkee, että jotenkin voi huonosti.. Kun alkaa tuntee henkilökunnan paremmin, asiat soljuu..	Yhteishenki Henkilökunta on ammattitaitoista Ammatillisuus Motivointi Luottamus	Monipuolinen ammattitaito Matala kynnyks hakea apua Rinnalla kulkeminen Asukkaan huomioiminen Empaattisuus Arvokas kohtaaminen
Opitaan kameroista, että naapuria tulee kunnioittaa Mikä avovankila tää on kun on kauheesti kameroita..	Valvonta Säännöt	Turvallisuus Työntekijöiden määrälliset ja laadulliset
Jos oma ohjaaja ei tiedä, voi kysyä muilta Olen saanut apua toimintaterapeutilta Nuoret ei sais hiihtää vanhoja latuja Jos oma ohjaaja ei tiedä, voi kysyä toiselta Hyvä, kun henkilökunta ei vaihdu	Työntekijöiden riittävyys ja pysyvyys Moniammatillisuus Työntekijöiden kehittyminen	resurssit Päivystys

Yläluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
Asiakkaan kokemus työnteosta	Työnteon laatu ja kehittäminen	Asiakaslähtöisen työ- van merkitys
Turvallisuuden merkitys		
Asumisyksikön hyvät käytännöt		